

HØGSKOLEN I BERGEN

Avdeling for helse- og sosialfag

Masteroppgave i samfunnsarbeid

(MASA 400/600)

Empo – samfunnsarbeid, diakoni eller begge deler?

En empirisk studie av Empos medarbeidere sin forståelse av deres praksis.

Høgskolen i Bergen

Institutt for vernepleie og sosialt arbeid

MA-SAA3 høst 2007

Ivar Choi Espedalen

August 2011

Forord

Endelig!

Jeg er kommet i mål.

I løpet av denne prosessen med å få min studie skrevet ferdig, har jeg måtte oppleve mange oppturer og nedturer. Det har vært veldig slitsomt til tider, men også veldig lærerikt, der jeg har fått mye kunnskap om samfunnsarbeid.

Det er flere personer som har vært medvirkende til at jeg har kommet i mål med denne oppgaven.

Først av alt, tusen takk til mine intervjupersoner som tok seg tid til å delta, og som delte raust av sine erfaringer.

Jeg må gi en stor takk til min veileder, professor, dr. philos Kjell Underlid. Tusen takk for din tid, samtaler og gode innspill. Samtidig må jeg få takke for din forståelse for mine utfordringer og tidsbruk.

En stor takk går også til min bi-veileder høgskolelektor Kjell Henriksbø. Det var du som inspirerte meg til å søke på dette studiet under min grunnutdanning. Tusen takk for alle samtaler og tilbakemeldinger du har gitt meg.

Ellers må jeg få takke mine nærmeste. Tusen takk til mine foreldre og søsken, spesielt min mor som har tatt seg tid til å gi meg innspill, gitt meg verdifull støtte, og ikke minst verdifulle samtaler knyttet til min oppgave.

Sist men ikke minst, tusen takk til min kjære Mona som har holdt ut med meg de årene jeg har drevet på med dette. Jeg setter utrolig stor pris på din tålmodighet og positive innstilling, selv når mitt humør og tilstedeværelse ikke har vært på topp.

Bergen, juli 2011.

Ivar Choi Espedalen

SAMMENDRAG

Forfatter: Ivar Choi Espedalen (ivar.choi.espedalen@gmail.com)

Tittel: Empo – Samfunnsarbeid, diakoni eller begge deler? En empirisk studie av Empos medarbeidere sin forståelse av deres praksis.

Masteroppgave i Samfunnsarbeid, august 2011. Høgskolen i Bergen, Avdeling for helse- og sosialfag, Institutt for vernepleie og sosialt arbeid.

Denne oppgaven ble til etter inspirasjon fra et foredrag i regi av min tidligere arbeidsplass, Stiftelsen Kirkens bymisjon i Bergen.

Hensikten med oppgaven har vært å få mer kunnskap om samfunnsarbeid, ved å se nærmere på hva de ansatte i Kirkens Bymisjon i Bergen og tiltaket kalt Empo, tenker om sitt eget arbeid. Empo retter seg mot kvinner med innvandringsbakgrunn, og har empowerment som mål og metode. Tidligere er det gjort få studier om bymisjonens arbeid i Bergen.

Studiens forskningsspørsmål er: ”Hvordan forstår medarbeiderne i Empo sin egen praksis, sett i lys av samfunnsarbeid og diakoni?”

Jeg brukte intervju og fokusgruppeintervju som metode med 5 personer, og datamaterialet er analysert etter en hermeneutisk fortolkningsmetode, basert på temasentrert analyse. Empowerment, samfunnsarbeid og diakoni, har vært studiens teoretiske forståelsesramme.

Min studie gir et innblikk i empowerment, diakoni, og samfunnsarbeid.

Studien viser at diakoni og samfunnsarbeid deler mye av de samme mål og metoder. Diakonien påvirker ikke Empo sitt arbeid i hverdagen er et overraskende funn. Et annet overraskende funn er at Empo fokuserer på empowerment med liten grad av kritisk bevisstgjøring. Studien konkluderer med at Empo ligner mange retninger innen samfunnsarbeid, men har sitt utviklingspotensiale i å vektlegge kritiske bevisstgjøring som er særlig viktig innen samfunnsarbeidsretningen community development.

Nøkkelord: *Diakoni, empowerment, fellesskapsutvikling, kritisk bevisstgjøring, sosialt arbeid.*

SUMMARY

Author: Ivar Choi Espedalen (ivar.choi.espedalen@gmail.com)

Title of the thesis: Empo - Community Work, Diaconal Work or both?

An empirical study of Empo employees and their reflection and understandings of their own practice.

Master's thesis in Community Work. August 2011. Bergen University College, Faculty of Health and Social Sciences, Department of Social Education and Social Work.

The thesis was created after an inspiration by a presentation I attended, as a former staff member in the foundation of The Church City Mission in Bergen.

The aim of this thesis is to gain more knowledge about community work by looking closer at the reflections and understandings done by some of the staff members in The Church City Mission in Bergen and their project named Empo.

Empo is a place run by the foundation The Church City Mission in Bergen, offered to women with immigrant background. The staff use the method and goals of empowerment as an instrument in their work. Only a few former studies highlights the work of The Church City Mission in Bergen.

The question of research the present thesis is: How do the staff of Empo understand their own practice, in context of community work and diaconal work?

Interview and focus group interviews are used as a method in research of my study. It includes 5 participants. The data is analyzed by the hermeneutic interpretation method, based on theme centered analyze. Theoretical knowledge about empowerment, community work and diaconal work, represents the theoretical framework of understanding in this thesis.

My study gives a presentation and introduction to the concepts of empowerment, diaconal work and community work.

The results show that diaconal work and community work share several common goals as well as methods. Diaconal, however, does surprisingly not affect the everyday practice of Empo. Another unexpected finding is the lack of critical consciousness in Empo's focus on empowerment.

In conclusion the results indicates that Empo has similarities to many directions of community work. But the findings also indicates that Empo has a potential of development by emphasizing the essential perspective of critical consciousness-raising, which is central in the field of community work and community development.

Keywords: *Diaconal, Empowerment, Community Development, Critical Consciousness-raising, Social Work.*

INNHold

SAMMENDRAG.....	3
SUMMARY.....	4
KAPITTEL 1. INNLEDNING.....	9
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	9
1.2 Formål med studien.....	10
1.3 Tidligere forskning.....	11
1.4 Forskningsspørsmålet.....	12
1.5 Min forforståelse.....	12
1.6 Oppbygging av oppgaven.....	13
KAPITTEL 2. KIRKENS BYMISJON OG DERES ARBEID	
SAMMEN MED INNVANDRERKVINNER.....	14
2.1 Stiftelsen Kirkens Bymisjon.....	14
2.2 Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen.....	15
2.3 Avdelingen Ada og tiltaket Empo.....	16
KAPITTEL 3. EMPOWERMENT – ET SAMMENSATT OG	
PROBLEMATISK BEGREP.....	18
3.1 Begrepet empowerment.....	18
3.2 Antonio Gramsci sitt hegemoni-begrep og hans tro på menneskers muligheter.....	25
3.3 Paulo Freire sin frigjøringspedagogikk.....	28

3.4 En samlet vurdering av empowermentbegrepet.....	30
--	-----------

KAPITTEL 4. SAMFUNNSARBEID – ET TRE MED MANGE GRENER.....	32
--	-----------

4.1 Noen historiske linjer og en beskrivelse av en mosaikk av teoretiske perspektiver og metoder.....	32
--	-----------

4.2 Min forståelse og tilnærming til samfunnsarbeid i denne oppgaven.....	44
--	-----------

KAPITTEL 5. DIAKONI – KRISTEN NESTEKJÆRLIGHET I HANDLING?.....	47
---	-----------

KAPITTEL 6. METODE.....	51
--------------------------------	-----------

6.1 Kvalitativ metode.....	51
-----------------------------------	-----------

6.2 Tilgang til feltet, fokusgruppeintervju og kvalitativt forskningsintervju.....	54
---	-----------

6.3 Utvalg.....	58
------------------------	-----------

6.4 Innsamling av datamateriale.....	59
---	-----------

6.5 Fremgangsmåte ved analyse av datamaterialet.....	60
---	-----------

6.6 Forskningsetiske betraktninger.....	61
--	-----------

6.7 Metodiske refleksjoner.....	63
--	-----------

KAPITTEL 7. RESULTAT OG DISKUSJON.....	64
---	-----------

7.1 Kirkens Bymisjon i Bergen sin selvforståelse.....	65
--	-----------

7.2 Diakoniens betydning.....	69
7.3 Utgangspunkt for Empo - ”Naturlige hjelpere” og å motvirke isolasjon.....	75
7.4 Intervjupersonenes egen tilnærming til empowermentbegrepet.....	82
7.5 Intervjupersonene sitt forhold og bevissthet til samfunnsarbeid.....	93
7.6 Fellesskap der en både kan være og et sted å lære.....	96

KAPITTEL 8. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER OG KONKLUSJONER.....	103
--	------------

REFERANSER.....	108
------------------------	------------

VEDLEGG

Vedlegg 1: Intervjuguide til individuelt intervju

Vedlegg 2: Intervjuguide til gruppeintervju

Vedlegg 3: Informasjonsskriv og samtykkeerklæring

Vedlegg 4: Tilråding fra NSD.

Vedlegg 5: Endringsmelding

KAPITTEL 1. INNLEDNING

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg er utdannet sosionom, og har tidligere vært ansatt i Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen, heretter forkortet til SKBB, på et aktivitetshus for mennesker med rusavhengighet. Forberedelsen til oppgaven tok til høsten 2007. På en personalsamling var det et foredrag om diakonalt arbeid, dens metoder og hvordan diakoni kunne utøves i praksis, av Trygve Wyller¹. Slik oppsto interessen for SKBB sin måte å jobbe diakonalt og det vekket min interesse for å finne ut mer om diakoniens vesen i forhold til samfunnsarbeid, og muligheten for å skrive en masteroppgave om et tiltak innen SKBB. Troen på ideen ble styrket etter å ha lest litteratur om hvordan en forbereder å skrive en masteroppgave, og praktisk datainnsamling, Jf.(Botha and Øverland 2003; Everett and Furseth 2004; Johannessen, Tufte et al. 2006). Etter å ha tenkt en stund, kom jeg frem til at jeg ville forsøke å ta en uformell kontakt med et av tiltakene SKBB driver, for å høre om mulighetene for å skrive en fremtidig oppgave om dem. Denne kontakten førte til at jeg valgte å skrive et essay om et tiltak innen SKBB kalt Empo, som del av masterutdanningen i samfunnsarbeid. Forarbeidet som ble gjort i forkant av essayet, som informasjonsinnhenting, kontaktetablering, uformelle møter med ansatte i SKBB, samt teoretisk kunnskap, førte til at jeg kunne tenke meg å skrive om dem også i en masteroppgave. Ideen til oppgaven oppsto altså som følge av et foredrag, samt en interesse rundt arbeidet SKBB driver. Fagbakgrunn som sosialarbeider og student i samfunnsarbeid, har helt klart vært drivkraft for min interesse, slik Ringdal(2007:18-19) fremhever forskerens faglige eller politiske interesse spiller en viktig rolle når ideer til forskning skal oppstå. Ideen førte også til en rekke spørsmål som gav videre næring til denne ideen, som i følge Holter og Kalleberg(1996:36-40) er det første hovedelement i et forskningsopplegg. Jeg valgte det som den gang var min arbeidsplass, noe Everett og Furseth (2004:17) viser kan være mulige utgangspunkt for oppgaver.

¹ Trygve Wyller er teolog, professor, og dekan tilknyttet Universitetet i Oslo ved Det teologiske fakultet. Han har gitt ut en rekke bøker og publikasjoner. For mer informasjon se; Universitetet i Oslo, Det teologiske fakultet., (2011). "Trygve Wyller." Retrieved 26.05.2011, from <http://www.tf.uio.no/personer/vit/faste/twyller/index.html>.

1.2 Formål med studien

Samfunnsarbeid er i Norge er et nytt fag innen høyere utdanning. Samfunnsarbeid er et nokså ukjent begrep for de fleste, men er kjent innen sosialt arbeid og sosionomutdanningene og regnes også som en metode, se (Hutchinson 2003:14; Hutchinson 2010:5,50). Turunen(2004:177-192) viser at samfunnsarbeidsbegrepet er i ferd med å bli erstattet av andre begreper. Bedre kunnskap om hva samfunnsarbeid er, og hvordan det praktisk kan utføres er derfor viktig om dette oftere skal kunne benyttes i dagligtalen og profesjonsutøvelse.

Empo er et tiltak innen SKBB som har mye til felles med Primærmedisinsk verksted i Oslo, heretter forkortet PMV ². PMV blir trukket frem i NOU 1998:18(Ellingsen 1998). Empo har Empowerment som mål og metode. Empowerment er et viktig element innen samfunnsarbeid(Ife and Tesoriero 2006:65-81). Det er derfor av interesse å få et innsyn i hvordan ansatte i SKBB forstår og tenker rundt empowerment. Ved å se på Empo vil en også kunne avdekke informasjon som kan være til hjelp for å danne seg et bilde av hva samfunnsarbeid kan være. Denne oppgaven kan være et bidrag til nettopp å gi et innblikk i, og øke forståelsen av begrepet samfunnsarbeid og hva det kan romme. Oppgaven blir slik et forsøk på å avdekke kunnskap fra yrkesutøvere som jobber praktisk i forhold til mennesker og som trolig da omsetter teori i praksis. Ved å se nærmere på SKBB og Empos forståelse av hva de sier at de gjør, og hvorfor de gjør dette, vil en kunne øke forståelsen av den praksis som drives i lys av teoretiske bidrag innenfor samfunnsarbeid med særlig vekt på empowerment tilnærmingen. Det vil også kunne bidra til økt forståelse av samfunnsarbeid i en norsk ramme.

² Primærmedisinsk verksted er et senter som drives og eies av Stiftelsen Kirkens bymisjon i Oslo. Det er et senter der det utvikles aktiviteter og metoder i et flerkulturelt fellesskap, Senteret har i over ti år deltatt i integreringsarbeid for kvinner med innvandrerbakgrunn i Oslo, jf. Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Oslo. (2011). "Primærmedisinsk verksted - Senter for helse, dialog og utvikling." Retrieved 20.06.2011, from <http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Primarmedisinsk-Verksted/>.

1.3 Tidligere forskning

Det er ikke blitt gjort mye forskning på SKBBs tiltak Empo. Det foreligger en evalueringsrapport av avdelingen Empo tilhører, som er utført av HEMIL-senteret (Mortensen and Fosse 2006). Dette er en kombinert kvantitativ og kvalitativ spørreundersøkelse mot brukergruppen. Spørsmålene dreide seg om hvem brukerne av avdelingen var, og hvem som brukte flere av tilbudene innen avdelingen. Det ble også undersøkt hvilken bakgrunn, utdanning, inntekt, og beskjeftigelse brukerne hadde. Der kom det blant annet frem at brukerne var svært fornøyde med avdelingen og tiltaket Empo. Grunnen til at det ikke er så mye forskning som dreier seg om SKBB og Empo, er etter hva jeg erfarer, at de er forsiktig med å delta av hensyn til taushetsplikt, samt ønsker å skjerme brukere. En annen forklaring kan være at SKBB er en relativ ung stiftelse i Bergen. Tiltaket Empo ble startet i 2004.

Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Oslo er blitt gjenstand for mye forskning³. Dette er naturlig fordi dette er den eldste stiftelsen. Forskning som er blitt gjort, har eksempelvis sett nærmere på brukernes opplevelser med ulike vinklinger og problemstillinger. Disse har ikke tatt utgangspunkt i teoretiske vinklinger innen samfunnsarbeid.

En studie på et tilsvarende tiltak som Empo, gjort av Magnussen (2000), tar for seg Kirkens Bymisjon i Oslo sitt tiltak PMV, og Enerhaugen barnestasjon i Oslo. Hun har kombinert feltarbeid ved deltakende observasjon i et foreldreveiledningsprosjekt og intervjuer blant ti kvinner som var brukere av PMV. Hovedfokuset var rettet mot integrering og sosial integrasjon. Det ble funnet at norsk språk er nøkkel til deltakelse, at dette er viktig for å unngå isolasjon, og at bruk av grupper som arbeidsmetode eller lignende, er en god måte å fremme selvtillitt.

³ Et eksempel av nyere dato er et studieprosjekt fra 2006-2010 i regi av Høgskolen i Oslo, ved Steinar Stjernø, kalt "Velferdsstaten sett nedenfra". I dette prosjektet ble det skrevet flere masteroppgaver i Sosialt arbeid, der det ble foretatt intervjuer av brukere i to frivillige organisasjoner, deriblant Stiftelsen Kirkens bymisjon i Oslo, jf. Høgskolen i Oslo. "Prosjekt: Velferdsstaten sett nedenfra." Retrieved 21.06.2011, from <http://www.hio.no/Enheter/Avdeling-for-samfunnsfag-SAM/FoU-ved-Avdeling-for-samfunnsfag/Forskning-og-utvikling/GIV-Gruppe-for-inkluderende-velferd/Prosjektoversikt/Inclusion-through-social-capital-An-experiment-of-activation/Prosjekt-Velferdsstaten-sett-nedenfra>.

1.4 Forskningsspørsmålet

Min arbeidstittel er:

Empo – samfunnsarbeid, diakoni eller begge deler? En empirisk studie av Empos medarbeidere sin forståelse av deres praksis.

Mitt forskningsspørsmål for denne oppgaven har endret seg noe under skriveprosessen, og er:

Hvordan forstår medarbeiderne i Empo sin egen praksis sett i lys av samfunnsarbeid og diakoni?

Da jeg meldte inn prosjektet var forskningsspørsmålet: Hvilken betydning og på hvilken måte er Empo som tiltak med å gi en forståelse av samfunnsarbeid?

1.5 Min forforståelse

Jeg har en forforståelse preget av litteraturen jeg har lest tilknyttet studieretningen Masterstudium i Samfunnsarbeid, samtidig som jeg er farget av erfaring gjort i datainnsamling og dataanalyse tilknyttet mitt tema, empowerment og samfunnsarbeid. Diakonibegrepet er noe jeg i løpet av studien har måtte lese mer om, da diakonibegrepet er grunnleggende i SKBBs identitet og førende for utvikling av nye tilbud og praksis. Dette er også brukt i SKBB sitt eget verdidokument som ansatte når de tiltrer, må jobbe i tråd med. Samtidig har jeg en forståelse som er preget av at jeg tidligere har vært ansatt i SKBB, og at jeg i min grunnutdanning i sosialt arbeid, hadde praksisperiode i en menighet i Den norske kirke.

Slik vil jeg kunne se og tolke mine data med dette praksis- og teorigrunnlaget som utgangspunkt. Dette er vinklingen jeg har valgt, og jeg vil derfor ha avgrenset mitt fokus, slik at jeg ikke like sterkt vektlegger informasjon som andre mulige vinklinger innen dette studiet lettere ville fokusert på. Slik vil jeg gå glipp av enkelte deler innenfor samfunnsarbeid, samtidig som jeg med mitt fokus dekker områder andre ikke ser. Lesere med annen fagbakgrunn vil kunne se andre alternative tolkninger, samtidig som jeg håper lesere med andre ”briller” kan dra kjensel på mine tolkninger, bli nyskjerrig og la seg inspirere av dem. Min forforståelse av at det er kunnskap i forhold

til samfunnsarbeid og empowerment jeg er ute etter å finne, preger min analyse av intervjuene. Samtidig vil jeg ha blikk på og være åpen for SKBB sin egen selvforståelse. Det er jeg ene og alene som står ansvarlig for mine tolkninger av mitt datamateriale. Min intensjon er å gi et kunnskapsbidrag innen samfunnsarbeid, og min forforståelse av samfunnsarbeid og empowerment preger derfor denne oppgaven.

1.6 Oppbygging av oppgaven

Opgaven er oppbygd slik:

Kapittel 2 gir kort informasjon om Stiftelsen Kirkens Bymisjon, Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen (SKBB), samt avdelingen Ada og tiltaket Empo.

Kapittel 3, 4, og 5 er kapitlene som utgjør oppgavens teoretiske forståelsesramme.

Kapittel 3 tar for seg empowerment som begrep. Videre presenteres to personer som har påvirket empowermentforståelsen i sosialt arbeid og samfunnsarbeid. Kapittel 4 gir ett historisk blikk på samfunnsarbeidsbegrepet. Det blir gitt beskrivelser, innblikk i ulike retninger av teoretiske perspektiver, og metoder innenfor samfunnsarbeidsbetegnelsen. Jeg vil til sist vise min forståelse av begrepet. Kapittel 5 gir en innføring og forståelse av diakonibegrepet.

Kapittel 6 er metodekapittelet der jeg redegjør for min metodiske fremgangsmåte i forhold til ulike valg knyttet til tilgang, forskningsdesign, og datainnsamling og analyse av datamateriale. Etske refleksjoner vil også bli vist.

Kapittel 7 presenterer og diskuterer data som jeg har funnet best egnet i forhold til mitt forskningsspørsmål. Dette kapittelet viser stiftelsens selvforståelse og diakoniforståelse, hvorfor de eksisterer og hvordan dette kan komme til uttrykk i organisasjonen. Jeg ser også på hvordan diakonibegrepet gjør seg gjeldende i SKBB og Empo. Deretter viser jeg nærmere hvordan empowermentbegrepet gjør seg gjeldende og hvordan Empo forholder seg til dette. Videre ser jeg på hvordan Empo tenker og forholder seg i forhold til samfunnsarbeid. For deretter å se på hvordan de tenker og beskriver Empo sin praksis i hverdagen.

Kapittel 8 gir en oppsummering, og jeg viser hvilke konklusjoner jeg kan trekke, samtidig forsøker jeg å svare på hvordan Empo kan forstås.

KAPITTEL 2. KIRKENS BYMISJON OG DERES ARBEID SAMMEN MED INNVANDRERKVINNER.

Dette kapittelet presenterer litt informasjon om Stiftelsen Kirkens Bymisjon, SKBB, avdelingen kalt Ada, samt tiltaket Empo. Dette er ment å gi leseren et innblikk og en forståelse av hvilket tema denne oppgaven tar for seg. Jeg vil starte med å plassere Stiftelsen Kirkens Bymisjon i den frivillige sektoren.

I NOU 1998:18(Ellingsen 1998:Kap.9.1), leser vi at frivillige sammenslutninger har vært sentrale pådrivere i utviklingen av velferdssamfunnet. Ellingsen(1998:kap.9.2) sier at de frivillige organisasjonene i stor grad har spilt en spyspissrolle i utviklingen av samfunnet, med eksempelvis initiativtaking og tilbudsutvikling for å møte behov den offentlige forvaltning ikke har sett eller hatt ressurser til. Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Norge er en av disse.

Stiftelsen Kirkens Bymisjon er en frivillig stiftelse⁴ og får tilskudd fra det offentlige til å drifte ulike tilbud innen helse- og sosialfeltet.

2.1 Stiftelsen Kirkens Bymisjon

Kirkens Bymisjon startet opprinnelig i 1986 da stiftelsen ble etablert i Oslo, tidligere kjent som Oslo Indremisjon, og før det igjen Christiania Indremissionsselskap etablert 1855. Stiftelsen har etablert seg i ti byer i Norge, fra Tromsø i nord, til Fredrikstad i sør. Kirkens Bymisjon er en selvstendig autonom stiftelse.

Navnet Kirkens Bymisjon har en lang historie, og for dem som ønsker en videre fordykning i historien, kan boken til Dag Kullerud(2005) anbefales. Der gis en historisk gjennomgang, samt hvordan utviklingen av Christiania Indremissionsselskap på 1800 tallet forløp, og ble til Stiftelsen Kirkens Bymisjon slik vi kjenner den i dag, eksempelvis gjennom å se på hvordan sentrale påvirkere som Gisle Johnson(Kullerud

⁴ En stiftelse blir regulert i Stiftelsesloven

2005:104-115), og andre mer liberale lekmenn og teologer påvirket utviklingen. I Kulleruds etterord(Kullerud 2005:288-289) pekes det på mulige utfordringer som fremover for disse stiftelsene må være av stor interesse. Det gis også en historisk oversikt på Kirkens Bymisjon sine hjemmesider på internett. Stiftelsen Kirkens Bymisjon er også beskrevet i forskningssammenheng, jf.(Karseth 2008; Vatnedal 2008).

2.2 Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen

SKBB er en del av Kirkens Bymisjon sitt nettverk av diakonale stiftelser. SKBB er en relativ ung, fri, og autonom stiftelse innen Kirkens Bymisjon sitt nettverk. Det var den syvende i rekken som ble etablert i Norge i 1997, i følge Kullerud(2005:281) etter et bredt kirkelig engasjement.

SKBB har mange tilbud og tiltak fordelt på fem virksomhetsområder; Inkludering og omsorg, Ungdomstiltaket V13, Nærmiljøarbeidet Ada, Fellesskap og kirkelig arbeid, Kjøkken og logistikk. Slik det presenteres på internettsidene (Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2011), er faglighet, frivillighet, og kjærlighet bærende for alle virksomhetene, og det arbeider totalt ca. 50 ansatte og 250 frivillige i SKBB. Alle de ansatte og frivillige skal forholde seg til og være klar over SKBB sitt eget verdidokument(Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2008). Verdidokumentet er inndelt i tre hovedinndelinger som er kjærlighet, faglighet og frivillighet. Det fremgår eksempelvis at

”kilden til bymisjonens visjon er Jesu liv og forkynnelse. Han proklamerte et radikalt kjærlighetsbudskap: Om dere elsker dem som elsker dere, er det da noe å lønne dere for?(Matt 5,46). Elske deres fiender og be for dem som forfølger dere(Matt 5,44). ” (Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2008:2).

Videre presiseres det at en vektlegger at det skal utøves en diakoni basert på kunnskap og erfaring, at en skal sikre intern kompetanse og knytte til seg personer med kompetanse og bygge opp faglige nettverk. Det sies også at de frivillige medarbeiderne er viktige, og det vektlegges at frivillige finner glede og motivasjon i arbeidet. SKBB ønsker å ha god kvalitet på rekruttering, opplæring og veiledning(Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2008:1-5).

I dette verdidokumentet blir det presentert en forståelse av hvordan diakoni utøves;

”I utøvelsen av en gatenær diakoni vil Kirkens Bymisjon i Bergen fremme

- *Respekt i møtet*
- *dialog og likeverd*
- *solidaritet og fellesskap*
- *håp og tro*”(Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2008:2-3).

2.3 Avdelingen Ada og tiltaket Empo

Empo er et tiltak som startet i 2005(Mortensen and Fosse 2006:3), som kan plasseres under det som kalles Nærmiljøarbeidet Ada, som er samlenavnet på tilbudene SKBB tilbyr småbarnsfamilier generelt, sårbare familier og innvandrerkvinner spesielt.

I følge årsmeldingen for SKBB(2009:7) skal Ada være et forebyggende, nettverkskapende og helsefremmende tiltak, som arbeider for å etablere naturlige møteplasser. Andre tiltak som hører til under virksomheten Ada(Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2010:9-12) er; åpne barnehager lokalisert ulike steder i Bergen, og Home-Start familiekontakten. Avdelingen Ada fikk i Bergen bystyre sitt budsjett for 2010 økt støtte med 2 millioner kroner, som vil være med å sikre de viktigste tiltakene i Ada(Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2010:3).

Under intervjuperioden fikk jeg en kopi av dokumentet med prosjektsøknaden om tildeling av midler samt prosjektbeskrivelsen av Empo. Denne var datert 12. februar 2004, justert 22. november 2004. Der fremgår det at Empo var tenkt som et program for empowerment for innvandringskvinner med 5 års varighet etter mønster fra PMV. Det var meningen at en skulle jobbe mot at prosjektet fra og med 2009 skulle bli videreført med støtte fra blant annet Bergen kommune. Det argumenteres i denne planen eksempelvis med at SKBB sin handlingsplan for 2004 -2006 legitimerte et slikt prosjekt, med henvisninger til antall innvandrere i Bergen kommune. Samtidig henvises det til PMV i Oslo og tilbakemelding fra en erfaringskonferanse SKBB holdt 20.juni 2003, der ledelsene i Laksevåg, Bergenhus, og Årstad bydel var invitert. Offentlige dokumenter det henvises til i planen er flere Stortingsmeldinger i perioden fra 1998 - 2003, som omtaler og begrunner nasjonale mål for kvalifisering av innvandrere. Det

vises også til en rapport fra Statistisk sentralbyrå fra årene 2000-2004, kalt "Grunnleggende kvalifisering av nyankomne innvandrere", som de skriver etterlyser frivillig sektors bidrag og engasjement. Det opprinnelige ønsket med Empo, var slik det fremgår i søknaden å gjøre livet enklere for innvandrere. Dette skulle gi bergensere mulighet til å bli kjent med andre kulturer gjennom vennskap og samhandling gjennom en dialog som fører til mer forståelse og innsikt, skape et varmere samfunn og gi SKBB et større nettverk av samarbeidspartnere innenfor migrasjonsarbeid. Et annet sentralt ønske var å hjelpe innvandringskvinner som står i fare for å isolere seg, hjelp til å oppdage egne ressurser og våge å bryte isolasjonen. Dette skulle gjøres med respekt og verdighet i forhold til egen identitet.

I følge årsmeldingen for 2009(Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2010:11-12), presenteres Empo som et nettverk av tilbud for kvinner med minoritetsbakgrunn, samt deres barn/familie. Formålet sies å være realisering av sine egne ressurser, utvide sitt nettverk, økt kontroll over eget liv, og gi større mulighet til å skape en god hverdag for seg og familien. Empowerment er arbeidsmetoden. Empo bruker løsnings- og ressursbaserte strategier, eksempelvis Løsningsfokusert tilnærming(LØFT)⁵, og International Child Development Program(ICDP)⁶. Det sies videre at mange fagpersoner tar kontakt med Empo for å få del i erfaring, kompetanse og ressurser hos staben og deltakerne, og at staben fungerer som en brobygger mellom ulike etniske grupper og det norske samfunnet. Kvinner fra 55 kulturer var innom Empo i 2009. Tiltaket er finansiert med innsamlede midler fra TV-aksjonen i 2004, tilskudd fra Bergen kommune, Prosjektmidler fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI) og Fylkeskommunen. I årsmeldingen listes det opp og utdypes hva de tilbyr. Jeg vil nøye meg med her liste opp disse:

- Tverrkulturell kvinnegruppe
- Empokafeen jobb- og språkpraksis
- Lørdagstreff for somaliske kvinner

⁵ LØFT består av ideer og antakelser om hva man tror er klokt og ikke så klokt for å skape en bedre sosial verden, og løse opp floker mellom mennesker. Består av noen enkle men ikke lette fremgangsmåter som er egnet i å raskt dytte i en retning av den fremtiden man ømsler å skape, jf. Langslet, G. J. "LØFT: Løsningsfokuserttilnærming til å skape en bedre sosial verden." Retrieved 20.06.2011, from <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/kampanjer/familia/familia-32007/diverse-saker/loft-losningsfokusert-tilnarving-til-a-s.html?id=535312..>

⁶ ICDP er et enkelt helsefremmende og forebyggende program som har som mål å styrke omsorgen og oppveksten av barn og unge. Det retter seg mot omsorgsgivere og skal styrke deres omsorgskompetanse, jf. ICDP Norge. "Om ICDP." Retrieved 20.06.2011, from <http://www.icdp.no/om-icdp>.

- Arbeid mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse
- Foreldreveiledningsgrupper
- Rådgivning
- Ulike kurs og temadager

KAPITTEL 3. EMPOWERMENT – ET SAMMENSATT OG PROBLEMATISK BEGREP

Dette kapitlet er det første av tre kapitler som utgjør oppgavens teoretiske forståelsesramme. Jeg ser nærmere på empowerment som begrep, og hva dette innebærer. Videre presenterer jeg to personer som har hatt særlig betydning for utviklingen av dette begrepet, og til sist viser jeg min forståelse av empowermentsbegrepet.

3.1 Begrepet empowerment

Empowerment er mer og mer brukt blant helse- og sosialarbeidere. Begrepets popularitet og bruksområde gjør det til et vidt, bredt og derfor noe uklart begrep, med et mangfold av forståelser. Dette gjør empowermentbegrepet interessant å utforske i vår tid og vår samfunnskontekst.

I følge Thyness(2006:151) har empowermentbegrepet opprinnelse i land med større sosiale problemer enn Norge. Videre mener han at å arbeide ut i fra et empowermentperspektiv i den Norske velferdsstat vil innebære en bevisst forskyvning av makt fra tjenesteapparatet og fagfolkene i retning av brukere, og særlig de marginaliserte gruppene i samfunnet(Thyness 2006:151).

Empowerment er også et begrep som er av betydning for, og kan inkluderes i samfunnsarbeid(Minkler 2005:34; Payne 2005:297; Pedersen 2006:263-265; Pitchford and Henderson 2008:42-43; Hutchinson 2010:17-22), men også her er det ulike forståelser. Kompleksiteten i begrepet gjør dette interessant å se nærmere på.

Empowermentbegrepet vil ofte bli oversatt med eksempelvis maktmobilisering, myndiggjøring eller bemyndigelse(Ellingsen 1998:271; Slettebø 2000:75; Hutchinson

2003:14), men andre oversettelser brukes også. Det engelske begrepet blir ofte brukt fordi oversettelsen til norsk vil være ufullstendig.

I følge Adams(2008:23) er empowermentbegrepet et vestlig konsept, noe som innebærer at det er forankret i vestlige oppfatninger av individualisme og selvutvikling, og fører også til at det er vanlig å forbinde empowerment med demokrati og viktigheten av individuell valg og frihet. Adams(2008:23) sier videre at disse verdiene er relative og ikke absolutte, noe som gjør at ideene og forståelsen kan variere fra kultur til kultur. Empowerment kan dermed betegnes som et metabegrep, på grunn av historie, kompleksitet, og at innholdet kan variere alt etter hvilken sammenheng eller kontekst det knyttes til(Stang 2003:145; Ledwith 2005:128; Minkler 2005:34; Askheim and Starrin 2007:14).

Begrepet historisk sett forekom allerede på 1920 tallet, men det ble for alvor først brukt i den vitenskapelige litteraturen på slutten av 1970-tallet(Askheim and Starrin 2007:14). Koblingen mellom empowerment som begrep og ide, den sosiale aktivistideologien og de sosiale protestbevegelsene som vokste frem i USA på slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet under parolen ”power to the people”, gjorde ideene om hjelp til selvhjelp viktig(Askheim and Starrin 2007:14; Adams 2008:51; Ihle 2008:181).

Lee(2001:7) sier at empowerment har utviklet seg fra sosialt arbeids virkelige erfaringer rundt om i verdens mange nasjoner, og at empowermentpraksis er en trinnvis prosess.

Selv om begrepet ilegges ulike meninger, finnes likheter som sier noe om hvordan dette begrepet kan forstås.

En måte å forstå begrepet, er ifølge Askheim og Starrin (2007:21) at *empowerment begrepet uttrykker noe om at personer eller grupper som er i en avmaktssituasjon skal opparbeide seg styrke og kraft til å komme ut av avmakten. Gjennom denne kraftmobiliseringen skal de bli i stand til å motarbeide krefter som holder dem nede og få mer makt, kontroll og styring over eget liv. Empowerment framstår slik som et treleddet begrep: styrke-kraft-makt. Empowerment uttrykker dermed også både en målsetting og virkemidler for å nå dette målet.*

I boken til Lee(2001:33-34), blir det skrevet at selve empowermentprosessen ligger hos personen, ikke hjelperen, og forståelsesdefinisjonen på empowerment er; *”A process whereby the social worker engages in the set of activities with the client ... that aim to*

reduce the powerlessness that has been created by negative valuations based on membership in a stigmatized group. It involves identification of power blocks that contribute to the problem as well as the development and implementation of specific strategies aimed at either the reduction of the effects from indirect powerblocks or the reduction of the operations of direct powerblocks.”

Andre forfattere, som Lundemark Andersen m.fl.(2000:14) definerer empowerment som å ”oppnå kontroll over eget liv”, det vil si å oppnå kontroll over de kritiske og avgjørende faktorene, som holder mennesker fast i undertrykkelse eller avmakt. Lundemark Andersen m.fl.(2000:14) sier, slik jeg oversetter det, at ”Maktbegrepet er essensielt i empowerment. Det handler både om å avgi makt og å ta makt. De profesjonelle skal oppgi deres ekspertrolle og utfordres på deres maktposisjoner. Brukerne skal utvide sin egen makt”(Lundemark Andersen, Brok et al. 2000:14), jf. Minkler(2005:35). Motvirke undertrykkelse og undertrykkingsprosesser som kan være samfunnsbetinget er fokus.(Thesen and Malterud 2001). Som det fremgår av dette ovenfor, er det likheter i beskrivelsene, ved at begge forståelser dreier seg om at mennesker skal få styrke og tro på sine ressurser, for deretter å bruke vunnet styrke til å bevege seg ut av en situasjon. Det kan også være snakk om en opplevelse av en utvikling i en slik retning.

Lundemark Andersen m.fl.(2000:14-15) skriver videre at empowerment sikter mot en tilstand hvor mennesker oppnår en følelse av kontroll og meningsfullhet. Empowerment er både følelse og handling, det er derfor avgjørende at menneskene bruker følelsen til å handle for å oppnå sosiale eller helsemessige forandringer. Dette viser at empowerment ikke bare er en teori, men også en metode for å skape endring eller utvikling. Slik vil metoden ha en sentral rolle om man skal forklare empowerment og tydeliggjøre begrepet.

Det er også vesentlig at de som arbeider ut fra en empowermenttankegang, har en forståelse på hva som er normalt og ikke er normalt.

Hva er egentlig normalitet? Hvem bestemmer normalitet? Dette er et spørsmål som er vanskelig å svare på. I boken *Normalitet* til Breivik og Eriksen(2006), vises det til variasjoner ut fra tid, rom og historisk kontekst. I denne sammenheng er Erving Goffman(2000) sine tanker rundt stigma, samt marginalitetbegrepet sentralt.

Goffman viser at i dagens samfunn brukes ”stigma” i vid forstand og blir i dag mer brukt i forbindelse med vanære enn som betegnelsen ved fysiske mangler(Goffman 2000; Crow 2005:115-116). Videre vises det til at stigma oppstår når samfunnet deler mennesker inn i kategorier, og noen er innenfor eller utenfor etter egenskaper som også faller inn i kategoriene.

Ofte vil kategoriske forventninger basere seg på førsteinntrykket, og da gjerne de visuelle trekkene. Samfunnet blir dermed medvirkende til formingen av en persons opplevde sosiale identitet, ved å stemple eller tilegne vedtatte egenskaper. I tilfeller der enkeltindivider blir kategorisert inn i en gruppe, men som ikke stemmer til det stereotypiske, har samfunnet eller vi ofte en tendens til å betegne det fremmede som avvik fra det normale, og anser disse som et unntak. Vi endrer dermed ikke synet på gruppen, men holder fast på vår trang til å forstå verden, som resulterer at disse som opplever seg som annerledes, trekker seg delvis eller helt vekk, og havner dermed i en ytterfløy, det vil si marginal.

Klyve(2006:71) skriver at opphavet til ordet marginalisering, er det latinske margo, som er det som er utenfor det vesentlige. Bent Madsen (2006:121) definerer med utgangspunkt i Catharina J. Kristensen marginalisering som en ufrivillig, ufullstendig deltakelse på ett eller flere livsområder der det kan finnes en normativ forventning om deltakelse. Han sier at det avhenger av samfunnet og enkeltpersonens opplevelse av viktighet, og at det nødvendigvis ikke dreier seg om en fullstendig utestengelse fra ett eller flere livsområder. Klyve(2006:71-73) hevder videre at begrepet gjerne brukes om mennesker som blir ydmyket, de sosialt utstøtte, de uønskede, de fordrevne, de fortrenge og de ekskluderte. Denne grupperingen kjennetegnes ved at de har tynne bånd til majoritetssamfunnet og svake fremtidsutsikter.

Ser man Goffman sine tanker, samt marginalitets definisjonen opp i mot empowerment-beskrivelsene, opplever jeg at empowerment nettopp berører og dels betinger at målgruppen, menneskene en her ønsker å styrke, nettopp er marginale, og i mange tilfeller innehar dette Goffman skriver som stigma. Dette vil igjen si at de som arbeider etter en empowermenttanke er farget av et sterkt syn på hva som er ”normalt” eller avvik i konteksten de står i.

Empowerment beskrives av Lundemark Andersen m.fl.(2000:14-15) ved å inndele begrepet i fire. Dette kaller de ”empowerment sine bærende søyler”, som innebefatter

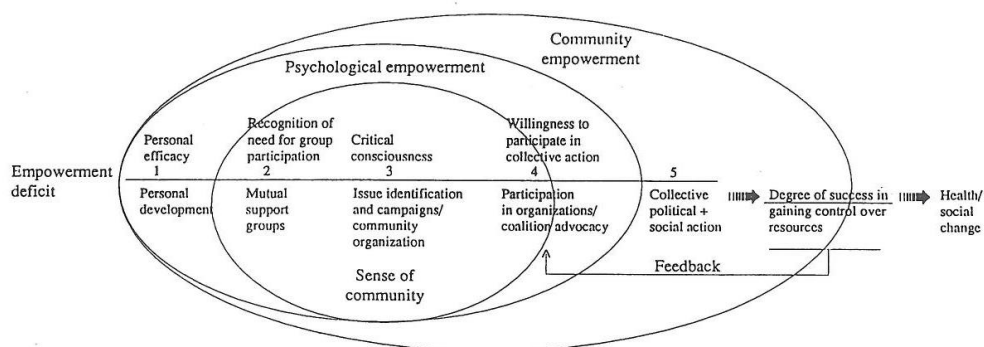
strategi, metode, mål og verdigrunnlaget. Lundemark Andersen m.fl.(2000:14-15) fremhever i grove trekk at som strategi strever empowerment etter en endring, større sosial rettferdighet, og større likhet. Det har som mål å hjelpe mennesker med å oppnå kontroll med og ledelse av livene til individet. Sentralt i empowermenttanken er fellesskapet. Individets kontroll/mestring og ledelse skal forstås i rammen av dets sosiale og politiske miljø. Empowerment forutsetter dessuten en ressurstankegang, det vil si at en alltid tar utgangspunkt i menneskers iboende ressurser. Målet med empowerment er økt kontroll over eget liv og de samfunnsfaktorer som påvirker dette. Andre mulige mål er eksempelvis politisk innflytelse, forbedret livskvalitet og sosial rettferdighet. Empowermentideologien avspeiler et bestemt verdigrunnlag, som forutsetter en forståelse av de roller sosial og helsearbeidere inntar, og bygger på en oppfattelse av hvordan samfunnet fungerer. Utgangspunktet er en forståelse av samfunnets mange kompliserte og nivådelte konflikter som inneholder ulikhet, fordelingspolitisk skjevhet, urettferdighet, og undertrykkelse.

Et lignende syn på empowerment presenterer også Lee(2001)⁷. Lee(2001:49) sier at empowermenttilnærmingen støtter mennesker som opplever undertrykkelse til å oppnå ”empowerment styrke” for seg selv på tre sammenvevde nivåer; den personlige mellompersonlige og det politiske nivå. Videre finnes generell kunnskap som hjelper å forstå alle nivåene og kunnskap som er spesielle for hvert nivå. Lee (2001:51-53) beskriver hvordan innholdet i empowerment på personlig, mellompersonlig og politisk nivå kan utarte seg.

Slik jeg forstår Lee(2001:49) vil en ved å innta et syn med flere fokus, kalt ”Multifocal vision”, kunne hjelpe sosialarbeideren med å bedre se for seg helheten, og for å intervensere i forhold til ulike behov de enkelte undertrykte har. De syv fokusområder er: et historisk syn på undertrykkelse, et økologisk blikk, et etnisk-klasse perspektiv, et kulturelt/multikulturellt perspektiv, et feministisk perspektiv, et globalt perspektiv og et kritisk perspektiv(Lee 2001:49-50). Disse perspektivene er av betydning for å danne seg en forståelse av historien, som kan bidra til ulike måter å drive empowerment på, jf. (Lee 2001:94-186). Empowerment påvirkes altså av hvilket perspektiv en har, og hvilket nivå empowermentarbeidet rettes mot. Hva som blir praktisk empowerment vil

⁷ For en mer detaljert utgreiing av innholdet i empowerment, jamfør kapittel 2, i Lee, J. A. B. (2001). The Empowerment Approach to Social Work Practice : Building the Beloved Community. New York, Columbia University Press.

dermed variere⁸. Empowerment er både en prosess og et resultat der empowermentpraksis nødvendiggjør et fokus på kjærlighet, makt og håp(Lee 2001:20) Bracht(1999:86-89) sier empowerment grovt sett kan deles inn i psykisk empowerment, og ”community empowerment” - empowerment på gruppenivå. Psykisk empowerment er det som skjer hos enkeltmennesker, i eller utenfor gruppeaktiviteter, som kan føre til en ”fellesskapsfølelse”. Dette muliggjør empowerment i grupper og lokalsamfunnene, ved at enkeltindivider går sammen om å endre noe på samfunnsplan(Bracht 1999:87-89). Her kan en se hvordan empowerment både individuelt og i grupper påvirker hverandre gjensidig. Denne prosessen har Bracht(1999:90) vist ved å utforme en visuell modell som viser sammenhengen og hvordan psykologisk og community empowerment utvikler seg.

(Bracht 1999:90)

Stang(2003:143-144) sier at empowerment handler om å fremme enkeltindividets muligheter til å realisere sitt potensial, også om vedkommende tilhører en svakstilt eller marginalisert gruppe. Videre presiseres det at det er en utfordring å gripe inn overfor miljø- og samfunnsskapte forhold som skaper dårlige livsbetingelser og maktesløshet. Fokus ligger på muligheter fremfor begrensninger, og dette reflekterer begreps positive aspekt. Videre vises det til NOU 1998:18(Ellingsen 1998) som gir en pekepinn på at metodikken fort kan bli et paradoks, og sier at det er ”viktig å være bevisst på at en må bevege seg ut over oppfatningen om at ”myndiggjøring” er noe du blir tilført, eller noe du gjør alene, for så å gi det videre(overføre til andre)”(Ellingsen 1998:272).

⁸ En skisse som forestiller og oppsummerer en del av teorien tilknyttet empowerment som tilnærming finnes på s.55 i Ibid.

Bemyndigelse innebærer både å gi makt og overføre makt til noe (Stang 2003:144). I den førstnevnte betydningen, å gi eller overføre makt, viser bemyndigelse til en bestemt type samhandling mellom individer i asymmetriske maktrelasjoner, ofte der en er hjelper og en er mottaker. Hensikten med maktoverføring er å utjevne maktubalanse, slik at parten med minst makt kan oppleve kontroll/mestring over faktorer som denne anser som sentrale i sitt liv. Maktoverføringen reflekterer det mellommenneskelige aspektet ved bemyndiggjørelse. Men bemyndigelse har også en personlig komponent som kort kan beskrives som personens egne anstrengelser for å oppnå kontroll over eget liv, eventuelt uten støtte eller deltakelse fra andre, i visse tilfeller også når en motarbeides av andre. Makt er et kontekstuellet betinget begrep, og er i likhet med bemyndigelse et metabegrep (Stang 2003:149). Makt kan videre brukes både positivt og negativt, men er i seg selv nøytralt. Det er først når makten tas i bruk i en sammenheng den får valør⁹.

Tor Slettebø (2000:75), presiserer at spørsmålet om hvem som gir makt til hvem er viktig, noe også Miller, Rein og Levitt (1995:121) antyder. De sier eksempelvis at det er viktig å anerkjenne og se at det eksisterer ulike sorter og grader av empowerment. Høyreekstreme grupperinger som deltar i det de kaller for ”rightist action programmes”, som jeg oversetter med ”Ytre høyrefløy-kampanjer”, slik sett også kan oppleve en empowermentprosess.

Dette gir nok en innsikt i at empowermenttanken er sammensatt, men også at det ligger grenser for når det er rimelig å kalle ”noe” empowerment.

Begrepet *empowerment* betyr i denne sammenheng tilknytning og sterk tro på at mennesket kan gjøre noe med sin egen situasjon om forholdene legges til rette for dem. Hva skal til for at dette skal kunne finne sted? Litteraturen gir ikke noen entydige svar. En må alltid ha rammer som utdyper. Samtidig vil empowerment i forhold til samfunnsarbeid, ha noen spesielle sider.

Et mulig perspektiv, som har betydning i empowerment sett i et samfunnsarbeidsperspektiv, finner vi i Gramsci sine tanker rundt ”the power of ideas”, maktens ideer. Et annet perspektiv har Paulo Freire (Freire and Nordland 1999) i tankene

⁹ For en mer informasjon om maktbegrepet i forhold til empowerment, se eksempelvis Rønning, R. (2007). Brukermedvirkning og empowerment - gammel vin på nye flasker? Empowerment: i teori og praksis O. P. Askheim and B. Starrin. Oslo, Gyldendal akademisk.

rundt den frigjørende pedagogikk. Selv om begge er blitt kritisert, er de sentrale for bedre å få et grunnlag for å forstå empowerment og dets komplekse innhold. Jf.(Ledwith 2005:133-155). Gramsci sine tanker har også fått betydning innen samfunnsarbeidsperspektivet, Jf.(Popple 1995:43-46).

3.2 Antonio Gramsci sitt hegemoni-begrep og hans tro på menneskers muligheter

Antonio Gramsci er en av de store navn i italiensk sosialisme, og i internasjonal sammenheng. Han hadde sentrale verv i det italienske kommunistpartiet og en sentral rolle i internasjonal kommunistbevegelse.

I henhold til Ledwith(2005:114) er det viktig at Gramsci leses i historisk og kulturell kontekst, for å bedre se hans relevans i dag. For en mer detaljert beskrivelse og innføring henviser jeg til Ledwith(2005:114-119).

I følge Mayo og Craig(1995:6) og Adams(2008:53), utviklet Gramsci tanken om ”The power of ideas” som går på prosessen av sammensetningen av de ideologiske agendaer og konseptet hegemoni. Disse tankene blir vektlagt i marxistiske retninger, og ble utviklet for å analysere måter de eksisterende rammene av økonomisk og politisk makt kunne blitt sett på som legitimt og ikke omstridt i de kapitalistiske samfunnene. Det å forstå og utfordre hegemoniet blir viktig for å utvikle alternative kamper for økonomisk, politisk og sosial forandring.

For å kunne danne seg et inntrykk av noen av hans tanker, skisserer jeg noen av Gramscis ideer, jf. Ledwith(2005:119-126).

Gramsci ble født 1891, og Ledwith(2005:113-119) hevder at Gramsci har mye å tilføre kritisk pedagogikk, grunnet hans interesse for hegemoni og rollen de intellektuelle hadde. Gramsci sine ideer har også innvirket på Paulo Freires tanker (Ledwith 2005:120). Gramsci mente at alle mennesker var naturlig kultiverte og i stand til å tenke intellektuelle tanker, men at disse var udisiplinerte og usammenhengene uten kritisk undervisning(Ledwith 2005:120). Ved å vektlegge personen som vil lære, og ikke læreren, kan en stimulere til en læreprosess som går fra selverkjennelse til frigjøring. I følge marxistisk tenkning, innehar man et syn som antar at den klassen med makt kontrollerer de materielle krefter av samfunnet og de dominerende ideer(Ledwith

2005:120). Ideene blir passivt mottatt og opptatt i arbeiderklassens tenkemåter som en falsk bevissthet av sunn fornuft. Gramsci mente at samfunnet bare kan bli forandret gjennom systematiske oppbygginger og sammenslutninger av nye sosiale bånd. Det sentrale var personens egen evne spilte en nøkkelrolle i egen skjebne. Gramsci kalte dette for en moralsk og intellektuell reform.

Gramsci så hegemoni som middelet der en klasse overtar overherredømmet/dominansen over flertallet i samfunnet, eksempelvis politisk tenking(Ledwith 2005:121). Gramsci mente at han hadde identifisert måten dominerende ideologi som en type av ideologisk overtalelse gjennomgår våre liv gjennom institusjoner i det sivile samfunn. På denne måten blir dominerende holdninger internalisert og godtatt som sunn fornuft, legitimert i tankene til mennesker. Gramsci skriver at hegemoni er det sammensatte hele av praktiske og teoretiske aktiviteter som med de herskende klasser ikke bare rettferdiggjør og opprettholder dens dominans, men også klarer å vinne aktiv tilslutning fra dem de styrer(Ledwith 2005:121). Det Gramsci mente var at dette hegemoniet var mer stabilt enn et hegemoni som ble startet med tvang. Han mente dette ikke er et system, men at det er en prosess av aktive kamper for å opprettholde dominansen over underordnede klasser, aktivt opprettholdt og justert av aktører for staten. For at en forandring skal være mulig må det utvikles et mot-hegemoni, og det var her Gramsci mente kritisk opplæring var viktig.

Viktige var hvordan en kunne øke bevisstheten til de undertrykte uten å ødelegge deres medfødte energi samtidig(Ledwith 2005:123). Gramsci erkjente at kritisk bevissthet bare kunne skje gjennom en politisk forståelse av det urettmessige grunnlaget for klasse dominans. Gramsci mente den enkelte hadde intellektuelle evner til å kunne tenke og resonere, og han bruker begrepet intellektuell for å henvise til mennesker som innehar et bredt spekter av organisasjon eller ideologiske, kulturelle roller i samfunnet(Ledwith 2005:123). Ledwith skriver videre at om man følger dette blir de organiske intellektuelle de som kommer frem fra sin kulturelle opprinnelse(Ledwith 2005:123). De tradisjonelle intellektuelle, er produktet av en tidligere historisk periode. Rollen har fortsatt å eksistere til nå. De tradisjonelle intellektuelle har en viktig innledende rolle i å utfordre hegemoniet ved å fungere som en katalysator i forandningsprosessen for å få til en bevisstgjøring av massene. Disse binder sammen skillet mellom teori og praksis ved å bli bundet til sosial rettferdighet. Prosessen for frigjøring begynner ved å skape rammene for å stille spørsmål i forhold til legitimiteten av hverdagserfaringer.

Gramsci mente at intellektuelle skulle utvikles og vekkes fra hjertet av arbeiderklassen, men så at rollen til de tradisjonelle intellektuelle som en medfølelse troskap til rettferdighet, og vital i å sette i bevegelse forandringsprosessen(Ledwith 2005:124).

De organiske intellektuelle blir ledere i forandringsprosessen, men de er ingen elite. En skiller her mellom rollene ved funksjonen de har, enn ved sosial status(Ledwith 2005:125).

Gramsci mente ”sunn fornuft” er en samling av myter og overtro som er motstandsdyktig mot umiddelbare kritiske tanker. De tradisjonelle intellektuelle låser opp populær kritisk bevissthet ved å tilby en sammenhengende og logisk forståelse av undertrykkende krefter i historie og samfunn. Kontrasten til den organiske intellektuelle som integrerer denne kritiske bevisstheten inn i hverdagskulturen. Hverdagstanker og handling blir stilt spørsmål ved, omformet og for så å kollektivt omforme samfunnet. Den organiske intellektuelles lag vokser både kvalitativt og kvantitativt, da hver person er naturlig en intellektuell, og ved denne prosessen forvandles den falske bevisstheten til en kritisk bevissthet(Ledwith 2005:125).

Gramscis innsikt til det komplekse hegemonibegrepet, endret hele essensen til konseptet ved å anerkjenne at mennesker ikke bare er kontrollert av tvang, men ved samtykke til deres egen undertrykkelse som et resultat av de snikende krefter av ideologisk overtalelsesevne. Som en mektig type av kontroll, gjennomsyres menneskers liv av dominerende holdninger og verdier, sivile institusjoner som media, familien, skoler, og alle andre sosiale grupper vi opplever og erfarer(Ledwith 2005:125).

Ledwith(2005:125) sier at det er dette Freire kaller kulturell invasjon, som er når våre sinn blir infiltrert med hvordan vi skal tenke, føle og handle. Gramsci vektlegger praxis i forhold til en forandringsprosess. Termen han brukte jevnlig i sine notatbøker var ”philosophy of praxis”, som er konseptet av en enhet av teori og praksis. Teorien om det motstridende i samfunnet og på samme tid menneskers praktiske bevissthet om disse motsetningene(Ledwith 2005:125).

3.3 Paulo Freire sin frigjøringspedagogikk

Freires tanker brukes på en rekke områder. Han var åpen for kritikk og for at hans tanker kunne leses med andre øyne basert på hans erfaring, erfaringen fra andre, og den endrede konteksten den blir brukt i (Ledwith 2005:159). Freires arbeid har dessuten påvirket utviklingen, og gitt vesentlige bidrag til ulike empowermentperspektiver generelt i forhold til sosialt arbeid, og da særlig i forhold til samfunnsarbeid. Jf. (Lee 2001:4-5,35-38; Ledwith 2005:53-70; Ife and Tesoriero 2006:176-179,298; Thyness 2006:146; Oakley 2008:88; Pierson 2008:68-69; Ronnby 2009:121-122)

Jeg vil kort skissere Paulo Freires hovedtanker i det som kalles den frigjørende pedagogikk, i et forsøk på å tydeliggjøre empowerment, og empowermentmetoder i praksis, jf. (Schaanning 2000:172-183; Ledwith 2005:96-102; Minkler 2005:36-37).

Paulo Freire var opprinnelig pedagog, men har fått betydning for empowerment tankegangen. Hans arbeid gikk ut på å lære fattige analfabeter i Brasil å lese og skrive, et redskap for å tilegne seg kunnskap, reflektere og ha mulighet til å handle og gjøre noe med sin egen tilværelse (Freire and Nordland 1999:14).

I grove trekk utviklet Freire ideer om et læremiljø han kalte en frigjørende pedagogikk. Dette omhandler hvordan mennesket ”*skulle bli deltaker i et likeverdig fellesskap, bygge opp sin identitet ved å ta ansvar i eget miljø*” (Freire and Nordland 1999:11).

Freire (1999:18) mente at ”bevisstgjøring” gjaldt opplæringen til å oppfatte sosiale, politiske og økonomiske motsetningsforhold og til å bekjempe sider av virkeligheten som skaper undertrykkelse.

Ofte var de undertrykte ikke selv bevisst at de var undertrykte, grunnet den rådende ”tause kultur” (Freire and Nordland 1999:10) som ofte var dominerende blant de fattige.

Gjennom bevisstgjøring ved *praxis*, det vil si refleksjon og handling (Freire and Nordland 1999:33), kan mennesket bli frigjort fra sin undertrykkelse, og oppnå frigjøring fra undertrykkelse uten å bli undertrykker selv (Freire and Nordland 1999:37-53). Dermed gjenvinnes menneskeverd. Her blir dialogen viktig. Freire (1999:71) sier dialogens essens er ordet, som består av to dimensjoner, refleksjon og handling, ”*i et så grunnleggende samspill at om den ene delen ofres – om enn bare delvis – vil den andre*

straks lide under dette. Det finnes ikke noe virkelig ord som ikke samtidig er praxis”(Freire and Nordland 1999:71-111).

Freire vektlegger viktigheten av forholdet mellom elev og lærer, der læreren blir en lærer-elev, og eleven blir en elev-lærer(Freire and Nordland 1999:54-70). Dette kalte han frigjørende undervisning(Freire and Nordland 1999:55). Motsigelsen mellom den tradisjonelle lærer og elev oppløses ved at de to poler i motsigelsen forenes og begge parter på samme tid blir lærere og elever. Dette muliggjør i følge Freire en kritisk tenkning og bidrar til å oppnå et rikere menneskeverd både for en selv og elevene(Freire and Nordland 1999:58-69). Forholdet er slik jeg leser Freire sentralt i arbeidet for å bli ”bevisstgjort”. Forholdet mellom det jeg velger å omsette med ”den lærende elev, og den lærende lærer” finnes ikke i det tradisjonelle lærer - elev forholdet.

Den tradisjonelle læreroppfatningen der lærere er eksperter og forteller, som øser av sin kunnskap til elevene som forventes å ta imot og ”oppbevare” informasjonen uten å reflektere, kaller Freire for en ”bank-oppfatning” av undervisning, og kaller lærerne for en bankfunksjonær-lærer, der ens undervisning bedøver og hindrer skapende evner og dermed nedtrykker bevisstheten, ved å ikke gi rom for dialog. Dermed hindrer en søken av et rikere menneskeverd(Freire and Nordland 1999:65-70).

Freire understreker viktigheten av dialog i gruppesammenheng, ved å relatere dette til egen erfaring, og avslutter med å understreke at frigjørende undervisning ikke har noen fasit men må utarbeides sammen med folket. Freire skriver: ”*Gjennom dialog med folket tjener det til å innføre de undertryktes pedagogikk. De undertrykte må delta når den utarbeides*”(Freire and Nordland 1999:111).

Selv om Freires teorier senere er blitt kritisert fra ulike hold(Ledwith 2005:133-155), er teorien om frigjørende pedagogikk anvendbar i andre kontekster(Ledwith 2005:133,136), og overføringsverdien er fortsatt stor i dag(Ledwith 2005:58). Freires tanker kan derfor leses med tolkende utgangspunkt. Ledwith (2005:136) skriver at den må bli sett ut fra den historiske og kulturelle konteksten. Anvendbarheten av Freires tanker har derfor gjort at hans navn dukker opp i flere sammenhenger enn pedagogikk og empowerment.

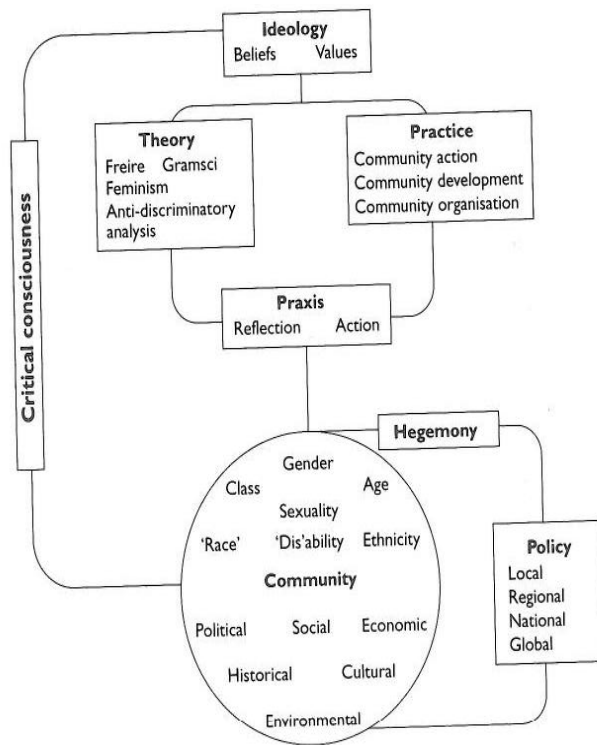
3.4 En samlet vurdering av empowermentbegrepet

I følge Lee(2001:34) er det tre tett sammenvevde dimensjoner av empowerment. Den ene er utviklingen av en mer positiv og sterk oppfattelse av seg selv. Den andre er konstruksjon av kunnskap og evne for en mer kritisk forståelse av nettet av sosiale og politiske realiteter i ens omgivelser, og det tredje er rendyrking av strategier og ressurser, eller en mer praktisk kompetanse for å oppnå felles og personlige mål.

Jeg vil her vektlegge kritisk bevisstgjøring, og kunnskap om strukturelle urettferdigheter og undertrykking er makt. Forandringer oppstår når mennesker er empowered gjennom styrket bevisstgjøring for å se alternativene(Lee 2001:34). Adams(2002:259) har et lignende syn, der det går frem at empowermentpraksis hovedsakelig assosieres med ”bottom-up” prosesser i styrking av bevisstheten eller frigjøring og den innvirkning de gir hos individer og grupper. Samtidig har et økende litteraturbidrag med fokus på anti-undertrykkelse fra et ”top-down” perspektiv vektlagt strukturelle analyser og ulikheter i samfunnet.

Slik blir det tydelig at empowerment er påvirket av blant andre Freires og Gramsci sine tanker. Ledwith(2005:40) har eksempelvis fremstilt en modell over kritisk praxis som blant annet viser at hegemoniets makt påvirker samfunnet og politikk. Modellen synliggjør også hvordan kritisk bevisstgjøring kan påvirke samfunnet. Ut fra denne modellen kan en se hvordan Gramsci og Freire sine tanker har bidratt til empowerment tenkingen og kritisk praxis¹⁰.

¹⁰ Praxis er det begrepet Freire brukte om refleksjon og handling for å ”kritisk bevisstgjøre”, dvs. oppfatte sosiale, politiske og økonomiske motsetningsforhold og bekjempe sider av virkeligheten som skaper undertrykkelse. Dette skiller seg fra begrepet praksis, i form av handling eller utøvelse i et yrke.

(Ledwith 2005:40)

Empowerment drar også nytte av ulike teoretiske perspektiver og teorier, deriblant økologiske teorier jf. (Gitterman and Germain 2008:51-70), der The Life Model(Gitterman and Germain 2008:71-112) ofte blir fremhevet. Dette er et av perspektivene som Lee(2001:24) bruker i sitt syn på empowerment¹¹.

Empowermentpraksis må forstås ut fra en teoretisk bakgrunn, og konteksten. Slik vil det ikke være mulig å finne noen entydige og allmenne svar på hvordan en praktisk skal fremskape empowerment.

¹¹ For den som ønsker å sette seg grundigere inn i denne tenkemåten kan en nyttig bok å lese være; Gitterman, A. and C. B. Germain (2008). The life model of social work practice: advances in theory & practice. New York, Columbia University Press.

KAPITTEL 4. SAMFUNNSARBEID – ET TRE MED MANGE GRENER

Dette er det andre kapittelet som utgjør den teoretiske forståelsesrammen for denne oppgaven. Her vil jeg starte med å vise noen historiske utviklingstrekk, for deretter å vise samfunnsarbeidets mange ulike vinklinger og forståelser. Til sist vil jeg vise min forståelse av samfunnsarbeid.

4.1 Noen historiske linjer og en beskrivelse av en mosaikk av teoretiske perspektiver og metoder.

Samfunnsarbeid er også et begrep med varierende innhold (Wahlberg 1998:28-30; Hutchinson 2003:27). Vanligvis er det forbundet med en tilnærming i sosialt arbeid, men det er ikke bare begrenset til dette (Adams, Dominelli et al. 2002:163). Jeg velger å støtte meg til samfunnsarbeid som en tilnærming i det sosiale arbeidet. Jeg vil derfor gi et lite omriss av hva sosialt arbeid kan være, fordi dette har betydning i min oppgave og forståelse.

Huchinson(2003:13) sier sosialt arbeid er rettet mot å forebygge og avhjelpe sosiale problemer. Dette er slik jeg oppfatter det, en vidtrekkende, karakteristisk beskrivelse av hva sosialt arbeid er.

Weihe(2004:18-19,25) derimot, forklarer sosialt arbeid ut fra synet på at hva som er sosiale problemer, varierer fra individ til individ og fra tid og sted. Mens Kaasa(1989:31) hevder at hva som er et sosialt problem, er forankret i den historiske situasjonen.

At sosiale problemer er sosialt skapt, og vedlikeholdes av sosiale forhold, holdninger, verdier, institusjoner, eller samfunnsstrukturer, avhenger av hvem som har definisjonsmakten(Halvorsen 2002:13). Ved at Halvorsen(2002:19)¹² sier sosiale problemer bare kan forstås ut fra konteksten, finner man likhetstrekkene til Kaasa(1989:31) og Weihe(2004:18-19,25). Fattigdom er et slikt eksempel, jf. (Weihe 2004:27; Underlid 2005).

¹² For en mer grundigere innføring se for eksempel side 14-19 i; Halvorsen, K. (2002). Sosiale problemer: en sosiologisk innføring. Bergen, Fagbokforl.

En viktig del av sosialt arbeid til alle tider har vært å sørge for at mennesker har fått dekket sine grunnleggende materielle behov (Weihe 2004:19). Det kan det se ut til at han utelater menneskers fysiske helseproblemer og slik sett foretar en avgrensning. Weihe(2004:22-23) hevder at det er enighet om at kjernen i sosialt arbeid er å hjelpe, lindre, forhindre problemer og skaffe rettferdighet og at dette mer eller mindre er kunnskapsbasert. Noen ganger utføres det som et yrke og noen ganger som en ren frivillig innsats.

Opprinnelsen til begrepet sosialt arbeid, kan i følge Weihe(2004:22) sies å være et produkt av industrialiseringen i det nittende århundret i industrialiserte land i Europa¹³, og han påpeker at mye av den praksisen som betegnes som sosialt arbeid, har eksistert lenge før begrepet oppstod (Weihe 2004:23).

Huchinson(2003:22; 2010:32-33) hevder at det var særlig to retninger innenfor faget sosialt arbeid som ble sentrale i USA og England. Den ene retningen ble kalt Case Work, og Mary Richmond(1861-1928) regnes som en svært viktig person for utviklingen av denne retningen. Fokuset for denne retningen var relasjonen mellom sosialarbeider og enkeltpersonen(Weihe 2004:81).

Den andre retningen sto Jane Addams (1860- 1935) for. Denne retningen knyttet individuelle problemer sterkere opp til samfunnsmessige forhold(Hutchinson 2003:23; 2010:33-34). Weihe(2004:81-82) sier Addams hentet sine ideer fra et forsøk fra slummen i London, drevet ved universitetet i Oxford kalt "Practical Socialism", som senere fikk navnet settlementbevegelsen.

Settlementbevegelsen startet opp i 1884, da Samuel og Henrietta Barnett bygde Toynbee Hall, som skulle være et møtested mellom Oxfordstudenter og befolkningen, som hovedsakelig tilhørte arbeiderklassen(Hutchinson 2003:23). I følge Popple(1995:9) var grunnleggeren til Charity Organisation Society, presten Samuel Barnett i Whitechapel, som lå øst i London.

Etter å ha besøkt Toynbee Hall tok Jane Addams med seg ideen til USA, og etablerte Hull House i Chicago, dette dannet grunnlag for den videre teoriutviklingen i USA jf.

¹³ I Storbritannia kan måten veldedighetsorganisasjonen Charity Organisation Society(COS) arbeidet på, startet 1869, være begynnelsen på prosessen av etableringen av sosialt arbeid som begrep, Jf. s. 9 i; Popple, K. (1995). Analysing community work: its theory and practice. Buckingham, Open University Press.

(Turunen 2004:52-54; Weihe 2004:81-85). Forskning på forandringsarbeid var viktig i Hull House, men hovedfokuset var alltid på det praktiske forandringsarbeidet.

Weihe(2004:83) sier at Richmond og Addams kom til å stå som pionerer for innenfor sosialt arbeid.

Huchinson(2003:21; 2010:32-34) sier at faget sosialt arbeid i Norge, har historiske utviklingstrekk i den sosialpolitiske virksomhet og praksis, samt utviklingen av metodefagene i USA, England, og andre europeiske land som startet utdanninger allerede rundt begynnelsen av 1900 tallet. Dette er i samsvar med beskrivelsen til Weihe(2004:80) som sier at den første lengre sekulære moderne sosialarbeiderutdanningen kom i gang i Amsterdam i 1899, men at den første sekulære utdanningen startet 1883(Weihe 2004:80).

Sosialt arbeid som fag i Norge kom i 1950 med en toårig statelig utdanning ved Norges kommunal og sosialhøgskole. Før dette, fantes det ettårige kurser i sosialt arbeid, som startet rundt 1920(Hutchinson 2003:21). Dette kan man si kan være oppstarten av de første sekulære utdanningene. Før dette var det i hovedsak kristne religiøse organisasjoner, som drev sosialt arbeid. Aukrust (1990) sin doktoravhandling tar for seg kirkens sosiale arbeid før 1945, og viser i oppgaven at kirken i Norge, sammen med en rekke misjonsforeninger rundt om i landet, har drevet sosialt arbeid i lange tider. Selv om dette ikke var profesjonelt sekulært sosialt arbeid slik en kan se i dagens velferdstilbud i velferdsstaten Norge, og utbredelsen var varierende fra landsdel til landsdel, viser Aukrust(1990) at en stor del av innholdet og metodene til de ulike tilbudene kirken og misjonsforeningene drev den gang, også i dag kan betegnes som sosialt arbeid, Jf.(Aukrust 1990).

At religion har påvirket utviklingen, og religiøse organisasjoner i Europa, særlig innenfor kristendommen, har drevet med sosialt arbeid, og til dels startet sine egne utdanninger før de sekulære utdanningene ble opprettet, bekrefter og viser Weihe(2004:46-100) gjennom historien til sosialt arbeid. Han går igjennom de eldste tradisjonene til de nyere tradisjoner som har vært med å påvirke og utforme sosialt arbeid som fag og arbeidsmåter i dag.

Weihe påpeker slik jeg forstår han, at sosialt arbeid forandrer seg over tid og at det påvirkes av samfunnsendringer. Dette viser han ved å spissformulere at sosialt arbeid noen ganger har handlet om å bli kvitt dem som var uønsket, som for eksempel gjennom

en praksis som har gått ut på å fjerne tiggere og andre uønskede. I praksis ved å institusjonalisere dem. I dag, kan mulige lignende holdninger og lignende politikk som ble drevet tidligere i historien, men som vi i dag vil ta avstand fra, reflekteres, i eksempelvis dagens behandling av flyktninger og asylsøkere(Weihe 2004:24).

Weihe(2004:26) fremhever at nesten alt som gjøres innenfor sosialt arbeid, reiser spørsmål av filosofisk-ekstensiell art. Weihe(2004:44) sier mye sosialt arbeid er verdibasert, ofte på verdier som har sitt utgangspunkt i religiøse trossystemer.

Religionen har betydning for, og er fortsatt en del av det internasjonale sosiale arbeidet (Døhlie and Askeland 2006:18-19,55-68), Jf.(Payne 2005:kap.9; ISW 2006:595-604).

Weihe(2004) sin bok gir en oversiktlig og grundig forståelse av religionenes påvirkning i sosialt arbeid som fag og arbeidsmetode. Dette vil overraske noen sosialarbeidere og samfunnsarbeidere, da Weihe(2004:13) trekker frem retninger kanskje noen sosialarbeidere vil reservere seg mot. En finner forøvrig eksempel på alternativt syn hos Tronvoll og Marthinsen(2001:kap.4). Når jeg likevel fremhever religionens påvirkning i sosialt arbeid, er det fordi jeg har en opplevelse av at dette vanligvis ikke kommer frem i historiegjennomgangen til faget sosialt arbeid.

For å forstå samfunnsarbeid bedre, kan bevissthet om disse historiske utviklingstrekkene hjelpe. Samfunnsarbeid er hovedsakelig knyttet opp til sosialt arbeid som begrep og profesjon. Derfor vil jeg fremstille noen utviklingstrekk innen samfunnsarbeid, før jeg ser mer på samfunnsarbeidsbegrepet. For mer omfattende historisk bakgrunn, se. (Poppo 1995; Turunen 2004; Stepney and Poppo 2008). Disse gir en dypere historisk gjennomgang.

Samfunnsarbeid har mange fellestrekk med sosialt arbeid, og tar utgangspunkt i det som omtales som den andre retningen i sosialt arbeid, nemlig retningen Jane Addams sterkt har påvirket. Litteraturen omtaler det man muligvis vil betegne som ”profesjonelt samfunnsarbeid”. Men det er viktig å ikke glemme at samfunnsarbeid også har eksistert før betegnelsen samfunnsarbeid oppsto. Dette er noe Kaasa(1989:35) viser til, når han sier at det er viktig å ikke underslå arbeidet til ulike folkebevegelser, frivillige organisasjoner, og grupper fra midten av 1800 tallet og frem til i dag. Kaasa(1989:35) hevder at ulike grupper i befolkningen opp gjennom tidene har gått sammen og organisert seg for å fremme felles interesser. Erfaringer som slike bevegelser og

organisasjoner har gjort, har klare paralleller til deler av den teorien vi i dag anvender i samfunnsarbeid(Kaasa 1989:35).

Marjorie Mayo i Adams, Dominelli (2002:163) trekker frem at samfunnsarbeid har blitt, og fortsatt blir utført av frivillige og ulønnede aktivister innen samfunn og fellesskap, og problematiserer at dette omhandler hvorvidt samfunnsarbeid skal bli definert som et profesjonelt arbeid.

Popple(1995:8-30), Turunen(2004:50-57), og Stepney(2008:134-138) viser i historiegjennomganger av samfunnsarbeidets utvikling, at samfunnsarbeid kan ha utviklet seg som en del av sosialt arbeid, og gjennomgått mye av de samme forandringene. Denne oppfatningen er det flere forfattere som deler i sine historiegjennomganger, se (Sundh and Turunen 1992:20-27; Adams, Dominelli et al. 2002:162; Ledwith 2005:9-16).

I oppstarten av hva man i dag kan kalle samfunnsarbeid, er eksempelvis presten Samuel Barnett et sentralt navn(Turunen 2004:51-52).

Samfunnsarbeidet i England har gjennom tiden ”vandret” mellom frivillig, privat og offentlig sektor, som har påvirket fokusområder og utvikling av metoder frem til i dag. Forandringer samfunnsarbeidets metoder og internasjonale community strategier har gjennomgått, viser Turunen(2004:72) der hun skiller mellom ”førmoderne”, ”moderne”, og ”senmoderne” perioder.

Den teoretiske utviklingen hevder Popple(1995:14) hovedsakelig kommet fra Nord-america, og påvirket den engelske teoriutviklingen. Senere påvirket det den norske utviklingen innen samfunnsarbeid(Thyness 2006:56-57).

Kaasa(1989:32) hevder at organisasjonsarbeidet som ble startet av private velferdsorganisasjoner, i 1920-1930 tallet i USA, hadde som mål å forbedre og samordne tjenester og få en bedre tilpasning mellom ressurser og behov. I 1939 ble *Community organization* formelt godkjent av en nasjonal kongress for sosialt arbeid som en tredje metode i sosialt arbeid.

Fra å være teknisk-, og modell- og produksjonsorientert ble arbeidet etter som tiden gikk, mer prosessorientert, og la større vekt på måten arbeidet ble utført på(Kaasa 1989:32-33).

Videre sier Kaasa(1989:33) at i England kom utviklingen av det som heter Community work for alvor i gang først på slutten av 1960 årene og i begynnelsen av 1970 årene. Blant annet ble det trukket erfaringer fra utviklingsarbeid i engelske kolonier, som så ble overført til depriverte områder i England.

De engelske styresmaktene har også vært en pådriver for å utvikle samfunnsarbeid slik vi forbinder det i dag. Slik jeg leser Popple(1995:18-22,27-28), har samfunnsarbeid til og med vært et element ved statens ønske om å utøve makt og kontroll. En kan da tolke det slik at samfunnsarbeidere i noen tilfeller har fungert som et ”styringsverktøy” for staten.

I Norge har ikke profesjonelt samfunnsarbeid eksistert så lenge, og utviklingen her har skjedd ut fra påvirkning fra England, USA og de skandinaviske landene¹⁴. Samfunnsarbeid er den norske oversettelsen på det engelske begrepet ”Community work”.

Kaasa(1989:35) sier at det var først i 1960 årene at samfunnsarbeid i Skandinavia fikk noen større praktisk forankring i helse- og sosialsektoren. Dette kan være et resultat av at skyggesiden ved velstandsutviklingen, der en fikk rapporter om avfolkning i distriktene, problemer i drabantbyer, skilsmisse, isolasjon, bolignød og forslumming. Omfanget av problemene vokste raskt, noe som gjorde det nødvendig å satse på billige reformer som hjelp til selvhjelp, uformelle hjelpeordninger og lignende(Kaasa 1989:35). Samfunnsarbeid har ingen solid forankring blant helse og sosialarbeidere. Men innen frivillige organisasjoner og politiske grupper er denne arbeidsformen brukt i mange år(Kaasa 1989:36).

Som følge av alt dette vil selve definisjonene av samfunnsarbeid i dag være ganske vidt. Ife og Tesoriero(2006) og Mayo(2008:13-26) viser til at begrepene i England og USA fortsatt er omstridte, og at det finnes uenighet i hvordan de skal defineres og forstås.

Turunen(2004:59-61) skriver at begrepet samfunnsarbeid gradvis er blitt erstattet med andre begreper etter hvert som det under 1980 tallet begynte å spre seg også til andre samfunnssektorer, der nye fagfelt og politiske satsningsområder dukket opp. Det har

¹⁴ For en grundigere historikk jf. s.15-45 i; Ejrnæs, M., B. Gamst, et al. (2000). Socialt Miljøarbejde i lokalsamfundet. København, Hans Reitzels Forlag A/S. , og s. 22-23 i; Laursen, T. (2000). Socialt miljøarbejde - historisk set. Socialt Miljøarbejde i lokalsamfundet. M. Ejrnæs, B. Gamst, T. Laursen and L. Uggerhøj. København, Hans Reitzels Forlag A/S: 223s.

også ført til en utvikling der samfunnsarbeid i stadig større grad er blitt utvisket. En ny form av community orienterte arbeidsmåter har gradvis oppstått, omtalt som *Community Social Work*(CSW). Turunen(2004:60) sier at om man sammenligner Community Social Work med samfunnsarbeid, er Community Social Work mer innrettet på *tilpassing* enn *sosial forandring*, der metoder innen individuelt sosialt arbeid og grupperettet arbeid, kombineres med samfunnsarbeidsmetoder. Slik ser man at Community Social Work og det Askheim(2007:30-33) beskriver som Empowerment som liberal styringsstrategi, har store likhetstrekk. Samfunnsarbeid som Community work, har inntil nylig skilt seg fra det Turunen(2004:60-61) omtaler som Community Social Work, og slik jeg forstår samfunnsarbeid og empowerment, er det hensiktsmessig at Community Social Work og Community work holdes adskilt og ikke blandes.

Jeg vil ut fra et slikt syn videre gi et kort innblikk i hvordan samfunnsarbeid kan forstås. Fordi samfunnsarbeid er et vanskelig begrep å kategorisere, blir det trolig alt for sjeldent brukt i yrkesutøvelse og folks vokabular.

Jeg vil presisere at dette ikke er den eneste måten å forstå samfunnsarbeidsbetegnelsen på, da dette er en betegnelse det finnes mange måter å fokusere på. Forståelsen av hva samfunnsarbeid er vil dermed påvirkes av dette. Min beskrivelse kan trolig ses som et bidrag for å skape en enklere forståelse av hva samfunnsarbeidsbegrepet kan være.

For å forstå samfunnsarbeid, kan en først ta utgangspunkt i den engelske betegnelsen ”Community work”. Begrepet ”community” er uklart. Det råder uenighet om hva begrepet rommer i forhold til samfunnsarbeid. Ofte kan ”community” omfatte en felles geografisk avgrensning, eller et interessefelleskap(Lee 2001:353; Adams, Dominelli et al. 2002:161; Adams 2008:153).

Popple(1995:2-4) diskuterer ”community” begrepet, og sier det er et flyktig, upresist, motstridende og kontroversielt begrep. Han trekker blant annet frem den tyske sosiologen Ferdinand Tønnies tanker som har dominert synet på Community defineringen, ved å lansere begrepene som karakteriserer sosiale relasjoner og bånd. Begrepene *Gemeinschaft* og *Gesellschaft*¹⁵, der slik jeg tolker Popple(1995:2), begrepet

¹⁵ For en nærmere beskrivelse av hvordan disse begrepene kan brukes og forstås, viser jeg til side 45-65 i Magnussen, G. (2000). Selvtillit, en nøkkel som åpner døren ut til samfunnet: en sosiologisk analyse av møtet mellom innvandrerkvinner og empowerment. Oslo, Universitetet: 1 b. (flere pag.) som tar for seg drøfting av disse begrepene sett i forhold til innvandringskvinner som kommer til Norge fra landsbygden i Pakistan.

Gemeinschaft kort fortalt viser til de nære bånd og relasjonene som er i fellesskap som i en familie og nære vennekretser. Kjærlighet, slektskap og omtanke inngår. Gesellschaft derimot viser til de mer adskilte relasjonene eksempelvis arbeidsmessige relasjonene og de mer overfladiske kontraktpregede bånd som enkeltindivider lager med egeninteresse som formål. Turunen(2004:44) viser også til Tønnies teorier, og sier at på engelsk vil *Gemeinschaft* bli oversatt til Community, og *Gesellschaft* til Society. Opprinnelig brukte Tønnie disse begrepene for å beskrive overgangen fra det tradisjonelle samfunnet, landet, til det moderne, byen, og påvirkningen dette kunne ha for menneskers mentalitet livsform og handling.

Videre sier Turunen(2004:44) begrepene ofte har blitt brukt som en dikotomi, som et moderne mekanisk samfunn, kontra et tradisjonelt organisk samfunn. Noe av det samme legger Popple(1995:2) vekt på, når han hevder disse begrepene må ses som tenkte konstruerte idealtyper, og ikke samsvarer med noe eksisterende samfunn. Men det er et budskap om at den vestlige sivilisasjonen er i bevegelse fra det dominerende Gemeinschaft, til et mer Gesellschaft-lignende samfunn. Mange av de problemene som samfunnet opplever er grunnet denne påbegynnende forandringen. Ife og Tesoriero(2006:18-23) ser også til Tønnies tanker, og antyder at dette allerede har skjedd i mange moderne samfunn.

Popple(1995:3) sier at begrepet "community" har en vurderende og beskrivende betydning og er like mye en ideologisk konstruksjon, som en beskrivelse av lokalitet i geografisk forstand. Begrepet eksisterer ikke bare i geografisk forstand, men reflekterer også menneskers tenking og følelser, som hvor de tror et community eksisterer. Videre sier Popple(1995:4) at det er viktig at det forblir et omdiskutert begrep, men at det samtidig går an å operasjonalisere begrepet Community i tre vide kategorier; lokalitet eller territorielt, et interessefellesskap eller interessegruppe, og som en gruppe der en deler en felles tilstand, eller problem som alkoholproblem, eller kreft, eller felles bånd.

Popples beskrivelser og inndeling av Community begrepet samsvarer med hva annen litteratur sier om begrepet, eksempelvis i Adams(2008:153), Adams og Dominelli(2002:161), Sundh og Turunen (1992:60-61), og Turunen(2004:45).

De ulike forståelsene begrepet rommer finnes derfor i ulike definisjoner av hva samfunnsarbeid er. Det engelske begrepet "Community work" rommer mye, og

begrepet dekker mange betegnelser som går inn under dette (Ife and Tesoriero 2006:1-2).

Begrepet oppsto og har sin påvirkning både fra England og USA. Dette har gjort at en har måttet støtte seg til litteratur i fra disse nasjonene når historien om samfunnsarbeid i Norge skulle skrives.

”Community work” er den opprinnelige betegnelsen, og i den ligger det noen forståelser som blir tydeligere enn ved den norske oversettelsen samfunnsarbeid.

Slik sett vil Community-begrepet romme mer enn den norske oversettelsen til begrepet ”samfunn”, selv om ”samfunn” i det norske språk også kan være så mangt. Direkte oversettelser av community work problematiserer også Ronnby i Sundh og Turunen (1992:58-64), der han holder frem ulike måter å forstå ord som blir brukt når man oversetter til de nordiske språk. Vanskelighetene med oversettelsen bekrefter også Turunen (2004:10).

Popple (1995:53) påpeker den uklare teoretiske fundamentet samfunnsarbeidsbegrepet har slik; *“...It is not possible to talk of unified community work theory, but rather a number of macro-theories which have served to underpin and assist community workers, and explain and develop their work. Perhaps one silent reason for this lack of a clear theoretical base is the unique way which community work respond to specific local conditions, making it difficult to provide examples of work that can be generalized.”* Slik det fremgår av teksten, vil forståelsen variere etter hvilket felt en arbeider med, og hvordan man forstår begrepet Community.

Slik jeg tolker det sier Turunen (2004:14) at samfunnsarbeid karakteriseres av en omfattende praksis med et splittet og vagt teorigrunnlag, der tilpasning av ulike teorier til personlig eller lokalt bruk, samfunnsforståelser, og andre kontekstuelle teorier, har vært regelen snarere enn et unntak. Videre sier Turunen (2004:14) at samfunnsarbeid har hatt vanskeligheter med å bli et etablert undervisnings- og forskningsområde i universitetsverdenen, og at på 1970 tallet møtte samfunnsarbeid forrækt innen de akademiske kretser i Norden. Samfunnsarbeid ble betraktet av sosiologer som ”misjonsvirksomhet” og ”kvasiradikalt”. I følge Turunen (2004:14) er fremdeles studier omhandlet samfunnsarbeid til en viss grad forbigått innen de sosialvitenskapelige kretser. Turunen (2004:15) forklarer dette med det akademiske miljø og med

samfunnsarbeid sitt vesen. Samfunnsarbeid handler mer om *praktisk arbeid*, det vil si erfaringsbasert handlingskunnskap, enn om en vitenskap. Turunen(2004:16) sier at det kan virke som kunnskapen om samfunnsarbeid sitter mer i hodet og kroppen på folk enn i forskningsrapporter grunnet samfunnsarbeidets natur.

Om vi ser nærmere på selve forståelsen av hva samfunnsarbeid er, er det i litteraturen som omhandler dette, ofte generelle beskrivelser av begrepet som er utgangspunktet.

Et lite utvalg av noen forståelser gir eksempelvis Kaasa(1989:15-18), som sier at samfunnsarbeid handler om at mennesker tar ansvar for hverandre. Videre henviser han til andre forfattere og deres forståelser.

Adams(2008:153) definerer Community work slik:” *working with people in communities on goals they define to enable them to achieve them.*”

Thyness(2006:57-58) viser til flere definisjoner, blant annet til Gulbenkian Study Group sin definisjon; ”*Community work typically consist of work with groups of local people who have come into existence because they want to change something that concerns them. Community work also embrace attempts to relate the activities of social agencies more closely to the needs of the people they serve*” (Thyness 2006:58).

Twelvetrees(2002:1) skriver på sin side følgende; ”*Community work is the process of assisting people to improve their own communities by undertaking collective action.*” I sin siste utgave har Twelvetrees(2008:1) redigert dette utsagnet og tillagt begrepet *autonomous* før begrepet *collective action*. Dette oversetter jeg med autonom, som jeg tolker slik at det vektlegges at menneskene må ha en selvstyrende, eller uavhengig felles handling. Med denne forståelsen i tankene, kan man spørre seg om dette er mulig å få til? Svaret på dette vil naturligvis ikke være gitt, da det er mange faktorer som påvirker en slik prosess.

Alan Twelvetrees sier slik jeg oversetter det;”..det består av en rekke verdier og teknikker, ferdigheter og tilnærminger som er knyttet til verdiene. Verdiene har å gjøre med rettferdighet, respekt, demokrati, kjærlighet, ”empowering”, og ”getting a better deal” for menneskene som er i en ufordelaktig situasjon. Teknikkene har hovedsakelig å gjøre med opprettelse av relasjoner med disse menneskene og andre, samt danne seg en forståelse av hvordan de ser på verden, og finne måter å støtte dem i å hjelpe seg selv

som ikke ekskluderer. Noen ganger kan det også innebære å utføre noe for dem.”(Twelvetrees 2002:9).

Turunen(2004:17) siterer Taylor & Presley i Popple(1995:5)(min oversettelse): ”*Samfunnsarbeid er en profesjon som skiller seg ut ved at den spesielt prøver å øke ekspertisen eller kunnskapen til ikke-profesjonelle, ved å øke ferdigheter til mennesker i vanskelige og underprivilegerte situasjoner, få mer kontroll over forhold som er felles. Samfunnsarbeidere stimulerer og støtter grupper av mennesker til å bedre forholdene og mulighetene i deres nærmiljø. Der de umiddelbare målene ofte er svært konkrete, som bedre rekreasjonsområder, bolig, og jobbmuligheter, der de underliggende målene er en økt selvtillit, ferdigheter og en kollektiv selv-organiseringstyrke som vil gjøre deltakerne i stand til å fortsette å benytte og spre disse evnene, lenge etter samfunnsarbeideren har sluttet.*”

En annen forståelse av samfunnsarbeid gir Stephney(2008:132), der det sies at “*community work is a term used to describe a wide range of activity and interventions that take place in a variety of settings and usually in neighbourhoods*”. I den senere tid har samfunnsarbeidsbegrepet også blitt omtalt som Community development i stedet for community work, dette da begrepet vektlegger utviklingsaspektet. Men begge begreper brukes om hverandre(Stepney and Popple 2008:132). Dette er noe som også Pitchford og Henderson(2008:32), delvis støtter, men de sier også at det i noen tilfeller kan være hensiktsmessig å skille mellom begrepene.

Ife og Tesoriero(2006) og Tesoriero(2010) mener at i samfunnsarbeid er prosessen mye av poenget. Det er i stor grad menneskenes utvikling i løpet av arbeidet som er viktigst, og ikke sluttresultatet (Ife and Tesoriero 2006:171-185; Tesoriero 2010:176). Videre skriver Ife og Tesoriero (2006) og Tesoriero(2010) at samfunnsarbeid har ulike arbeidsformer en kan se dette ut fra, og argumenterer for viktigheten av samfunnsarbeid som arbeidsmetode blant annet ut fra et økologisk perspektiv, sosial rettferdighet/menneskerettighetsperspektiv, eller en kombinasjon av disse.

Utvalget av forståelser av hva samfunnsarbeid er viser at det er et omfattende begrep som kan romme ”nesten alt”.

Twelvetrees(2008:xiii), skriver slik jeg oversetter det, at samfunnsarbeid kan sammenlignes med en løk der kjernen består av nabolagsutvikling/fellesskapsutvikling,

men hvor det er flere andre lag utenpå som bygger opp hele løken. ”Løken” er avhengig av mening for om de ytterste lagene regnes som samfunnsarbeid eller ikke, og det som Twelvetrees kaller samfunnsarbeid, kan andre være uenig i.

Twelvetrees(2008:1) sier også at samfunnsarbeid stadig er i forandring, og at på engelsk vil forfattere bruke begrepene ”community work” og ”Community development” om hverandre, og vil kunne ha samme betydning, når samfunnsarbeid er tema.

Hutchinsons(2003:14) beskrivelse samsvarer i stor grad med hva andre forfattere sier, men flere inndelinger av samfunnsarbeid finnes, og viser nyansene i forfatterens forståelser. Popple(1995:55-73) deler samfunnsarbeid inn i åtte ulike betegnelser som også kan overlape hverandre, etter ulike kjennetegn. Denne inndelingen skal vise hovedessensen og bredden på aktiviteter som samfunnsarbeidsbegrepet kan romme(Popple 1995:55,74). I tillegg sier han at det er en viktig kategorisering av sentrale tilnæringer til det som en betegner samfunnsarbeid(Popple 1995:55).

Innholdet og hvordan disse aktivitetene blir i praksis ut fra disse inndelingene, vil slik jeg forstår det, variere ut fra den teoretiske tenkingen og plattformen samfunnsarbeiderne har, eller står for. Hvilke teoretiske standpunkt samfunnsarbeidere vil stå for varierer, og det finnes ingen gode fasitsvar. Popple(1995:55-73) sine åtte betegnelser eller modeller er; *Community care*, *Community organization*, *Community development*, *Social/Community planning*, *Community education*, *Community action*, *Feminist community work*, *Black and anti-racist community Work*. Popple omtaler disse generelt og historisk og diskuterer forfattere som har omtalt praksis som kan passe inn under hver kategori.

Payne(2005:48-49) forholder seg litt annerledes til samfunnsarbeid. Payne(2005:49) viser blant annet til Popple(1995:55-73) og samtidig til en nyere inndeling. Popples betegnelse *commuity action*, har blitt delt opp i to nye betegnelser, som *Social policy advocacy* og *Social movements activist*. *Community care*, er blitt til *Programme developer*, og Popples inndeling i *Social og community planning* er i den nye modellen omtalt som *Social work planing*. I tillegg har den nye inndelingen tilført to nye betegnelser, kalt *social work administration* og *Organisation development*.

Som en ser finnes det ulikt syn på hvordan en kan kategorisere samfunnsarbeid, og eksempelvis Ronnby i Sundh og Turunen(1992:49), mener at det er vanlig å dele samfunnsarbeid inn i fire ulike benevnelser eller delmetoder, nemlig *Communiy*

Organization, Community development, Social planning og Social, eller Community action.

Dette støtter og Turunen(2004:20), men sier også at disse inndelingene oversettes og tolkes ulikt i de nordiske land, og da noe snevrere enn hva som benyttes i det engelske språk. Som en ser er disse inndelingene lik de tre inndelingene som ble pekt på i 1975, jf.(Laursen 2000:25-26).

Slik jeg forstår Popple og Paynes inndelinger, kan de plasseres inn i de ulike nivåer hos Huchinson(2003:14). De vanligste modellene eller inndelingene som trekkes frem i samfunnsarbeid, er likevel slik jeg skjønner det, lokalt utviklingsarbeid/Community development (Popple 1995:60-61), sosial organisering(Bracht 1999:84-86)og sosial aksjon(Twelvetrees 2002:154-163).

Inndelingene kan sies å representere ulike syn på hvordan samfunnet er, noe som ofte blir omtalt som pluralistisk syn, og konfliktsyn, Jf. (Craig, Popple et al. 2008:16-19). Oftest er det de pluralistiske og konflikt/radikale synene som enten står mot hverandre eller som sammenblandes. Eksempler på et radikalt og pluralistisk syn finner en eksempelvis hos henholdsvis, Ledwith(2005) og Twelvetrees(2002; 2008).

4.2 Min forståelse og tilnærming til samfunnsarbeid i denne oppgaven

Jeg velger å støtte meg hovedsakelig til den engelske samfunnsarbeidslitteraturen, som benytter både begrepene ”Community work” og ”Community development”, i denne oppgaven.

Slik jeg har vist, vil beskrivelsene av samfunnsarbeid bli generelle, da det er så varierende og ulike måter å utøve praktisk samfunnsarbeid på. Men fellestrekkene for disse beskrivelsene er, at fellesskap/fellesskapsutvikling og empowerment¹⁶, utgjør en svært sentral del når det gjelder innholdet til det meste av arbeidet som faglitteraturen omtaler som samfunnsarbeid.

Jeg vil videre se nærmere på noe av innholdet i samfunnsarbeid.

¹⁶ Jf. Kapittel om empowerment, med særlig vekt på Freire sine tanker om den frigjørende pedagogikk.

Huchinson(2003:14) vektlegger at samfunnsarbeid kan foregå på organisasjons-, institusjons-, lokalsamfunns-, og samfunnsnivå. Dette gir konsekvenser kollektivt. Dette innebærer en kollektiv bevisstgjøring (Hutchinson 2003:69), og at arbeid sammen med istedenfor arbeid for, vektlegges. Slik kan dette bli samfunnsarbeidets paradoks, nemlig at en må ”starte der folk er” samtidig som hva menneskene ønsker ikke alltid samsvarer med hva samfunnsarbeideren mener de skal gjøre(Twelvetrees 2002:8). Dette kan være krevende for samfunnsarbeideren, da det kan være mulig de menneskene en skal jobbe med innehar en ”falsk bevissthet” som preger dem, Jf. (Freire and Nordland 1999:10-11,28-53).

Turunen(2004:18-19) mener slik jeg forstår det, at samfunnsarbeid kan kategoriseres ut fra eksisterende politiske ideologier og teorier og relasjoner mellom individer og samfunnet, og hvordan de påvirker hverandre, utvikles og forandres. Samfunnsarbeid bygger på en rekke teorier som er lånt fra antropologi, økologi, økonomi, kulturgeografi, psykologi, pedagogikk, sosialfilosofi, sosialpsykologi, sosiologi, statsvitenskap og management tenking.

I samfunnsarbeid er det ideelle målet beskrevet som å engasjere så mange som mulig i en felles aksjonsrettet handling og kritisk refleksjon(Turunen 2004:19), og Turunen(2004:19) viser til Hope & Timmel som sier ”*In all community work, it is important to draw as many of the participants as possible into a process of critical reflection on what they are doing. The cycle of Action/Reflection/Action/Reflection should involve everybody in the project*”. Turunen(2004:19) sier at hva dette uttrykker er at kunnskapsdannelsen i samfunnsarbeid i praksis skjer gjennom ”learning by doing” (”knowing how”) snarere enn gjennom ”learning by reading” (”knowing that”), og at det særlig i arbeid med analfabeter poengteres behovet for ”kunnskap ved handling” i freiriansk ånd.

Noe kan likevel slik jeg ser det sies å være felles eller generaliserbart for samfunnsarbeid uavhengig av syn på inndelinger og samfunnssyn.

Oftest er den som kaller seg samfunnsarbeider en betalt profesjonell som fungerer som en katalysator(Twelvetrees 2002:1-8). Men det finnes også andre roller, avhengig av kontekst, og samfunnsarbeideren kan også få andre funksjoner, jf.(Kaasa 1989:132-138; Popple 1995:55-73; Ife and Tesoriero 2006:285-319; Tesoriero 2010:256-296),

Huchinson(2003:14-15) henviser til Ronnby for å forklare katalysatorrollen, og slik jeg forstår forklaringen, går rollen ut på å stimulere mennesker til å endre sin situasjon, som gjennom denne prosessen går gjennom en personlig utvikling.

Ledwith(2005:31) deler denne forståelsen, og beskriver samfunnsarbeidrollen slik; *Community Workers are critical pedagogues working in informal educational context in community. Our role through a diversity of projects, is to create the context for questioning that helps local people to make critical connections between their lives and the structures of society that shape their world. The process is one of action and reflection.* Etter min forståelse, ser vi her påvirkning fra Freires tanker om en frigjørende pedagogikk, jf.(Freire and Nordland 1999).

Twelvetrees problematiserer samfunnsarbeidsprosjekter i forhold til det korttidsperspektivet mange av dem har, vanligvis inntil tre år. Ofte vil resultatene ikke bli gode grunnet den manglende kontinuiteten.

Slik jeg forstår det, mener Twelvetrees(2002:11) det også er viktig å forsøke å drive samfunnsarbeid på en strategisk måte med et langtidsperspektiv, og forsøke å integrere eller forankre det i arbeidet til en organisasjon eller de som ønsker å drive det. En tilnærming vil kreve god tid og nøye planlegging om det skal gi resultater(Twelvetrees 2002:134). Huchinson(2003:38) understreker at svakheten ved å organisere arbeid som prosjekt, vil kunne være at arbeidsmåten forblir ”fremmed” i organisasjonen og ikke en del av de ”vanlige” arbeidsmetodene.

I samfunnsarbeid, vil ulik teoretisk kunnskap være av betydning for samfunnsarbeideren (Adams, Dominelli et al. 2002:132-138,167), eksempelvis om lokalsamfunnet, arbeid i grupper og i prosjektarbeid, jf. Nylehn(2002). Det vil også, slik jeg forstår Ledwith(2005:121-123), være viktig for kritisk bevisstgjøring å ha kunnskap om hva som er det gjeldende hegemoni, som stadig forandres, som hun omtaler som *”the way in which our minds are colonised by the persuasiveness of dominant ideas”* (Ledwith 2005:41).

Selv om samfunnsarbeid skiller seg fra vanlig gruppearbeid, er det fremdeles likheter i prosesser og problemstillinger. Kunnskap om dette vil kunne være til hjelp for samfunnsarbeidere. Jf.(Twelvetrees 2002:28-78).

Bøkene til Kjell Underlid(1997) og Ken Heap(2005) er etter min oppfatning oversiktlige angående gruppeprosesser og gruppedynamikk, mens kartlegging av lokalsamfunnsprofilen kan være til hjelp for prosjekter (Bracht 1999:91-94; Minkler 2005:158-172). Teorier om sosiale nettverk, systemteori (Hutchinson and Oltedal 2003:169-210) og Bronfenbrenners sosialøkologiske utviklingsmodell (Klefbeck and Ogden 2003:48-102,127-154), vil være nyttig. Etter min forståelse kan alt dette, være til hjelp for å danne seg en forståelse og oversikt over muligheter og ressurser som menneskene kan ha, og det vil være muligheter samfunnsarbeideren som katalysator, kan ”spille på” i arbeidet. Twelvetrees(2002:8,61) omtaler dette som ”*sow seeds*”, muliggjøring av resultater på sikt. Det å ”så et lite frø” i samfunnsarbeid, og annet arbeid med mennesker, er slik jeg forstår det sentralt i rollen som katalysator-, eller igangsetter rollen i samfunnsarbeid.

KAPITTEL 5. DIAKONI – KRISTEN NESTEKJÆRLIGHET I HANDLING?

Dette er det tredje og siste kapittelet som utgjør oppgavens teoretiske forståelsesramme. Her vil jeg gi et innblikk i diakonibegrepet og hva dette innebærer. Det er ikke min intensjon å fremlegge en oppgave innen diakoni, til det er begrepet for kompleks, og hører heller ikke til i det fagområdet jeg studerer. Min framstilling av begrepet, vil derfor være en grov beskrivelse. Jeg vil i min innføring vise diakoniens mange målsetninger, metoder og uttrykksformer.

Diakoni er et begrep som ikke er selvfølgelig innen samfunnsarbeid og sosialt arbeid. Hva er egentlig diakoni? Men fordi min oppgave omhandler et tiltak som vektlegger empowerment, i en stiftelse som omtaler seg som en selvstendig og uavhengig stiftelse innenfor Den norske kirke, og har som formål å virkeliggjøre kirkens diakonale oppdrag (Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2007:4), velger jeg å gi dette litt rom.

Diakonibegrepet rommer i likhet til samfunnsarbeid mye. Det er i dagens Norge egne mastergrads utdanninger i diakoni for mennesker med pedagog-, eller helse- og sosialfaglig bakgrunn, jf. (Det teologiske menighetsfakultet 2010:11). Diakonien har sine røtter i Bibelen, nærmere bestemt Det nye testamente(Botnen Eide and Sagatun 1998:138; Nordstokke 2011). Odd Bondevik sier i Lys og liv(Det teologiske

menighetsfakultet 2010:6) at han mener at et av mange eksempler på diakoni i bibelfortellinger, er fortellingen om den barmhjertige samaritan.

Diakonibegrepet har jeg til nå hatt lite kjennskap til, men en litteraturgjennomgang av diakoni viser at det er et svært omfattende begrep, og ligner i så måte samfunnsarbeidsbegrepet. Jeg opplever også at det er mange likheter mellom diakoni og sosialt arbeid, noe Svanøe(1994) påpeker i sin oppgave, der hun viser likheter og forskjeller, frustrasjoner og gleder, i forhold til arbeidsområdet og arbeidsoppgavene som sosialarbeider i en diakonstilling i menigheten. Svanøes oppgave etterlyser også at diakoni blir et begrep som trekkes mer inn i sosionomutdanningene.

I forkant av min beskrivelse av diakoniens vesen, vil jeg se til Store norske leksikon sin definisjon av diakoni(Store norske leksikon 2009). Diakonibegrepets etymologi er fra gresk og kan oversettes til tjeneste, og dette er kirkens sosiale arbeid. Diakonien har eksistert som mer eller mindre synlig realitet helt fra begynnelsen fra kristendommens opprinnelse, for eksempelvis i klostrene. Videre leser vi at den moderne diakoni kan sies å startet i den evangeliske kirke i første halvdel av 1800-tallet i Tyskland¹⁷, og kom til Norge i 1868 ved Cathinka Guldberg, som også grunnla den moderne sykepleie i Norge.

Diakoni er, som samfunnsarbeid og empowerment, et begrep som rommer mye og virker derfor noe uklart. I følge Henriksbø(2006:13) kan en kort beskrive diakoni som ”kirkens medmenneskelige omsorg og fellesskapsbyggende arbeid, og den tjeneste som i særlig grad er rettet mot mennesker i nød”. I litteratur jeg har hatt tilgang til, er nyansene mange fordi det finnes flere forståelser av diakoni basert på kristne trosretninger.

Tidsskriftet til Det Norske Diakoniforbund, Diakonos(Organ for Det Norske Diakonforbund 2008), Menighetsfakultetets blad Lys og liv(Det teologiske menighetsfakultet 2010), holder frem ulike forståelser av diakoni. For de som ønsker å fordype seg litt grundigere anbefaler jeg å lese (Bergem 1998:231-242; Oftestad 2003; Svenska kyrkan 2003; Thorkildsen, Tønnessen et al. 2006:229-240,309-323; Dietrich, Korslien et al. 2011). Aukrust og Furre(1998) gir i ulike artikler historiske blikk på

¹⁷ Hvis du vil vite mer om denne diakoniutviklingen som jeg her har henvist til, anbefaler jeg å lese; Fanuelsen, O. (2011). Den diakonale bevegelsen i Tyskland på 1800-tallet. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 81-86.

diakonien utvikling innen Norge. Noen historiske blikk på diakoniutviklingen gir også Nordstokke(2011:53-64; 2011:65-72; 2011:73-80)¹⁸.

Et annet eksempel jeg velger å trekke frem er Wenaas(2001:20) som sier at diakoni er å gi adekvat hjelp til mennesker med store livskriser, tunge sykdommer og lidelser. Videre heter det at innen diakoni er det ønskelig med bevisst personlig tro, men at dette ikke er en nødvendighet. Mennesker som deler det kristne verdigrunnlaget, holdninger og omsorgsidealer er viktige, og velkomne. Wenaas(2001:7-23) viser til tre hovedoppgaver han mener diakonien har; forebyggende diakoni, karitativ diakoni, og profetisk diakoni.

Det jeg velger å benytte meg av i min forståelse av diakoni, er Den norske Kirke sin forståelse (Kirkerådet 2008:7); ”*Kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket, og kamp for rettferdighet.*”¹⁹

Den norske kirke er i skrivende stund fremdeles en folkekirke og en statskirke, lokalisert med sogn, og kirkebygg i bygder og byer, og spiller en mer eller mindre sentral rolle i folks liv. Den hører inn under den verdensomspennende kirke, jf.(Dietrich 2011:97-102).

I følge diakoniplanen(Kirkerådet 2008:7-8), har diakonien et ansvar der få eller ingen bryr seg, og gjensidighet samt respekt for hverandres verdighet er grunnleggende. De diakonale utfordringene sammenfattes som kjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Helhetlig tenking, samt samarbeid med offentlige instanser og andre er en forutsetning.

Diakoniplanen skiller mellom allmenn, organisert, og spesialisert diakoni, og den internasjonale diakonien(Kirkerådet 2008:11-12). Diakonien skjer alltid i en samfunnsmessig kontekst, og planen stiller selv spørsmål om hvor den skal plassere seg i dag i forhold til hva det offentlige gjør. Skal det være et alternativ, supplement, eller skal det ta mål å erstatte? Samtidig stilles spørsmål om hvordan dette påvirkes av det

¹⁸ En annen tilnæringsform for forståelse i diakonalt arbeid, finner en i boken Storhaugen, O. (2007). Redningsmisjonen i Trondheim 1868-2006: diakonalt arbeid på bygd på Guds ord - et arbeid i den kristne kjærlighets tjeneste. [Melhus], Ola Storhaugen. som tar for seg en misjonsorganisasjon i Trondheim fra 1868-2006.

¹⁹ For en forståelse av hva som ligger i denne definerings og betydningen av ”evangeliet i handling”, se; Dietrich, S. (2011). Forståelse av diakonitjenesten i Den norske kirke. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 111-125.

offentlige. Forståelsen av diakoni som nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet sies å gli over i hverandre, og planen sier det viktigste er ikke å beskrive tiltak, men at alle utfordringene på dette området blir vurdert(Kirkerådet 2008:15). Planen skal være til inspirasjon for menighetene og mal for lokale planer, og sier: ”*Nestekjærlighet i praksis handler om små enkle handlinger og store krevende tiltak. Barmhjertigheten ydmyker ikke mottageren men ivaretar den andres verdighet. Gjenkjennelsen; ”det kunne vært meg” er viktig, likeså gjensidigheten.*”(Kirkerådet 2008:16).

I forhold til inkluderende fellesskap sier planen ”*Grunnleggende i kristen tro er at mennesket er skapt til fellesskap. Å styrke båndene mellom mennesker og knytte nye bånd der forhold har gått i stykker, er en diakonal utfordring. Gode fellesskap gir alle mulighet til både yte og ta i mot. De har plass til mangfoldet og sørger for at ingen faller utenfor*”(Kirkerådet 2008:18). Fellesskap kan bygges på ulike måter, ved eksempelvis arbeids- og interessefellesskap, nabofellesskap og selvhjelpsgrupper(Kirkerådet 2008:19).

Om kamp for rettferdighet sier planen at alle mennesker har rett på å leve et menneskeverdig liv, og at man ikke kan stille seg likegyldige til mennesker som kjemper for livet. Og at man skal stå på rettferdigheten og solidaritetens side med dem. Planen sier: ”*Som kirke er vi utfordret til å arbeide med rettferdighet og menneskerettigheter i et globalt så vel som lokalt perspektiv. Dette gjelder utfordringer knyttet til globaliseringen, internasjonal handel, illegitim gjeld, fattigdom, krig, fred og forsoning, den teknologiske utviklingen med mer.*” (Kirkerådet 2008:23).

I et ressursdokument for diakoniplanen fra Den norske kirke, som retter seg særlig mot den spesialiserte diakoni, gir Wenaas(2008) tips og informasjon som inviterer til refleksjoner og samtaler for å øke bevisstheten rundt hva diakoni er innen diakonale virksomheter som eksempelvis institusjoner og organisasjoner. Wenaas(2008:8) lister opp noen sentrale bibelhenvvisninger som sier noe om diakoni. I min oppgave vil det ikke være rom for å gå grundigere inn i diakoniforståelsens nyanser, men jeg viser til diakoniplanen(Kirkerådet 2008) som helhet, og oppgitte kilder.

KAPITTEL 6. METODE

I dette kapittelet vil jeg vise ulike valg som ble gjort i forkant av datainnsamlingen, samt hvilken forskningsdesign som ble brukt for å innsamle data. Jeg viser til hvordan jeg valgte å arbeide med mitt materiale, for deretter å avslutte med noen refleksjoner rundt etiske dilemma.

6.1 Kvalitativ metode

I samfunnsvitenskapen vil det ikke være noen forskning som har hele sannheten. Slik Aadland(2004:270-271) sier, er det ingen enhetlig teori som kan gi den hele sannheten. Kombinasjon av flere synsvinkler på et forskningsområde vil kunne studeres på flere måter som alle er sanne ut fra sine forutsetninger, men uten at en enkeltteori evner å gi dekkende forståelse av alle aspekter ved tilværelsen. Sammen gis et dybdeperspektiv(Aadland 2004-271).

Når jeg i min studie velger å fokusere på et tiltak innen SKBB, innebærer dette et valg av metode jeg mener best egner seg i å besvare mine forskningsspørsmål, og hva jeg er interessert i å finne svar på. Metoden som er brukt i forskningsprosjekter vil ha en innvirkning på oppgavens gyldighet og pålitelighet, Jf.(Grønmo 2004:220-221,222-238; Skog 2004:113-115).

Selv om noen ser pragmatisk på valget mellom en kvalitativ og kvantitativ metode(Ringdal 2007:22), velger jeg å forsøke å begrunne valget av metode ut fra en vitenskapsteoretisk tradisjon og metodologi(Grønmo 2004:29).

Min oppgave deler likheter med det Gilje og Grimen(1995:113-118) og Ringdal(2007:51-52) beskriver, som en formålsforklarende studie, og det Johannessen m.fl.(2006:57) kaller en forstående undersøkelse. Selv om Gilje og Grimen hevder det er en del uenigheter om kjennetegn og kriterier på hva som er en formålsforklaring(Gilje and Grimen 1995:113), har min studie som formål å få vite mer om Empo, og hva de som jobber der tenker rundt sitt arbeid, for så å se dette i sammenheng med det litteraturen omtaler som empowerment, samfunnsarbeid, og diakoni. Jeg vil søke å få vite hvordan ansatte i Empo oppfatter og definerer sin handlingssituasjon(Gilje and Grimen 1995:114). Dette danner et grunnlag for å forstå

tiltaket Empo, og vil kunne gi meg en forståelse, fra mitt ståsted med min forforståelse, Jf.(Gilje and Grimen 1995: Kap.9).

Jeg vil plassere meg i en posisjon som kan regnes som en hermeneutisk tilnærming, jf.(Gilje and Grimen 1995:Kap.7; Halvorsen 2008:23-24). Dette fordi jeg blant annet ønsker å forstå tiltaket, i lys av empowerment, samfunnsarbeid og diakoni.

I følge Gilje og Grimen(1995:143) har hermeneutikken i moderne varianter bestått i å lage en metodelære for fortolkning av meningsfulle fenomener, for så å beskrive vilkårene for at forståelse og mening skal være mulig. De tyske filosofene Friedrich Schleiermacher (1768-1834) og William Dilthey (1833-1911) regnes som den moderne hermeneutikkens fedre. Hans Georg Gadamer, Paul Ricoeur, og Charles Taylor er andre sentrale hermeneutiske teoretikere innen nyere tid.

Hermeneutikk kan forstås som læren om fortolkning(Aadland 2004:213; Grønmo 2004:373-374), og er slik en fortolkningsvitenskap, Jf.(Aadland 2004:176).

Hermeneutikk skal kunne gi en helhetlig forståelse av meningsfylte fenomener. Dette blir sett i sammenheng med kontekst og forforståelse til både forsker og aktør, og delforståelse og helhetlig forståelse. Det legges større vekt på forskerens fortolkning av aktørene og deres synspunkter(Grønmo 2004:373). Anthony Giddens sier samfunnsvitenskapene baserer seg på dobbel hermeneutikk, der han problematiserer at de tolkningene en forsker gjør, kan være motstridene i forhold til at aktøren sin tolkning allerede er fortolket (Gilje and Grimen 1995:146-147). Utrykket ”den hermeneutiske sirkel” sier Gilje og Grimen(Gilje and Grimen 1995:153) handler om at forskning består av stadige bevegelser mellom helhet og del, mellom det vi skal fortolke, og den kontekst det fortolkes i, mellom det vi skal fortolke og vår egen forforståelse. Den hermeneutiske sirkel angir en metodisk modell for forståelsen. Den har med hvordan fortolkninger blir begrunnet. I hovedtrekk går denne ut på at en går fra delen til helheten og deretter går man tilbake til delene, men da med ny forståelse ut fra helheten(Gilje and Grimen 1995:153). Videre skriver de at den hermeneutiske sirkel forteller om hvordan begrunnelser for fortolkninger viser seg, eller hva de baseres på, og de strukturer de har. Dermed blir fortolkninger alltid begrunnet ved å henvise til andre fortolkninger, det er heller ingen vei ut fra sirkelen. Således kan vi i begrunnelsen av fortolkninger ikke bevege oss bak den hermeneutiske sirkel(Gilje and Grimen 1995:153-154).

Aadland(2004:190) skriver at den hermeneutiske sirkel også er blitt kalt ”den hermeneutiske spiral” da mange mener at en sirkel vender tilbake til utgangspunktet og er derfor innelåst i en stadig gjentakende bevegelse. Og om det er slik, vil tankene bare gå i sirkel og det vil ikke skje noen vekst og utvikling. Den hermeneutiske sirkel eller spiral skal ideelt sett altså føre frem til en dypere forståelse(Aadland 2004:190-196). Man kan ikke forstå delene uten å se det i sammenheng med helheten, og ikke kan forstå helheten uten å se det i sammenheng med delene, Jf.(Gilje and Grimen 1995:153).

Både tekst, språk og handling er gjenstander for fortolkningen. Der positivismen stiller seg bevisst på avstand og beskriver så kjølig og nøytralt som mulig hvordan en sak forholder seg, prøver den hermeneutisk-inspirerte forsker å leve seg inn i andres subjektive opplevelse, for å fortolke og gjengi en sak sett ”innenfra”. Spørsmålet blir da hvilken forståelse og opplevelse har den eller de vi ønsker å studere selv?(Aadland 2004:190).

Clifford Geertz` skiller mellom erfaringsnære- og erfaringsfjerne begreper. Slik jeg tolker det vil erfaringsnære begrep si at forsker tar utgangspunkt i aktørenes egne opplevelse, erfaringer, tanker, og bruker deres ord. Innenfor erfaringsfjerne begrep er det forskeren selv som gir en redegjørelse for det han vil utforske (Gilje and Grimen 1995:146-147). I oppgaven vil jeg ta i bruk både erfaringsnære og erfaringsfjerne begrep i dataproduksjonen, med intervjupersonenes egne ord, samt mine fortolkninger av innholdet.

Jeg ønsker å gi en forståelse av tiltaket Empo i forhold til samfunnsarbeid. En kvantitativ forskningsstrategi som blant annet kjennetegnes av et relativt stort antall enheter eller utvalg, baserer seg på talldata(Ringdal 2007:22), og er inspirert av en naturvitenskapelig metode(Johannessen, Tufte et al. 2006:36), er for mitt forskningsspørsmål og interesseområde, ikke hensiktsmessig²⁰.

Mitt fokus og forskningsspørsmål gjør en kvalitativ forskningsstrategi hensiktsmessig, jf.(Denzin and Lincoln 2005:1-32). Kvalitative forskningsstrategier kan sies å gå mer i dybden og er i ”nærkontakt” med feltet(Halvorsen 2008:130-131). Det kan innebære

²⁰ Kvantitative og kvalitative metoder kan også kombineres og utfylle hverandre. Jf. side 55-56,132-134 i Grønmo, S. (2004). Samfunnsvitenskapelige metoder. Bergen, Fagbokforl., og kapittel 19, i Johannessen, A., P. A. Tufte, et al. (2006). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Oslo, Abstrakt forlag..

eksempelvis at analytiske beskrivelser og fleksibel og relevant informasjon vil være i fokus. Dette er sentrale kjennetegn ved kvalitative tilnærminger i forskningsopplegg jf.(Grønmo 2004:129-132; Denzin and Lincoln 2005:10-13; Johannessen, Tufte et al. 2006:313-321; Ringdal 2007:92).

Det finnes imidlertid noen generelle svakheter i forhold til kvalitativ forskning. For eksempel når gyldigheten blir lav. Halvorsen(2008:215) sier at forskerens fortolkninger bare kan vurderes ut fra om argumentasjon og konklusjonene virker troverdige for leseren, på grunnlag av data som velges av forskeren. En måte å validere er å sette forskerens fortolkning opp mot informantenes fortolkning av hvordan de opplever sin situasjon. Dette har jeg forsøkt å ivareta ved at intervjupersonene som ønsket det skulle få lese igjennom kapittelet som omhandlet resultatkapittelet før innlevering. På denne måte hadde intervjupersonene mulighet til å kommentere svarene sine. Utfordringen var å være lydhør til kommentarene, samt veie dette mot meg som forsker og mine fortolkninger. Disse utfordringer er det viktig å være bevisst, samtidig som man aldri kan bli helt objektiv, men man kan forsøke å redusere disse svakhetene så godt som mulig.

6.2 Tilgang til feltet, fokusgruppeintervju og kvalitativt forskningsintervju

I følge mye av metodelitteraturen, går det frem at forskningsspørsmålet bestemmer metoden. Det gjelder også min oppgave. For min interesse var det ikke aktuelt med kvantitative metoder. Samtidig ser jeg at en survey undersøkelse kunne ha åpnet for en annen informasjonstilgang. Dette ville kanskje gitt innsyn i feltet på en annen måte, som ut fra mitt ståsted etter forhandlinger og valg for å få tilgang til forskningsfeltet ble lukket.

I september 2008 hadde jeg den første uformelle muntlige kontakten med avdelingslederen for tiltaket jeg ønsket å skrive om. Avdelingslederen var positiv. Derfra fikk jeg kontaktinformasjon, og ble henvist videre til tiltakslederen. Kontakten med tiltaksleder var i begynnelsen per e-post, og telefonsamtaler. Deretter avtalte vi å møtes, og jeg presenterte tankene mine.

På møtet uttrykte tiltakslederen klart at de sjelden tok imot studenter som ville forske på brukerne. Det ble også uttrykt skepsis til denne formen for studier, grunnet ønsket om å

skjerme brukerne. Det ble vist til at de ansatte hadde travle arbeidstider. Etter å ha hørt mine tanker om en studie av tiltaket, forhandlet vi om betingelser for at jeg skulle kunne få tilgang. Det ble gjort avtale om å korrespondere per sms inntil jeg hadde ferdigstilt et forskningsspørsmål. Leder skulle i mellomtiden videreformidle, og spørre de ansatte om de kunne være interessert i å møte meg slik at jeg kunne presentere mine tanker.

Etter en tid ble et møte med ansatte avtalt, og jeg la frem tanker og ideer, samt forskningsspørsmål, som den gang var ” *Hvilken betydning har Empo som tiltak, og på hvilken måte er Empo som tiltak med på å gi en forståelse av samfunnsarbeid?*”, Hovedmetode ble bestemt til å være fokusgruppe-/gruppeintervjuer med lydopptaker. Jeg fikk på dette møtet tillatelse til å skrive om dem etter muntlig samtykke, forutsatt at jeg informerte om store endringer ved agenda med oppgaven.

Senere foregikk kommunikasjonen mellom Empos leder og meg gjennom epost og mobiltelefon. Jeg tok kontakt med en sentral person i SKBBs ledelse via epost, der jeg presenterte mine planer, og spurte om personen kunne tenke seg å delta i intervju. Dette fikk jeg samtykke til. Videre kontakt foregikk muntlig og ved møter. Intervjuene skulle skje på deres arena.

Som det går frem ble valget av utvalg og problemstilling tatt etter forhandlinger med de ansatte i Empo. Uten tidligere erfaring opplevdes det som en krevende prosess å få tilgang til forskningsfeltet. Her fikk jeg prøve meg i et ukjent landskap, og smake at beskrivelser gitt i bøker ikke alltid kan forberede en fullt og helt på hva en har i vente. Mitt utvalg kan kanskje sies å være et strategisk utvalg(Grønmo 2004:88-90), der SKBB er organisasjonen, og Empo er tiltaket, og der lønnede ansatte er utvalget. Rekruttering av intervjupersonene har skjedd ved det Johannessen og Tufte(2006:113-115) omtaler som personlig rekruttering.

Flere ting skjedde samtidig, fastsetting av tilgang, problemstilling og metode, etter at begrensingene var tydeliggjort ved tidligere forhandlinger. Jeg fikk altså ikke tilgang til direkte kontakt med brukerne, av hensyn til taushetsplikten. Her er det slik jeg vurderer rimelig å anta at jeg i kraft av mitt kjønn hadde innvirkning på avgjørelsen, fordi Empo er et tilbud rettet mot kvinner med innvandringsbakgrunn. Alver og Øyen(1997:58-67) diskuterer forskning på tema som kan være forbudt, og peker i retning av at det trolig ikke er dette, men at det finnes så sensitive og etisk problematiske tema som krever en omhyggelig spesiell vurdering. Jeg vurderer mitt tema til ikke å gå inn under det som

omtales som sensitive tema, heller ikke at det var tabuområder jeg ønsket å studere. Samtidig opplever jeg det viktig å vurdere praktisk datainnsamlings metode opp mot tilgang til felt. I mitt tilfelle ville jeg risikere å miste tilgang til feltet, om jeg hadde forfulgt ønsket om eksempelvis deltakende observasjon som datainnsamlingsmetode. Slik sett mener jeg min fremgangsmåte kan sies å være forskningsetisk riktig. Andre faktorer som spilte inn i forhandlingsprosessen, var de ansattes vilje og tid til å delta. De uttrykte at de normalt ikke gav tillatelse til studier, imidlertid var jeg kjent med at det var gjort unntak tidligere. Mortensen og Fosse (2006) sin rapport omfattet hele avdelingen kalt ADA, som Empo tilhører, og i denne rapporten er blant annet noen deltakere i Empo blitt intervjuet.

Metoden jeg hovedsakelig støttet meg til, ut fra mitt forskningsspørsmål, samt avtalen med de ansatte, er slik jeg tolker Halvorsen(2008:129-130) det han kaller en intensiv strategi. Innen kvalitative metoder finnes det mange alternativer²¹ å innsamle data på, avhengig av hvilket formål studien skal ha og ressurser forskeren har til rådighet(Johannessen, Tufte et al. 2006:101--103).

Jeg valgte etter avtale med de ansatte i SKBB og tiltaket Empo å gjennomføre fokusgruppeintervjuer, og et individuelt intervju, med mer dybdefokus.

Observasjonsmetoder i forhold til Empos brukere var etter avklaring med de ansatte, ikke en mulighet jf.(Halvorsen 2008:137). Kanskje ville deltakende observasjon gitt mer innsiktsfull kunnskap om hva som faktisk foregår rent praktisk, der samhandling og dynamikk mellom ansatte og deltakere kunne være i fokus, og gitt innsyn i andre sider av feltet som intervjuer ikke klarer å fange jf.(Fangen 2004:28-31). Studier på lignende områder som bruker kombinasjonen av observasjon og intervju som metode avdekker andre sider av hva som skjer i et felt. Eksempelvis har Magnussen(2000)²² brukt en slik metode når hun skriver om Primærmedisinsk Verksted i Oslo, og peker på utfordringer og mulige konstruktive tanker rundt disse Jf. (Magnussen 2000:108-114,122).

Selv om fokusgruppemetoden i forskning har mange likheter med andre metoder i forskning(Stewart, Rook et al. 2007:45), peker noen trekk seg ut. Fokusgruppeintervjuer

²¹ En grov oversikt over et utvalg av metoder finnes på side 88-89 i Johannessen og TufteJohannessen, A., P. A. Tufte, et al. (2006). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Oslo, Abstrakt forlag.

²² Denne oppgaven fant jeg etter sterk anbefaling på telefon 15.01.2009 etter en mailkorrespondanse fra en ansatt i Primærmedisinsk Verksted(PMV) i Oslo i perioden 14.01 – 15.01.2009, da jeg spurte om mer informasjon om dette tiltaket. To årsrapporter fra PMV fikk jeg også tilsendt på mail.

har sin styrke i at de er allsidig(Stewart, Rook et al. 2007:39-40). Jf. (Holter and Kalleberg 1996:146-147). Fokusgruppeintervju er en metode som innhenter mye data på relativt kort tid, som et alternativ til å intervju en og en(Stewart, Rook et al. 2007:10,42). I mitt tilfelle ville individuelle intervjuer skapt praktiske problem, grunnet hensyn til de ansattes tid. En fokusgruppe er i følge Stewart og Rook(2007:45) ikke en frisamtale blant gruppelemmer, men har et fokus og en klar identifiserbar agenda eller problemstilling.

Videre kan fokusgruppeintervjuer ha en mobiliserende og bevisstgjørende effekt på intervjupersonene, og har ofte vært koblet til den frigjørende og dialogbaserte pedagogiske forskningen, der forskeren forsøker å få intervjupersonene med seg i en endringsprosess, gjennom den felles utforskningsprosessen deltakerne i gruppeintervju involverer seg i(Holter and Kalleberg 1996:147).

De ansatte er de som best kan svare på tanker og forståelser i forhold til sin daglige yrkesutøvelse, og tanker rundt hvordan Empo fungerer og har utviklet seg i løpet av prosjektperioden. Det vil dessuten kunne avdekke hva de legger i Empo som tiltak via informasjonen fra samhandlingen i gruppen(Halkier 2002:11-17), noe som kan om sammensetningen ikke er gjennomtenkt by på utfordringer.

Intervjueren fungerer mer som moderator(Stewart, Rook et al. 2007:38,69-86) som skal holde fokuset på de tema eller spørsmål som skal diskuteres, ved hjelp av ustrukturerte intervjuguider(Stewart, Rook et al. 2007:60-66).

Alt dette avhenger, slik jeg leser Kvale og Brinkmann(2009:82), av meg som intervjuer og evnen til å utarbeide gode spørsmål. På den måten produseres kunnskap sosialt i interaksjonen mellom intervjuer og intervjupersoner, og dette avhenger av intervjuers ferdigheter og personlig vurderingsevne om hvordan spørsmålene blir stilt.

Metoden vil være egnet for å avdekke intensjoner, meningsdannelser, samt avdekke ”taus kunnskap”(Aadland 2004:81-82) som de ansatte kanskje tar for gitt og som noe selvfølgelig. Bervisstgjøring av denne kunnskapen kan være en annen styrke.

En svakhet i forhold til bruk av fokusgrupper(Stewart, Rook et al. 2007:39) er at de innsamlede data er påvirket av gruppedynamikk og generaliserbarhet til en større populasjon er vanskelig grunnet feltvalget(Halvorsen 2008:140).

En annen svakhet fokusgrupper har i forhold til intervjuer en til en, er intervjuers opptreden og innvirkning på hvilken kunnskap som avdekkes, da det kan i gruppeintervjuer i større grad være intervjuers moderatorolle i samtalen som påvirker hvilke informasjon som trekkes frem eller vektlegges av intervjupersonene.

Slik jeg tolker Kvale og Brinkmann(2009:82) er kunnskap om utforskningsområdet, samt ferdighetene til å utforme spørsmål viktig. Oppfølgingsspørsmål til svarene som gis vil ha betydning. Dermed hadde jeg som uerfaren intervjuer, en utfordring.

Kommunikasjonsferdigheter, som jeg tidligere har lært, og benytter meg av som sosialarbeider fremhever Kvale og Brinkmann(2009:123-141) som viktig i forhold til hvordan en gjennomfører et intervju. Disse ferdighetene forsøkte jeg å bruke, ved at samtalen fungerte som et redskap for å avdekke kunnskap, eksempelvis i å lytte til de svar som ble gitt jf.(Kvale and Brinkmann 2009:134-140).

6.3 Utvalg

Mitt utvalg besto seks personer. På grunn av anonymitetsutfordringen i forhold til et så avgrenset tiltak velger jeg ikke å identifisere de virkelige kjønnene til intervjupersonene, og slik velger jeg derfor å bestemme at alle intervjupersonene i denne studien skal leses i ”hunkjønn” uavhengig om begrepet ”person” kan oppfattes som et maskulint begrep. Det individuelle intervjuet er med en etnisk norsk person, med stor tillit i SKBBs ledelse, og denne hadde vært ansatt i SKBB siden oppstarten. De andre intervjupersonene var ansatte i Empo. En hadde norsk som morsmål, og de resterende hadde innvandringsbakgrunn med annet førstespråk, men behersket norsk.

Alle intervjupersonene var eldre enn 25 år, og hadde ulike fagbakgrunner; morsmålslærer, antropolog, sosionom, tolker og lærer, barne og ungdomsarbeider, samt teologisk bakgrunn. Jeg vurderer mitt utvalg som relevant for å avdekke kunnskap om Empo sitt arbeid.

6.4 Innsamling av datamateriale

Studien min innebar behandling av sensitive opplysninger og datalagring. Derfor måtte jeg melde inn min oppgave til Personvernombudet, NSD. I den forbindelse laget jeg informasjonsskriv med samtykkeerklæring som ble innsendt sammen med søknaden. Søknaden ble sendt 10.05.2009.

I mellomtiden fikk deltakerne informasjonsskrivet, og jeg hentet samtykkeerklæringene på deres arbeidssted etter 14 dager.

I to av samtykkeerklæringene var det presisert at det ikke var ønskelig med lydopptak under intervjuene. Dette overrasket meg, og jeg så at dette kunne komplisere datainnsamlingen en hel del. Etter samråd med veileder, tok jeg kontakt med leder for tiltaket for å avtale nytt møte for å undersøke hva dette skyldtes. Jeg avtalte deretter møte med tiltakslederen og der forhandlet meg frem til at jeg allikevel fikk bruke lydopptak, som opprinnelig avtalt, men at om det var noen av de ansatte som ikke ønsket dette kunne de trekke seg fra studien. Jeg sendte på ny ut informasjonsskriv og samtykke erklæringer, og hentet dem etter noen uker.

Jeg fikk tillatelse til å starte datainnsamling til studien fra NSD 03.06.2009. Samtidig fikk jeg beskjed om å tilføye en ekstra setning. Jeg skulle så ettersende informasjonsskrivet på nytt pr. mail til godkjenning. Endringen ble gjort, og jeg måtte nok en gang kontakte intervjupersonene og informere om pålegget om endring i informasjonsskrivet, hvilke betydde at de nok en gang etter at NSD hadde godkjent endringen, ville få tilsendt informasjonsskriv med samtykkeerklæring som de måtte underskrive. Det fikk jeg til svar var helt i orden, og jeg avventet svar fra NSD. Den 08.06.2009 ble endringen i informasjonsskrivet sendt til personvernombudet pr. mail.

Ukene gikk, uten svar. Derfor kontaktet jeg NSD per epost den 02.08.2009 for å etterlyse svar på om endringen var godkjent. Den 03.08.2009 kom svaret. Det hadde skjedd en glipp i forbindelse med ferieavviklingen, og de hadde glemt å sende meg svaret. Endringen var godkjent, og jeg fikk således formelt tillatelse per e-post fra NSD den 03.08.2009 til å begynne med datainnsamlingen.

Jeg sendte ut samtykkeerklæringene, og hentet dem etter noen uker. Jeg var klar til å starte innsamlingen av datamaterialet.

På forhånd hadde jeg sendt ut intervjuguiden med tema og spørsmål jeg ville ta utgangspunkt i. Dette for å ha en åpen agenda, og unngå eventuell mistenksomhet og vegring fra de ansatte, og for at skepsisen jeg hadde ant de hadde til meg skulle reduseres. Jeg benyttet en minidiscspiller med lydopptaker og mikrofon under intervjuene. Jeg fikk også tilgang til en kopi av Empos prosjektbeskrivelse.

Datainnsamlingsperioden varte fra september 2009 til og med desember 2009 der det ble gjennomført fire fokusgruppeintervjuer med ansatte i Empo, a 60 minutter, og ett individuelt intervju med den sentrale personen i SKBB. En av de ansatte stilte ikke, slik at av de seks personene som var mitt opprinnelige utvalg, var det fem som deltok.

6.5 Fremgangsmåte ved analyse av datamaterialet

Intervjuet og gruppeintervjuet ble transkribert fra lydopptakene til datamaskin, og resulterte i 138 A4 sider med intervjuetranskriberinger ordrett slik de fremgikk av opptakene. Intervjuetranskriberingene ble gjennomlest flere ganger.

Analyse av datamateriale ble gjort i samsvar med retningslinjer og prinsipper for dataanalyse slik det er beskrevet av: (Halkier 2002; Auerbach and Silverstein 2003:44-100; Grønmo 2004:246-255,335-376; Stewart, Rook et al. 2007:109-133; Kvale and Brinkmann 2009:177-217). Analysen ble temasentrert, der sammenligning av sitater i alle intervjuene skulle belyse spesielle tema. Målet var å få en dypere forståelse av temaene, ved hjelp av analyse og sammenligning av alle intervjuene. Jeg søkte etter innhold og erfaringsbasert kunnskap i intervjuene, og intervjusitatene ble derfor først kodet etter tema som ble presentert.

Deretter ble de transkriberte intervjuene gjentatte ganger lest igjennom. Etterpå kodet jeg på nytt alle temaene jeg hadde laget, og delte inn etter mer detaljert menings og temadannelser(Stewart, Rook et al. 2007:111). Etter flere gjennomlesninger og sammenligninger ble det foretatt nye kutt og sorteringer, i mindre biter etter hva som ble uttalt. Etter gjentatte nye gjennomlesninger, ble sitatene kategorisert og flyttet sammen etter gjentakelse av innhold. Jeg utelot intervjusitat som ikke omhandlet mitt fokus eller forskningsspørsmål. Deretter valgte jeg å forkaste flere sitat som jeg opplevde omhandlet det samme, eller som jeg opplevde sa det samme bare med andre ord, og beholdt det sitatet som jeg tolket uttrykte innholdet best. Sitatene som jeg her

presenterer kan derfor stamme fra ulike gruppeintervju, og gjør at noen av sitatene sammenlignes og løsrives fra sin opprinnelige sammenheng. Jeg opplever det likevel slik at sitatene uttrykker verdifull informasjon i forhold til mitt fokus, da jeg har vandret mellom å studere enkelttema, og vurdert sammenhengen som temaene var en del av. Lydopptakene ble etter transkribering og anonymisering av materialet slettet.

6.6 Forskningsetiske betraktninger

Som student forholder jeg meg til de retningslinjene som forskningskomiteen (De nasjonale forskningsetiske komiteer 2006) har laget. Muntlig informasjon ble gitt de aktuelle intervjupersonene flere ganger via møter. I følge retningslinjene innhentet jeg samtykkeerklæringer da den muntlige avtalen var gjort. Samtidig måtte studien meldes til personvernombudet ved Norsk Samfunnsvitenskapelige Datatjeneste (NSD), og godkjennes før jeg kunne begynne intervjuene da det innebar oppbevaring av lydopptak.

Den største utfordringen har vært å anonymisere datamaterialet. Om dette er realistisk når oppgaven tar for seg et lite tiltak som er identifisert geografisk, er et krevende diskusjonstema, og kanskje urealistisk. Men det er en utfordring jeg som student og forsker plikter å løse på en best mulig måte.

For å sikre anonymiteten etter beste evne i forhold til dette utgangspunktet, valgte jeg å gi intervjupersonene merkenavn som "Ansatt" forkortet til A, uavhengig av kjønn, og stilling, samt tall som skiller de ulike personene som har deltatt. Tallene ble 1-6 og fordelingen ble foretatt ved loddtrekning. Jeg trakk et navn, for deretter å trekke tall personen skulle ha. Dermed blir det A1-A6 som blir løsningen for å ivareta anonymiteten. I tillegg har jeg valgt at kjønn på de som er intervjuet ikke synliggjøres, og at intervjupersonene skal konsekvent forstås og leses som hunkjønn. Det kan være at andre ser bedre løsninger på en slik utfordring, men i en slik liten studie, er det svært vanskelig å få en helt sikker anonymiseringsmåte. I tillegg har jeg forsøkt så langt som det lar seg gjøre å fremstilles intervjutranskriberingene mest mulig skriftlig, det vil si at dialektuttrykk er endret til bokmål, og eventuelle språklige og grammatiske feil forsøkt rettet. Dette gir imidlertid ikke garanti for anonymitet, da det alltid er mulighet for at ansatte innen organisasjonen med anstrengelse vil kunne klare å gjenkjenne noe. Denne anonymitetsutfordringen påpeker, og diskuterer Alver og Øyen (1997:119-125). De

trekker frem at jo mindre og jo mer gjennomiktig den utforskedes miljø er, og jo mer spesielt forskningstemaet er, desto vanskeligere blir det å anonymisere.

Utvalget besto av et flertall av mennesker med innvandringsbakgrunn. Disse snakket ikke norsk som sitt morsmål, og naturligvis førte dette til en noe gebrokket norsk. Det kan også tenkes at intervjupersonene noen ganger ikke forsto spørsmålene slik de fra min side var ment. Dette er noe jeg ikke kan gjøre så mye med, men jeg har forsøkt å gjengi sitatene så nært opp til bokmål som mulig, det vil si rette grammatiske feil, og feil i forhold til setningsoppbygging. Dette gjorde det ekstra tidkrevende å lytte igjennom og transkribere intervjuene. Jeg har ikke endret innholdet, da dette ville være å overprøve deres svar og utsagn.

En annen side ved min studie er belastningen dette kan medføre for intervjupersonene. Min studie er slik jeg vurderer det ikke noe som kan skade eller utgjøre en særlig risiko for intervjupersonene, slik Alver og Øyen(1997:104) skriver om. Samtidig kan man som forsker aldri sikre seg mot dette hundre prosent.

Det som jeg derimot ser kan være belastende er at intervjuene ble foretatt i deres arbeidstid. Dette kan ha forårsaket at intervjupersonene måtte legge om eller forskyve planlagte oppgaver, møter og lignende. Derfor innebar avtalen nøyaktig hvor lang tid intervjuet skulle ta. Jeg ankom og forlot intervjustedet etter avtalt tid

I min oppgave er det et annet særlig punkt som omhandler det informerte samtykke(Alver and Øyen 1997:109-116) som er viktig å være bevisst på. Min prosess for kontaktetablering var som jeg tidligere har nevnt noe lang, noe som trolig skyldes at jeg den gang var ansatt innen SKBB. Samtidig var det praktisk å skaffe kontaktinformasjon til de jeg ønsket å intervju. Hvor vidt min status som ansatt var medvirkende til at intervjupersonene stilte opp vet jeg ikke. Samtidig kan man i ettertid se at de ulike møtene som ledet frem til det muntlige samtykket, var akseptabel da intervjupersonene fikk tid til å tenke seg om og mulighet til å avvise min forespørsel.

Jeg ser at det å få formalisert samtykket kan være en mulig belastning. Tiden mellom kontaktetableringsprosessen, det muntlige samtykket til det formelle samtykket ble langvarig. Intervjupersonene kan ha glemt den muntlige informasjonen som ble gitt. Min fremgangsmåte med innkallelse til møte der alle parter kunne forklare seg kan også ha vært upraktisk for intervjupersonene, men samtidig var dette helt nødvendig for meg

og min oppgave, da jeg hadde gått glipp av mye informasjon om jeg skulle gjengi et gruppeintervju uten lydopptaker. Det er også lite trolig dette hadde kunne latt seg gjennomføre.

Skal man se mulige positive sider ved å delta på min studie må dette være at dette er et bidrag til å gi kunnskap om SKBB og tiltaket Empos arbeid. Slik kan en studie være en dokumentasjon på hva de gjør. En annen side er deres rolle i utviklingen av kunnskap ut i fra et samfunnsarbeids perspektiv i en norsk kontekst. Dette kan øke bevisstheten både for den som forsker og den som blir forsket på. Det vil også kunne gi en innsikt som kan gi nye perspektiver og innspill i forhold til sin praksis, og avdekke ”taus kunnskap”.

6.7 Metodiske refleksjoner

Gruppeintervjuer og individuelt intervju, var som følge av kontaktetablering og tilgang til feltet allerede bestemt. Det jeg her velger å trekke frem er hvordan intervjuene i praksis opplevdes.

Intervjuene forløp som en slags samtale mellom intervjupersonene og intervjuer med utgangspunkt i intervjuguiden. Jeg vil i særlig grad trekke frem metoden fokusgruppeintervjuer. Samtalene i fokusgruppeintervjuene ble ikke slik bøkene beskriver hvordan gruppeintervju teoretisk foregår jf.(Halkier 2002; Stewart, Rook et al. 2007; Kvale and Brinkmann 2009). Samtalene foregikk rundt ett bord, i Empos lokaler, med en liten mikrofon plassert i midten av bordet. Jeg startet alle intervjuer med en innledende informeringsrunde, der jeg kort skisserte min intensjon med gruppeintervjuene og hvilke tema jeg ville konsentrere meg om. Jeg begynte opptakene med spørsmål med utgangspunkt i intervjuguiden. Spørsmålene var ikke ordrett slik de fremgår av intervjuguiden, men ble tilpasset etter hvordan intervjuene utviklet seg. Dette gjorde at ikke alle spørsmål fikk like stort fokus. I gruppeintervjuene ble det stort sett svart fra en om gangen. For meg opplevdes dette som om de ansatte på forhånd hadde avtalt hvem som skulle svare på spørsmålene, underforstått at de andre var enig fordi de ikke motsa eller utfylte det som ble sagt. I tilfeller der det ble spurt om det var noe de ønsket å tilføye, var det sjeldent noen innspill annet enn bekreftelse på det som allerede hadde blitt sagt. De fleste ganger ble det nikkert bekreftende, og i noen tilfeller ble utsagn bekreftet med ”mhmm”. De fremsto som en samstemt personalgruppe, med

lite uenighet. Kanskje ble det slik på grunn av måten jeg stilte spørsmålene på. Dette gjør at jeg opplevde at den dynamikken og den kunnskapsavdekkingen som et gruppeintervju og fokusgruppeintervju i litteraturen fremstiller som potensiale, ikke kom til sin fulle rett. Dette opplevdes imidlertid vanskelig å motvirke, da jeg nødvendigvis ville være for styrende annet enn når det gjaldt tematikk. I etterpåklokskapens navn var nok min moderatorrolle noe vag, da jeg lot intervjupersonene snakke seg ferdig før jeg kom inn med oppfølgerspørsmål, eller moderering av fokus. Samtidig motvirket jeg nok trolig risikoen for å bli oppfattet som brysk eller lite interessert i det de hadde på hjertet.

KAPITTEL 7. RESULTAT OG DISKUSJON

Noe av grunnlaget for intervjuene var ønsket om å undersøke hvor bevisst de ansatte i SKBB er sin praksis og det å få mer kunnskap om og på hvilken måte arbeidet til SKBB kan forstås som samfunnsarbeid.

I dette kapitlet vil jeg presentere og diskutere sitater fra svarene som ble gitt på intervjuene som jeg mener er relevante for min arbeidstittel og spørsmålsstilling. Jeg presenterer og diskuterer stiftelsens selvforståelse, fordi jeg mener dette kan gi et bilde av grunnlaget for de tilbud som er utviklet. Jeg velger også å vise og diskutere sitater knyttet til forståelse av diakonibegrepet fordi SKBB per i dag identifiserer seg som en diakonal stiftelse. Diakonibegrepet blir nyttet når de presenterer sitt arbeid utad. Deretter viser og diskuterer jeg sitater knyttet til intensjonen og bakgrunnen for tiltaket Empo. Jeg vil vise sitat og diskutere hva empowerment innebærer for de ansatte i Empo og SKBB, for deretter å vise og diskutere hvordan de forholder seg til samfunnsarbeidsbegrepet. Jeg vil også diskutere sitat rundt hvordan tiltaket oppleves fra deres ståsted.

I gjengivelsen av intervjusitater vil trykk på ord bli markert i *kursiv*, og kuttete og /eller forkortete sitater bli markert med (...) i sitatene.

Sitater som ikke er sammenhengende blir markert med en * imellom

Uttalelser fra det individuelle intervjuet er fortløpende gjort rede for.

7.1 Kirkens Bymisjon i Bergen sin selvforståelse

Jeg vil starte med å vise hvor de plasserer seg i samfunnet og hvordan de legitimerer sin eksistens og praksis i forhold til sin selvforståelse

Den individuelle intervjupersonen sier noe om hvordan SKBB definerer seg selv og hva de ønsker;

A5: Kirkens Bymisjon de definerer seg selv da som, de, altså, de skal være med å realisere kirkens diakonale oppdrag. Så vi knytter oss opp til Den norske kirke.

*

A5: (...) vi ønsker å være, se oss selv som en del av Den norske kirkes arbeid, og på den måten være med å realisere kirkens diakonale oppdrag.

Ut fra sitatene leser jeg at kirkens diakonale oppdrag utgjør deres mandat. Kirkens diakonale oppdrag, henger sammen med kristen tro (Bergem 1998:124-127,231-242). Bergem(1998:231-232) viser at diakoni handler om tro på den kristne Gud, og at menneskene er skapt i Guds bilde. Ordstammen som ligger til grunn dreier seg om å varte opp, tjene ved bordet, hjelpe, støtte, ta seg av osv. Bergem(1998:231-234) sier at kirkens vesen og identitet er ”å tjene”. Mangler tjenesten, kan det reises tvil om det virkelig dreier seg om en kristen kirke. Det er nær sammenheng mellom fellesskapet med Jesus Kristus og tjenesten for andre. Jesus Kristi kirke på jorden er en tjenende kirke på tvers av skillelinjer mellom ulike kirkesamfunn. Diakoni er en synliggjøring av Guds nærvær. Jesus Kristus er den kristne kirke og kristnes diakonale speil. Kirken er et fellesskap som skal følge Jesus i å gjøre det gode, og gi kjærligheten et ansikt – et ansikt som er vendt mot dem som på en særlig måte trenger omsorg og støtte.

Slik leser man at Jesus er den som gir mandatet for kirkens diakonale oppdrag, som vi ser i sitatet.

Intervjupersonen bekrefter SKBBs tilhørighet til kirken, og ønsker å være en del av Den norske kirkes arbeid for å realisere diakonioppdraget. Hva oppdraget er, finner vi i plan for diakoni for den norske kirke. Planen definerer diakoni, kirkens omsorgstjeneste, med å være evangeliet i handling, ut fra uttrykk som nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket, og kamp for rettferdighet. Mye av kirkens vesen kan

ut fra dette sies å være diakoni. Dette har fulgt kirken gjennom hele dens historie, i ulike former og organisering. Det er mange teologiske forståelser av begrepet, og det vil derfor være hensiktsmessig å se nærmere på hva de ansatte i SKBB legger i begrepet. Diakonien slik diakoniplanen for Den norske kirke sier, bygger på forståelsen om at vi er skapt i Guds bilde for å være medmennesker, utøve nestekjærlighet og omsorg, slik Jesus gjør. Det blir presisert at troen er virksom i handling ved å spørre seg selv om og om igjen, hvem er min neste?, og stille seg til disposisjon som fellesskap og enkeltperson og spørre ”Hva vil du at jeg skal gjøre for deg?”, oppsøke marginaliserte, syke, sultne, tørste og isolerte. Derfor tolker jeg det slik SKBB har valgt dette som satsningsområde. Diakoniarbeidet skal drives med omsorg og nestekjærlighet bygget på gjensidighet, likeverd og respekt for den andres integritet.

SKBB kan tolkes som en del av realiseringen av denne forpliktelsen og dette oppdraget. Slik tenker jeg at disse sitatene er relevante, da dette er mye av drivkraften for bymisjonens eksistensgrunnlag.

På en annen side kan disse intervjusitatene være uklare for den som ikke anser seg som kristen. Men jeg mener dette har betydning, fordi jeg opplever at dette er SKBBs intensjon med å drive og utvikle tilbud relevante for mennesker i dag. Jeg tolker da rammene for SKBB sitt arbeid og tilbudene som blir formet, ut fra kirkens diakonale oppdrag.

Ser man dette ut fra en historisk sammenheng, var det dette som førte til at bymisjonen i Bergen ble opprettet. Det er dermed i tråd med det diakonale oppdrag.

Om bakgrunnen for SKBB sier intervjupersonen:

A5: (...) så det er en lang historie knyttet til en sosial, diakonal innsats inn i mot storbyen, forankret da i den fremveksten av de store industribyene, på slutten av 1700 tallet, begynnelsen av 1800 tallet, med nye sosiale utfordringer. Og Kirkens bymisjon står i den tradisjonen fortsatt, der vi på en særlig måte ønsker å ha et fokus på omsorgsbehov i den moderne byen. Og der Kirkens Bymisjon har sett at det er noen særlige sosiale utfordringer knyttet til, til omsorgsbehov. Og de store utfordringene akkurat nå, handler mye om ekskludering, og isolasjon, ensomhet. Og i dette, så ligger hele spekteret av både, barne- og ungdomsvern, og familievern, arbeid inn i mot rusavhengighet som en tilnærming til dette.

Ut fra dette ser vi at historien har formet Kirkens Bymisjon, og at mye av det opprinnelige grunnlaget er beholdt og tilpasset dagens Norge med store bysamfunn og sosiale utfordringer i vår tid. Jeg ser at diakoni som begrep er sentralt når det vises tilbake til historien og beskrivelsene av SKBB. Jeg ser at det sosiale engasjementet og omsorg Jesus viste for alle som lider, de fattige og marginaliserte er utgangspunktet for dette. I tillegg opplever jeg at det som trekkes frem er forståelse knyttet til sosiale utfordringer, eller sosiale problemer. Dette henger sammen med hva som anses som normalt og hva som karakteriseres som avvik. Forståelsen av dette varierer fra samfunn til samfunn og tiden en lever i²³. Et eksempel på en utfordring og et problem som har eksistert i lange tider og som bymisjonen retter seg mot, er fattigdom (Jamfør kapittel om samfunnsarbeid). Kjell Underlid(2005:16-24) tar for seg dette synet historisk knyttet i en norsk kontekst. Han viser hvordan kristendommen på ulike måter har hatt påvirket dette synet. Aukrust (1990) viser også til kirkens sosiale arbeid i en historisk kontekst. Aukrust(1990:57-58) viser at arbeid med fattige har opptatt kirken i lange tider, i Norge også som en reaksjon mot det offentlige fattigvesen. Han viser også at begrunnelsen for å drive kirkelig sosialt arbeid den gang var knyttet til evangeliets kjerne, budskapet om Jesus Kristus som frelser, der barmhjertighet og rettferdighetstankegangen preget målet.

Også i andre land har kirkens rolle for fattige ut fra evangeliet vært synlig, da med ulike versjoner i praksis. Naples(1998:90-92) peker eksempelvis på at i 1960 årenes USA ble det utviklet ulike frigjøringssteologier som hadde et direkte bånd til sosiale bevegelser som gjensidig påvirket hverandres utvikling. Disse bidro til argumenter for en radikal politisk handling for å bekjempe urett og fattigdom. Eksempelvis ved handling for rettferdighet ved bevisstgjøring gjennom utdanning²⁴. Frigjøringssteologien som metode har et makt-, undertrykkelses- og frigjøringsperspektiv, er kontekstuellet orientert, og betegnes ofte som teologi nedenfra med et feministisk utgangspunkt (Korslien and Notland 2011:234).

Intervjuset viser at bymisjonen startet med sitt opprinnelige arbeid i forbindelse med fremveksten av industribyene, og hva som den gangen ble betraktet som problemer eller

²³ Jamfør, Eriksen, T. H. and J.-K. Breivik (2006). Normalitet. Oslo, Universitetsforlaget, Skog, O.-J. (2006). Skam og skade: noen avvikssosiologiske temaer. Oslo, Gyldendal akademisk.

²⁴ Som en her ser kan man se likheter til tanker man finner igjen hos Paulo Freire sin bok "De undertryktes pedagogikk". Jamfør, Freire, P. and E. Nordland (1999). De undertryktes pedagogikk. Oslo, Ad notam Gyldendal.

negative utviklingstendenser. Jeg vil ikke gå nærmere inn på detaljene i dette utsagnet knyttet til den historiske utviklingen i Norge. Kullerud(2005) skriver mer om dette. Grunnen til at jeg trekker frem alt dette, er at jeg mener sitatene sier noe om at bymisjonen forankrer sitt arbeid og sitt mål ut fra en kristen tro. En slik tro vil som jeg har vist gi forpliktelser til å handle for å gjøre gode handlinger med Jesus som forbilde. Dette gjør at virksomheten opprettes og drives ut fra helt andre intensjoner enn lovpålagte tjenester og tilbud, slik den offentlige velferdsstat i stor grad må gjøre. En slik forståelse vil etter min mening være kombinert med ønske om å gjøre gode gjerninger for andre medmennesker. Det vil være drivkraften og vil påvirke hvilke tilbud og problemer en ønsker å ta tak i. Bymisjonen eksisterer side om side med det offentlige. Samtidig må en kunne lese ut fra dette hva bymisjonen anser som er vår tids utfordringer. Dette er noe som er sammenfallende med det fagmiljøene og det norske samfunn anser som utfordringer og problemer. Slik sett påvirkes bymisjonene og SKBB av samfunnets utvikling og definering av problemer eller utfordringer. Som tidligere nevnt, mener SKBB det er viktig med faglig gode ansatte for å kunne bli bedre, og de ansetter dermed mennesker med formell kompetanse som fagprofesjoner, og høyt utdannede i tillegg til mennesker med uformell kompetanse. I tillegg har de mange frivillige som bidrar med sin kompetanse. Dette er noe som SKBB mener er med på å drive tilbudene på en bedre måte, samtidig som utviklingen av SKBB kan fortsette. Dette kan slik jeg ser det bidra til at SKBB utad kan bruke mye av det samme faglige språk som fagfeltene benytter, og ikke bare det religiøse språk utad. Slik vil dette være med å legitimere tilbud, overfor velferdsstaten og samfunnet forøvrig. En fare med dette kan tenkes å være at eksempelvis selve grunnlaget og intensjonen med bymisjonen og SKBB blir for tildekt for mennesker og det offentlige, der fagligheten presenteres og brukes i argumentasjonsskjeder. Selv om navnet i seg selv har religiøse føringer kan det være et tankekors. Samtidig kan dette være et signal om at mye av de verdier og tanker bymisjonen og SKBB presenterer, deles av samfunnet og omvendt. Dette har slik jeg ser det trolig en sammenheng med den kristne kulturarv Norge og den vestlige verden i stor grad deler.

Som det går frem av sitatet sies det at de store sosiale utfordringer i dag er ekskludering, isolasjon og ensomhet. Dette forstår jeg bymisjonen ønsker å motvirke, eller at dette er noe som må gjøres noe med. SKBB prøver slik jeg forstår det å tilby fellesskap og tilbud til alle mennesker, men da særlig mennesker som kan sies å være

marginaliserte(Madsen, Kvaran et al. 2006:121-122). Jeg opplever dette henger sammen med faglig kunnskap stiftelsen har i form av ansatte med fagbakgrunn, men også stiftelsens selvforståelse, som er å realisere kirkens diakonale oppgave.

Samfunnsarbeid har fellesskap og fellesskapsbygging som sentrale mål. I tillegg er det handlingene som er vektlagt, det er noe som kan anses som en praktisk tilnærming. Slik som Ledwith(2005), Ife og Tesoriero(2006), og Tesoriero(2010) forstår begrepet samfunnsarbeid er det innenfor ”Community Development” viktigheten av fellesskap særlig blir understreket. Fellesskap er derfor eksempel på det motsatte av isolasjon, ekskludering og ensomhet. Dette er sammenfallende med diakonien slik det er skrevet om her, der fellesskapet mellom mennesker, og handlinger er sentralt. Samfunnsarbeid kan eksempelvis ses ut fra et menneskerettighetsperspektiv, og som en metode for å fremme sosial rettferdighet (Ife and Tesoriero 2006:53-80; Hutchinson 2010:54-57; Tesoriero 2010:53-117) for å legitimere sitt arbeid, mens diakonien har kristendommen og trosgrunnlaget som sin legitimering. I FN sin menneskerettighetserklæring(FN 1948) heter det at alle mennesker har lik verdi, og like rettigheter og bør handle mot hverandre i brorskapets ånd. I tillegg er denne erklæringen omfattet av rettigheter som er verdiladet. Slik jeg tolker disse erklæringene kan de også innbefatte diakoniens verdier og mål og er derfor nyttige å ha i tankene.

7.2 Diakoniens betydning

Som det går frem av presentasjonen av SKBB er begrepet diakoni grunnleggende i organisasjonens fremstilling av seg selv. SKBB er en diakonal stiftelse og omtaler sine tiltak som diakonale tiltak. Diakoni er som jeg tidligere har forsøkt vist et ganske omfattende begrep med religiøse føringer. For meg var det interessant å vite hvordan ansatte i Empo forsto dette begrepet, og hvilken betydning diakoni hadde i Empo sitt arbeid.

Dette var et spørsmål som gav svært ulike svar. I gruppeintervjuene hadde flere av intervjupersonene ikke noen særlige meninger om dette. Jeg ble møtt med undring og spørsmålet om hvorfor jeg var opptatt av dette, da det var empowerment og samfunnsarbeid som var mitt fokus for oppgaven. Etter å ha forklart meg fikk jeg noen svar rundt dette begrepet. Diakoni var hovedsakelig noe som tilhørte diakonens arbeid

og ikke noe som var relevant for dem. Dette var noe de ikke forholdt seg til. Videre ble det presisert at diakoni hørte til SKBBs kirkelige virksomhet og at dette ikke la noen føringer på Empos arbeid. Slik at det var de ikke interessert å diskutere eller problematisere. Min rolle som forsker ble tatt opp av dem, og i den forbindelse min definisjonsmakt og den forforståelse jeg hadde til å problematisere noe som ikke var problematisk for dem. Det ble påpekt at jeg heller burde oppsøke teologer og prester innen SKBB om jeg ville ha svar på dette temaet. Det ble i denne sammenheng trukket frem at SKBB ikke hadde noe kristent troskrav når de ansatte medarbeidere. Det ble også nevnt at de hadde bønnetepper for muslimer på Empo for å understreke at diakonibegrepet samt at de var en del av et tilbud SKBB drev, ikke var noe problem eller relevans for deres praksis.

A2: jeg tenker at eneste vi har her på Empo er at vi har bønnetepper for muslimer, så det er jo på en måte en slik, morsom ting å se at, det er jo ingen kristne som kommer inn hit som har lyst til å be, mens de som er muslimer de ønsker å be i løpet av dagen, men så var vi praktisk å kjøpte vi noen bønnetepper også har vi det også ikke sant. Slik at for oss så er ikke det

A3: problem.

A2: nei.

Som jeg tolker dette utsagnet er det at SKBB er en diakonal stiftelse med sin selvforståelse, ikke noe som skaper hindringer for Empo i det daglige virket. Jeg velger å ta med dette fordi det stilles spørsmål ved det jeg skrev tilknyttet SKBB sin selvforståelse og intensjon. I tillegg sies det at det er innkjøpt bønnetepper for muslimer, da noen brukere har behov for å utøve sin tro. Det kan være fristende å spørre seg om diakonibegrepet da er tilstede eller medvirkende i dette tiltaket. Det kan jo være diakoniens paradoks. Samtidig kan en snu dette til et spørsmål om dette kanskje er et tegn på at diakonien har mange uttrykk og strekker seg langt, og er et uttrykk for en dyp respekt i møte med andre medmennesker. Kanskje viser dette at diakonien har handling i fokus for alle mennesker, der eksempelvis omsorg for hele mennesket er viktig. Hva som her er det riktige svaret lar jeg forbli usagt, fordi dette ligger utenfor mitt kompetanseområde, men det er trolig av interesse for teologiske studier. Det jeg velger å lese ut fra svarene er at SKBB er romslige og lar tiltakene få en fri styring og vurderer

best hva som skal til for å imøtekomme de behov menneskene som benytter seg av SKBB sine tilbud.

Begrepet diakoni er komplekst og vidt, og det gjør det vanskelig å gi et svar med to streker under. Det er derfor av interesse å se nærmere etter andre utsagn som kan belyse dette. Intervjupersonen i det individuelle intervjuet henviste til Den norske kirke som hadde gitt en forståelse som SKBB hadde valgt å støttet seg på, forankret i et kristent livssyn med ellers generelle føringer:

A5: Kirken selv har en beskrivelse av dette, i et dokument som ble vedtatt på kirkemøtet for bare noen år siden, der definisjonen på diakoni går i retning av, altså to viktige områder, det er å lindre nød, og det handler om også være en aktør for å gjøre livet bedre for mennesker som opplever seg marginalisert, eller som opplever sorg, eller traumer i eget liv. Den andre stolpen i definisjonen av *diakoni*, er at man skal bygge fellesskap. Altså lindre nød og bygge fellesskap, og i det så ligger det også en erkjennelse av at mennesket er et menneske som trenger et fellesskap og som tilhører et kollektiv. Så vår forståelse er at diakonien er, holdt på å si, en nestekjærlighetsinnsats med et menneskesyn som er bygget på det kristen-humanistiske menneskesyn. - Mennesket er skapt i Guds bilde, med en unik verdi, og har krav på en betingelsesløs omsorg og kjærlighet. Uavhengig av sosial status, kjønn, seksuell orientering, etnisk bakgrunn, eller andre forhold, sykdom/helse som kan være, holdt på å si ekskluderingskriterier i et samfunn.

Intervjupersonen sier videre at i dagens samfunn vil mye av verdiene som begrepet står for, kunne ses igjen innen kjente navn innen flere akademiske fag, som Marx, Satre, og Freire. Disse navn med noen av de meninger de sto for vil således gi legitimitet til diakonien. Jeg vil her rette fokus mot hva intervjupersonen sier om denne koblingen og dens relevanse for SKBB diakonisyn:

A5: (...)vi beskriver gjerne oss selv med tre, holdt på å si filosofer som gir en god forankring av diakonien. Den ene er Marx som på 1800tallet så behovet for at arbeiderklassen organiserte seg og talte på vegne av en gruppe inn i mot makten, de som hadde produksjonsmidlene, og de som også var i stand til å undertrykke en klasse, i samfunnet som sto uten innflytelse og rettigheter. Så slikt sett var Marx på mange måter sosiologiens far, -man yter etter evne, man får etter behov, som er en viktig erkjennelse av at mennesket er et sosialt vesen, og trenger å opptre i en, et fellesskap for å få en bekreftelse.

Den andre er Jean Paul Satre, som er kanskje eksistensialismens far. I Frankrike på slutten av 1800 tallet og begynnelsen av 1900 tallet, som sa noe om at enkelte mennesker er sin egen lovgiver. Og at det enkelte mennesket har krav på en betingelsesløs respekt for sine egne valg. Og i det så ligger det også en erkjennelse av at det er også viktig å ha en *individrettet* tilnærming til, i det sosiale arbeidet. Og dermed også en understreking av for eksempel brukermedvirkning, som en viktig verdi i et sosialt arbeid.

Og den tredje er Paolo Freire. Brasilsk teolog og pedagog, som selv opplevde krigen, undertrykkelse og fangenskap. Og som var veldig opptatt av å møte lokalbefolkningen og den enkelte, og beskriver endringer i både grupper og enkeltmenneskers liv, ut i fra det å gi den enkelte mennesket, enkelte grupper tro på seg selv- empowerment som tenkning. Og alle disse tre, både Marx i forhold til fellesskapstenkningen, Satre, i forhold til individ tenkningen, og Freire, i forhold til bevisstheten rundt egne ressurser til å skape en endring i eget liv, er tre viktige verdier i tenkningen rundt diakoni, som jeg tenker bekrefter veldig mye av den måten Jesus møtte mennesker på. Og slikt sett er det en god påminnelse i forhold til vår grunnleggende verditenkning, og også kunne se, at i idehistorien med Marx og Satre, og Freire, så får vi også en bekreftelse på at vi også blir *relevant*, med tanke på den tenkningen som har vært innenfor psykologien og sosiologien i den moderne tid.

Intervjupersonen har også en et syn på sammenhengen mellom SKBB sitt diakonisyn, verdisyn og legitimering av å tilby tilbud til alle mennesker uavhengig av livssyn og tro. Der vises det tydelig en religiøs overbevisning som gjør at SKBB fortsatt beholder navnet ”Kirkens Bymisjon”, som har ord som viser kristendommens tilstedeværelse og igjen kan fremstå utad som en ”god” organisasjon som tar seg av alle, og som har aksept fra myndigheter og private aktører som støtter dem:

A5: (...) fra mitt ståsted at *diakoni* er, altså omsorg for den *enkelte*, ved å *lindre*, og ved å *skape fellesskap* og at dette er *forankret* i altså den *kristen-humanistiske tradisjonen* som vi har, og ut fra det kristne menneskesyn, *mennesket skapt i Guds bilde*, med en umiddelbar og betingelsesløs krav på respekt og verdighet. Og at dette er utgangspunktet for å møte det enkelte mennesket med respekt og verdighet, og i en teologisk sammenheng så sier man at *diakonien*, eller at vi ønsker i Kirkens Bymisjon å forankre diakonien i første trosartikkel, altså i *skapelsesteologien*. Og at hvert menneske har krav på respekt og omsorg, rett og slett ganske enkelt fordi at det er *menneske*. Uavhengig av ferdigheter. Mens kirkens andre oppdrag som går på misjon og evangelisering ligger i en særlig grad i den *andre trosartikkel*, altså i *kristiologien*, i

tenkningen rundt Kristus hos mennesker. Dette henger jo hele tiden sammen, men for Kirkens Bymisjon er det hele tiden viktig å si at diakonien er forankret i *første trosartikkel*, i skapelsesteologien, og vi har ikke et misjons eller evangeliseringsapekt i vårt arbeid. Men samtidig kan vi ikke som kirke være *et fragment* av en trosbekjennelse, vi er også hele, men vi har et særlig fokus på det, det betyr at det er ikke noe problem for oss å ansette personer som er *muslimer*, eller som har fellesskap med personer med muslimsk tro. Slik at diakonien har nok et *bredere blikk* på møte med mennesket og samfunnet *enn* samfunnsarbeid kanskje, som kanskje er mer snevert. Og jeg tror at Kirkens Bymisjon da, har på en måte dette, denne forankringen i *teologien*, *skapelsesteologien* som en viktig verdi i sitt menneskesyn, men at vi ut fra, den kristen-humanistiske tradisjon som har vokst frem på 17-1800 tallet, og frem til i dag og som er veldig dominerende i den norske lovgivningen og i menneskerettighetstenkningen, der kan kirken, Kirkens Bymisjon med sitt diakonisyn, være en viktig bidragsyter sammen med samfunnsarbeid.

SKBB støtter seg her på Den norske kirkes diakoniforståelse, som tolkes som å lindre nød og bygge fellesskap. I tillegg sies det at det er en kristen-humanistisk forståelse som innebærer at alle mennesker uansett hvem de er har krav på nestekjærlighet og omsorg. Som man ser sier intervjupersonen at diakoni henger sammen med kristendom og samfunnsutviklingen innen den ”vestlige sivilisasjon”, med kristen-humanisme som har røtter langt tilbake i historien. Det trekkes frem at diakoni handler om å lindre nød og bygge fellesskap, og det hevdes at SKBB forstår diakoni som en nestekjærlighetsinnsats, der alle mennesker har krav på omsorg og kjærlighet uten å gjøre seg fortjent til det. Det stilles ingen krav, rett og slett fordi det er en overbevisning om at mennesket er skapt i Guds bilde og har en unik verdi i kraft av dette. Dette tenker jeg er en del av den kristne trosdimensjon forankret i diakonien, og påvirker derfor hvordan SKBB retter seg mot mennesker.

Intervjupersonen sier også noe om at de bygger på tankene til Marx, Satre og Freire. Og disse tankene har mange likheter til den diakonien SKBB ønsker å stå for. Dette til tross for at eksempelvis Marx sannsynligvis ikke hadde denne koblingen i tankene når de ble utviklet, og kanskje ville hatt motforestillinger til en slik overføring til det religiøse felt, med tanke på at det marxistiske fundamentet kunne være kirkefiendtlig, jf.(Fanuelson 2011:82). Samtidig sier dette meg at diakonien trolig kan og vil utvikles og påvirkes av tanker innen fagfelt, med det forbehold at verdiene innen diakoni ikke brytes. Samtidig med at eksempelvis sosialt arbeid kan dele mye av samme verdiene som diakoni, vil

dette gi SKBB en legitimering eller bekreftelse på at diakonien har relevanse for dagens samfunn.

Det er hva de gjør som er det sentrale, nemlig å drive tiltak ut fra diakoniens mange mål, eksempelvis å skape fellesskap. Jeg synes det er spesielt interessant å registrere, at det er uproblematisk å ansette personer med annen religiøs tilhørighet, noe som kunne vært vanskelig i andre kristne organisasjoner. Mennesket som individ har en verdi som gjør at hva den religiøse tilhørigheten er ikke vektlegges, så lenge personen ønsker å jobbe i SKBB. Slik vil en også unngå å ekskludere mennesker basert på religiøs tilhørighet, samtidig som en dermed også støtter noen av menneskerettighetene, se (FN 1948).

Dette er en forståelse som er komplisert. SKBB har som jeg har vist kristendommen med Jesus som grunnlag og forbilde i sin diakoni. Samtidig som viktigheten av menneskers uendelige verdi er viktigere enn egenskapene de innehar. Det er altså menneskets egen vilje og ønske til å jobbe innen SKBB som da teller. Ut fra det jeg nå har sett i SKBB sin utdyping av diakoniforståelsen, tenker jeg en kan se tegn på at diakoni og diakonalt arbeid dermed kan gjøre seg gjeldene i form av det vi klassifiserer som pedagogiske, helse- og sosial tjenester, tiltak og lignende. Dette i kraft av organisasjonens egen selvforståelse og formål som skal være forankret i den kristne tro. I dette tilfelle er SKBB en del av Den norske kirke og driver dermed diakoni ut fra tilhørighet og målsetning. Samtidig vil det nødvendigvis ikke ha så stor betydning i hverdagens praksis for tiltaket Empo. Dette på grunn av diakoniforståelse og diakonipraksis og hvordan SKBB har relevans i dagens samfunn, samt at SKBB eksisterer ene og alene for å være med å realisere Kirkens diakonale oppdrag.

Slik vil jeg ha grunnlag for å kunne anta at alle de refleksjonene rundt diakoniens påvirkning, samt at diakonien ikke gir restriksjoner i Empo, må forstås i lys av formålet SKBB har. Det gir meg grunn til å bekrefte at Empo fremdeles kan ses som en del av SKBB sitt diakoniarbeid, selv om det ser ut til at diakonien som begrep ikke er aktivt benyttet eller av betydning for ansatte i hverdagen. Samtidig er dette min tolkning, men som kan være av interesse for forskning innen teologi og diakoni å gå nærmere og grundigere inn på. De vil trolig komme frem til et bedre svar omhandlet denne forståelsen av forholdet mellom SKBB og Empo enn jeg har kunnet.

7.3 Utgangspunkt for Empo - "Naturlige hjelpere" og å motvirke isolasjon

Som det kommer frem av intervjuene er noe av tanken bak Empo å være et tilbud for innvandringskvinner. For å oppnå en bedre kontakt og økt kunnskap ansatte de, slik jeg tolker det, ressurssterke kvinner med innvandringsbakgrunn. Dette ut fra de tanker Primærmedisinsk verksted utviklet²⁵, kalt "naturlige hjelpere". Slik forklarer intervjuperson i det individuelle intervjuet tanken om naturlig hjelpere;

A5; ..utviklet da etter hvert en tenkning rundt *naturlige hjelpere*, der man, etter hvert var veldig klar over at skal du *komme i posisjon* i forhold til kvinner innenfor de ulike etniske gruppene, så var det viktig å komme i en dialog med *noen kvinner* som hadde en spesiell posisjon i kraft av, personlige skikkethet, .. kanskje posisjon i sin *egen kultur*, og i forholdt til forståelse av samvirke med det moderne samfunnet. Da *ansatte man kvinner* som hadde denne posisjonen i sin egen etniske kvinnegruppe, som *naturlige hjelpere* som man kalte det, som da var de som på en måte fikk kunnskap om helse, *altså egen helse, hygiene og oppdragelse* som *kvinner* da hadde et særlig ansvar for hjemme. Og tok da ansvar for å formidle kunnskap om dette inn i sin egen etniske gruppe.

SKBB ønsket altså å gjøre noe lignende som PMV hadde gjort. Naturlige hjelpere og fagpersoner skulle samarbeide, og de fikk dette til med midler fra NRK sin TV- aksjon i 2004.

De fortalte i tilknytning til dette, at arbeidserfaring fra avdelingen Ada, i bydeler med mye innvandrere og særlig arbeid rettet mot småbarnsfamilier, samt ønsket om å rette seg mot innvandrerfamilier, gav grunnlaget for oppstart for Empo. Bakgrunnen var erfaring om at det var et behov for et møtested.

²⁵ For en fremstilling av utviklingen av PMV i Oslo og viser jeg til side 284-289 i Ellingsen, A. (1998). Det er bruk for alle: styrking av folkehelsearbeidet i kommunene : utredning fra et utvalg oppnevnt av Sosial- og helsedepartementet 16. juli 1997 : avgitt til Sosial- og helsedepartementet 17. november 1998. Oslo, Statens forvaltningstjeneste, Statens trykning: 339 s.. For lesning av hvilken betydning PMV kan ha for innvandringskvinnene, og hvordan PMV virker, se Magnussen, G. (2000). Selvtillit, en nøkkel som åpner døren ut til samfunnet: en sosiologisk analyse av møtet mellom innvandrerkvinner og empowerment. Oslo, Universitetet: 1 b. (flere pag.).

Når jeg her velger å vise sitatet om naturlige hjelpere er det fordi dette gir et bilde av hvordan SKBB, kunne starte et tilbud for innvandringskvinner. Ut fra denne gjengivelsen, og ut fra hva en vet begrunnelsene i prosjektplanen var, synes mye av grunnlaget for oppstarten av Empo å være de erfaringer som ble gjort i arbeidet i tiltakene i avdelingen Ada. Sammen med offentlige dokumenter og erfaringer fra Primærmedisinsk verksted. Dette viser slik jeg ser det en nøye gjennomtenkt planlegging og intensjon, samtidig som jeg mener en kan se et godt eksempel i praksis på det Nylehn(2002:37-124) skriver i forhold til planlegging og oppstart av prosjekter, og likheter til det Twelvetrees(2008:27-42) kaller for ”community profile eller ”need analysis”.

Når det gjelder tanken om naturlige hjelpere, bruker man slik jeg ser det et slags innflytelsesarbeid som skal skape tillit og minske kommunikasjonsproblemer og misforståelser. Magnussen(2000:92-93) sier at denne type metode er frivillig og uformell, og er en metode som er spesielt utbredt i utviklingsland der det er mangel på helsepersonell. Metoden kan lettere brukes i grupper der dialogen rundt spørsmål kvinnene er oppatt av er i sentrum. De naturlige hjelperne kan da fortolke budskapene mellom innvandrekvinnene og helsearbeidere, da de har samme erfaringsbakgrunn og kan fortolke budskapene mellom innvandrekvinner og helsevesenet.

Magnussen(2000:93) sier det viktigste i denne prosessen er en utveksling og refleksjon av kunnskap som kan gi ny selvinnsikt og nye meningsbærende relasjoner. Dette setter kvinner i stand til å takle tilværelsen i en ny kontekst. Informasjonen må derfor gjøres attraktiv.

Det blir under intervjuene flere ganger sagt fra ansatte at de bruker sin egen erfaring som ny i Norge til å møte de kvinnene som kommer. Det å ha noe til felles er noe som flere ganger blir sagt er viktig når de skal bygge relasjoner og skape trygghet, men også når man skal diskutere tema som omhandler det norske samfunnet. Det skapes dermed en rollemodellfunksjon der det trekkes paralleller mellom de ansattes erfaring og brukernes spørsmål og utfordringer, uten at det er de ansatte som er ”ekspertene”. Dette gir rom for trygghet og meningsbrytning med deling av kunnskap som mål. Det blir også vektlagt at det ønskes ansatte med innvandringsbakgrunn i Empo. En av intervjupersonene trekker frem positive sider ved personalgruppen i Empo:

A3: en stor fordel med Empo, at vi, personalet her er jo, vi kommer fra andre land, (...) så det er på en måte til god hjelp for de andre brukerne som kommer fra andre land at vi personale kjenner godt også, eller litt mer om kulturen og deres bakgrunn, hvordan det er, hvor vanskelig det er å være en fremmed, en utlending i et annet miljø, og så hvordan familielivet er i forhold til vårt land, også det med boforhold. Så vi deler vår erfaring, og så kan vi være en god støttespiller for dem også da, så de føler at de kan komme med åpne spørsmål til oss, sant, de prøver, og føler seg tryggere, når de hører det fra oss eller når de deler med oss.

Sitatet viser noe av den opprinnelige tanken, samt en del av kjernen i tenkingen rundt ”naturlige hjelpere”, nemlig at det å ha ansatte som deler eller har en lignende bakgrunn som innvandrere i Norge gjør det lettere å skape tillit og trygghet for innvandrere. I tillegg kan det slik jeg ser det, i stor grad være en erfaringsbasert deling av opplevelser, eksempelvis som ”andre har klart, da kan jeg klare” som i dette tilfellet er i forhold til å være ny i Norge. Grunnlag for et fellesskap er allerede her til stede. Slik kan de ansatte i Empo ved bruk av egen erfaring og historie, vise oppriktig empati og kan lettere få til en relasjon preget av tillit fra de som bruker Empo. På denne måten kan de ansatte også fungere som katalysator, som innebærer en funksjon som muliggjør, systemkjenner, inspirator støtte, koordinator etc.(Hutchinson 2010:141).

Man ser at tanken bak naturlige hjelpere har sitt grunnlag i land der det er mangel på kvalifisert helsepersonell. Slik metoden opprinnelig ble tenkt var da en kunnskapsoverføring til ”lekfolk”, som igjen skulle spre det de hadde lært. Dette var sannsynligvis opprinnelig en praktisk kunnskap om helse og forebygging av sykdommer, men som her er videreført i en annen kontekst. Dette tar Empo i bruk og videreutvikler tankegangen slik at den også blir overførbart i andre situasjoner. Tanken og grunnlaget for naturlige hjelpere har slik jeg ser det et klart opplæringsaspekt, samtidig som det er likheter til prosesser om empowerment, da i forhold til hva Bracht(1999:88-90) omtaler som psykologisk empowerment, der naturlige hjelpere tilegner seg nye ferdigheter og ny kunnskap som kan føre til at en ser verden på en annen måte og styrker tro på egne ferdigheter.

Den naturlige hjelperen vil være en ressursperson som og i det innehar makt²⁶ som gjør at den lett kan misbrukes dersom personen ikke er seg dette bevisst, eller om personens

²⁶ Jf. side 59-62 i Adams, R. (2008). *Empowerment, Participation and Social Work*. Basingstoke, Hampshire, UK, Palgrave Macmillan.

meninger og holdninger ikke samsvarer med hva intensjonen er. Det er ikke min intensjon å vurdere metoden, men slik den blir beskrevet i intervjuene vil metoden kunne brukes i positiv og negativ forstand. Den kan både fremme og hemme en personlig utvikling, uavhengig om intensjonene er gode eller ikke. Dermed vil det slik jeg ser det betegnes som en krevende metode, med krav til en bevissthet både fra de som gir ansvar, og den som får ansvar for å være en naturlig hjelper. Jeg har inntrykk av at dette noe de ansatte på Empo er seg bevisst, da de jevnlig tar opp utfordringer seg imellom på møter og lignende. Dette kan tolkes som en del av kvalitetssikringen i arbeidshverdagen.

I videre spørsmål rundt intensjonen og målsetningen med Empo, ble det og sagt at det var to ulike intensjoner. For det første at folk får en opplevelse av å være verdsatt, og for det andre å bygge opp mennesker slik at de kan få sin egen trygge identitet i det norske samfunn, noe som vil variere fra individ til individ. Slik sies det i det individuelle intervjuet:

A5: (...) den er dobbel, det *er verdi i seg selv* at et menneske opplever seg *verdsatt, og et meningsfullt liv*. Det er en verdi i seg selv. Gjennom å *oppleve* dette så skapes det en tro på egne ressurser, og gjennom dette, en trygghet på, å definere, holdt på å si en egen *identitet*.

I gruppeintervjuet uttrykkes det:

A2: (...) Det har vært altså å skape et sted for kvinner med minoritetsbakgrunn slik at de kan skape et bedre liv for seg selv, bryte isolasjon, å få kontroll over eget liv, og slik at deres liv, og familiens liv blir bedre.

Ut fra disse utsagn ser man at det er flere grunner til å starte Empo, noen basert på erfaringer, og andre basert på overbevisning, ønsker, og idealisme/diakoni. Går man tilbake til det som jeg har skrevet i forhold til selvforståelsen til SKBB og diakoni, og ser sitatet i sammenheng med det, har diakonien også som mål å motvirke isolasjon og skape et bedre liv for alle mennesker, samtidig vil dette målet være grunnet i den religiøse forankringen og diakoniforståelsen. Intervjupersonen i det ene intervjuet begrunner oppstarten av Empo ut fra en tanke som, slik jeg tolker det, ligger nært knyttet til diakoniforståelsen til SKBB. Vektleggingen av at det er en verdi i seg selv å oppleve seg verdsatt og ha et meningsfullt liv, uten et krav om å prestere, mener jeg vi ser er i tråd med diakoniforståelsen. En annen intervjuperson vektlegger det formelle

utad i større grad, ut fra slik jeg tolker det samfunnshensyn og individuell utvikling i form av et bedre liv og å bryte isolasjon. I dette tilfellet kan man se likheter til samfunnsarbeid om man fokuserer på definisjonene, eksempelvis at samfunnsarbeid i den enkleste form handler om at folk tar ansvar for hverandre, jf.(Kaasa 1989:15-18). Samtidig ser man fellesskapsbygging i form av at et møtested blir fremhevet. Fellesskapsutvikling er sentralt innen samfunnsarbeid sine mål. Her ser vi to ulike oppfatninger som kan ses med to ulike syn, men som likevel deler det samme mål; å gi et bedre liv til kvinner med innvandringsbakgrunn.

Jeg vil til slutt i denne delen vise flere sitater som omhandlet tanken bak tiltaket Empo og hvordan det har utviklet seg til noe annet enn det lignende Primærmedisinsk verksted i Oslo.

I starten hadde jeg telefonkontakt og kontakt per mail med noen ansatte i PMV 14.01.2009. Under intervjuene stilte jeg konkrete spørsmålet om hvorvidt de opplever en likhet mellom PMV og Empo. I noen tilfeller fortalte jeg at jeg hadde hatt mail og telefonkontakt, og fått tildelt noen av PMVs dokumenter. Til dette svarer de ansatte at likhetene til PMV i praksis er mange, men at arbeidet i praksis synes ulikt. Eksempelvis ordlegger intervjupersonen i det individuelle intervjuet seg slik;

A5: (...) det er på en måte PMV på bergensk. *Men grunntenkningen, ideologiske tenkningen, metodisk tenkningen, og arbeidsmåten, er lik, slik som jeg vil si det. Men uttauningen, praksisområdene, måtene å jobbe på, kan være ulik. (...) Det er noe ulikt i praksis, men ideologisk mener jeg det er helt likt.*

En annen intervjuperson sier dette om likhetene mellom PMV og Empo.

A2: (...) bare for å ta utgangspunkt i PMV, så ja det ligger til grunn for prosjektbeskrivelsen,

I: mhmm

A2: (...) men vi har jo også valgt noen andre veier, men måten å jobbe på er vel ganske lik med tanke på at det er viktig at det er kvinner med minoritetsbakgrunn som selv definerer, og som også er de som jobber her og som også fungerer som brobyggere...

En av intervjupersonene sier det slik jeg tolker svarene at en gjerne tenkte mer praksisorientert i forbindelse med oppstarten av Empo enn det prosjektplaner og dokumenter skisserer eller anslår. Tankene bak å starte Empo, og hvordan de startet, ble

beskrevet i intervjuene som ønske om å jobbe med innvandringskvinner etter teorier om empowerment, der det var lite kontrollstyring fra autoriteter. En av intervjupersonene uttrykker seg slik;

A2: (...) tanken bak å starte Empo, å la kvinner spesielt, med minoritetsbakgrunn, selv definere hva som var viktig for dem i et møtested, som kunne gjøre at vi kunne være med på å skape noen rammer, hvor de kunna ha en møteplass, på sine premisser, og ut i fra *det* utvikle det de selv ønsket av ressurser og bli møtt med sine behov. Slik at da startet vi Empo som en del av Ada, og brukte ganske mye tid på å snakke med kvinner og spørre; hva trenger dere? Ut i fra de rammene vi kan tilby. Og utgangspunktet vårt, var jo å jobbe, for at kvinner med minoritetsbakgrunn skal kunne skape seg en møteplass på egne premisser, bryte isolasjon og ensomhet, og skape en bedre hverdag for seg og sine.

*

A2: (...)vi bestemte oss for å bruke empowerment som tilnærming. Så det var den rammen vi hadde, og de som vi møtte, sa; da trenger vi et møtested hvor vi kunne ha med barn og hvor vi kan ha slik og slik av sosiale aktiviteter osv. Så vi startet det, og etter hvert som det kom kvinner til oss, foreslo de, og vi ble kjent, og vi lagde sammen nye tiltak.

*

A2: (...) alt har på en måte blitt startet og bygget opp litt sånn ”stein på stein”, ut i fra de behovene som er meldt.

*

A2: (...) det at Empo ble etablert på den måten, har gjort at Ada også har fått en viktig brikke, fordi at Home Start, Åpen barnehage, og Bamsehiet har jo gjort at Empo har hatt en unik anledning til å starte, ikke sant? De møter så mange familier i utgangspunktet, både norske og minoritetsfamilier. Mens vi var noe nytt og den flerkulturelle staben, og vårt bevisste forhold til å tenke premisser til minoritetskvinner, har gjort at vi har kunne opparbeide oss en erfaring og kunnskap, *sammen med kvinnene*, Som gjør at vi i hele staben kan jobbe bedre ut mot minoritetskvinner.

Ut fra samtlige sitater jeg til nå har vist i denne delen leser jeg at Empo startet med en intensjon om å få til et lignende arbeid som Kirkens Bymisjon i Oslo hadde. Man lagde en gjennomtenkt plan for hvordan det skulle bli, nemlig basert på kvinnenens premisser,

ønsker og mål, der det en kan kalle for naturlige hjelpere ble ansatt. Svarene har likhetstrekk, og de viser at Empo sin tenkemåte og ideologi har tatt utgangspunkt i tilbudet drevet i Oslo. Samtidig har Empo utviklet andre tilbud, med ulik praksis og innhold. Blant annet har brukerne av Empo hatt en betydelig innflytelse på utforming av tilbudene de deltar i helt fra den spede begynnelsen. De ansatte i Empo har som Twelvetrees (2008:7) sier det ”startet der folk er”. Og ansatte uttrykker dette som viktig for videreutviklingen av Empo. Derfor tenker jeg at Empo kan sies å være ulik. Praksis er noe ulik og fremdeles i utvikling. Empo tilbyr kvinnegruppen, sosialt samvær, leksehjelp, håndarbeid og temadager. Temadagene tar opp og diskuterer ulike tema som for eksempel barneoppdragelse, kultur, psykisk helse, kvinnerelatert tematikk som voldsforebygging og forebygging av kjønnslemlestelse og tvangsekteskap. Et annet kurs er ”Ta ordet”-kurs, der kvinnene mellom annet reflekterer og diskuterer hvordan de best mulig kan presentere seg selv og sine saker i offentlige omgivelser. Empo tilbyr også gruppeveilederkurs og foreldreveiledningskurs basert på Samspillmetoder som ”Dialog” og ICDP- International Child Development Program. I tillegg har Empokafeen jobb- og språkpraksis som intervjupersonene sier er et samarbeid mellom SKBB og Bergen kommunes kvalifiseringstiltak ”Ny Sjanse”. Det forberedes, lages og selges ulik internasjonal mat to dager i uken på kafeen med veileder fra koordinator for Empokafeen.

Som det går fram av intervjuene hadde de en grunntanke for Empo, der empowerment var rammen ved oppstarten, og at de brukte mye tid til å lytte til kvinnes behov. Dette ble starten for de videre tilbudene som senere ble utviklet. Som det fremgår var det i stor grad brukermidvirkning allerede fra oppstartsfasen, der brukerne får ha et avgjørende ord med i viktige beslutninger, jf (Rønning 2007). I tillegg skulle Empo ha empowerment som tilnærming, og som metode videre.

7.4 Intervjupersonenes egen tilnærming til empowermentbegrepet

Empowerment var et begrep flere av intervjupersonene forholdt aktivt til.

Dette da SKBB bruker empowermentbegrepet i sine beskrivelser av praksis ønsker og mål (Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen 2008:3). Empo har dette som en del av sitt mål og arbeidsmetode. Navnet Empo er i tillegg en forkortelse for nettopp begrepet empowerment.

Mine spørsmål i forhold til empowermentbegrepet gav mange svar, og nesten alle svarene med ulike utdypninger støttet opp om hverandre. Dette gav meg et inntrykk av at det var stor enighet om hva empowerment skulle være i SKBB og hvordan Empo forholdt seg til dette i sin arbeidshverdag. Definisjonene på empowerment er noe som trekkes frem og det presiseres at definisjonene er mange og alle med ulike variasjoner i forhold til hvilket formål, og fokus en ønsker å ha. I det individuelle intervjuet sies det slik:

A5: (...) Og vi som bymisjon har jo laget en definisjon på dette, som særlig da Empo er bevisst på. Og kortversjonen er jo at det er en forståelse av et menneskesyn som ligger til grunn, der vi tenker at *mennesket, ethvert menneske* har iboende ressurser til å forstå sin egen situasjon og til å mobilisere en ferdighet til å gjøre noe med sin egen situasjon, både gjennom en refleksjon rundt sin egen situasjon, og gjennom praksis, og styrke seg selv og det fellesskapet man hører til. For å skape større grad av, altså respekt og verdighet *i sitt eget liv*. Så det handler både om *menneskesyn* som sier noe om troen på det enkelte mennesket til å reflektere over sin egen situasjon og har krefter til å gjøre noe med sin egen situasjon slik at de blir gjort *dugelege*, som kanskje er den beste oversettelsen av empowerment, som Kjell Nordstokke, som er knyttet til diakonhjemmet i Oslo, har brukt som en definisjon

*

A5:(...) *Empowerment i praksis*, handler jo om helt konkrete møter og helt konkrete systemer og organisering. Og vi tror at vi som Kirkens bymisjon gjør det gjennom vårt arbeid i Empo.

Fordi denne forståelsen er like vid som mange av de teoretiske definisjoner på begrepet empowerment, er det av interesse å vite noe om hvordan de tenkte empowerment preget deres arbeid i praksis. Og hva som var viktig for Empo. Det viste seg å være vanskelig å sette ord på, dersom man ikke skal bruke standarddefinisjonene på empowerment.

Mange av svarene rundt empowerment i Empos hverdag ser jeg er forklaringer og beskrivelser av hvordan empowerment kan skje i praksis. Men svarene viser også hvordan organisasjonens verdigrunnlag og diakoniforståelse som jeg tidligere har skrevet om, påvirker. I det individuelle intervjuet sier intervjupersonen dette:

A5: (...)altså, det jeg tror *er avgjørende* i forholdt til *bevisstgjøring, frigjøring og empowerment*, det er at det enkelte mennesket blir møtt med respekt og erfarer *respekt og verdighet og omsorg*. Og jeg tror at, det at vi er en *forskjell og er ulik* en del andre *instanser* som man har *møtt* i velferds Norge, *kan gjøre en forskjell*.

*

A5. (...) Vi er ikke veldig bevisst på å beskrive prosessene hos den enkelte, men vi er bevisst på å *skape de*. Og bruke det potensialet. Og det er jo en del hos våre ansatte som kanskje selv ikke er bevisst, holdt på å si Freires to begreper på bevisstgjøring og frigjøring, men gjennom vårt verditenkning, og vår bevisstgjøring av, på hvilken måte vi møter mennesker, så *skapes dette, ... gjennom praksis*.

En annen intervjuperson i en av gruppeintervjuene sier dette;

A2: (...) Jeg tenker en trenger ikke en doktorgrad verken i Freire eller i empowerment for å kunne jobbe praktisk i forhold til det, men jeg tror, jeg tror at en grunnleggende forståelse for, forsåvidt det som bymisjonen jobber ut i fra, med respekt omsorg og kjærlighet, kombinert med en metodisk bevissthet rundt at enkeltindividets egne ressurser, egen vilje og evne til å ta styring over eget liv den er der, men det er noe, ofte noen strukturer, noen ting i livssituasjonen som gjør at det er vanskelig, og at vi da deler kunnskaper og erfaringer og prøver å bidra ovenfor andre, så det, det er litt slik, ”-det enkle er ofte det beste” og ofte også det som er vanskeligst å få til. Det krever en langsiktighet og det krever en tålmodighet, og en sterk bevissthet fra alle som jobber her.

Disse sitatene tenker jeg også kan vise at diakonien er nærværende gjennom begrepene respekt, omsorg og kjærlighet. Empowermentforståelsen, der enkeltindividers ressurser skal styrkes, kan gjøres i praksis, altså ved handling i aktiviteter. En slik arbeidsmetode tar tid og er i stor grad avhengig av aktivitetene. Dette ligner det Boal(1996) sier når han tar til orde for ulike aktiviteter i praksis, som i utgangspunktet kan være et godt utgangspunkt for det Freire kaller praxis. SKBB sine ansatte i Empo bruker seg selv ved å vise omsorg og respekt, altså sine medmenneskelige sider i møte med brukere. En slik

”alminnelighet” er ikke privat, men personlig, og berører følelser og opplevelser. Dette er noe Skatvedt (2002; 2006; 2009) skriver om, der hun peker på at profesjonalitet kan gjøre en varig forskjell. Selv om hun skriver om mennesker med rusavhengighet, viser det at de menneskelige møter er viktig, noe jeg oppfatter også intervjupersonene sier. Endring vil dermed ikke skje i tomme rom, men i møte med andre.

Ikke alt som handler om å dele kunnskap og erfaring kan klassifiseres som empowermentprosesser. Utsagnene sier noe om at en prøver å bidra til, slik jeg tolker det, en refleksjon og dialog rundt barrierer som deltakerne støter på i sin hverdag kulturelt og sosialt. I denne sammenhengen er det de ansatte i kraft av en naturlig hjelper, der deling av erfaringer og diskusjoner rundt ulike temaer avgjørende. Dette samsvarer med den kritiske refleksjon, og Gramsci sine tanker rundt hegemoni, og at mennesker grunnleggende er intellektuelle²⁷, samt den freirianske praxis. Jeg oppfatter dette utsagnet slik at det er mulig å få til dette i slike situasjoner ved at ansatte, altså de med makt, er åpne og lyttende, samt ”ikke vet best”. Men legger til rette for å få til en dialog og tenking, der en særlig gjennom handling skaper rom for refleksjon og handling (Freire and Nordland 1999:71-112). Samtidig er gjensidig tillit avgjørende. Freire (1999:73) sier at ordet dialog ikke kan eksistere uten at det finnes en dyp kjærlighet til verden og menneskene. Denne kjærlighet er på samme tid grunnlaget for dialog og dialogen selv, som igjen betinger at det ikke er et forhold med overherredømme. Den kjærligheten som Freire her snakker om vil, slik jeg ser det, ha likhetstrekk den kjærligheten til mennesker diakonien står for. Det handler ikke om kjærlighet som vi mennesker forbinder med forelskelse, men kjærlighet som er eksistensiell. Selv om Freire sine tanker er sentrale er det også viktig å være bevisst at den kan ha sine begrensinger. Flere har også kritisert hans tanker (Ledwith 2005:133-155). Frieres tanker er mye brukt, men tar ikke høyde for at det finnes komplekse opplevelser av undertrykkingsmekanismer knyttet til ulikhet, eksempelvis i forhold til kjønnsaspektet, klasse og etnisitet²⁸. Hans tanker er likevel fremdeles sentrale når det gjelder å videreutvikle kritisk bevisstgjøring, og han selv mente at det måtte tilpasses slik at de kunne bli overført til andre kontekster (Ledwith 2005:136-137,159). Uansett gir både Gramsci og Freire nyttige analytiske verktøy (Ledwith 2005:148).

²⁷ Se Empowermentkapittelet som omtaler Gramsci og Freire.

²⁸ Se Eriksen, T. H. and T. A. Sørheim (2003). Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge. Oslo, Gyldendal akademisk.

Hvordan vil da en slik tenking om empowerment omsettes i Empos praksis? En mengde av svarene handlet mye om det som gjøres i tiltaket Empo sin arbeidshverdag, og hvordan de ansatte tenkte om å skape et miljø for at empowerment skal kunne skje. Å skape empowerment er i følge intervjupersonene noe en ikke kan ha noen oppskrift på, for det varierer, men det er noen elementer som bør være tilstede for at en slik prosess og målsetning kan nås. En av disse elementene ser en igjen i empowermentdefinisjoner, nemlig et positivt menneskesyn der en har tro på at folk kan og vil sitt eget beste:

A2: Jeg tenker at det aller viktigste er *i alle fall ikke* å lage noen faste regler for hvordan empowerment skal skje

A4: mhmm

A2: for det må være opp til hver enkelt person eller gruppe, eller hva men velger å jobbe med. Slik at det første vi tenker på Empo er viktig, det er å være åpen og lyttende, viss det er snakk om enkeltpersoner, la oss forholde oss til det, og ta utgangspunkt i det. Fordi at det kan i alle fall ikke skje en empowermentprosess viss vi i utgangspunktet starter en relasjon med å si noe om hvordan vi tenker andre bør leve livene sine. Da er vi litt skeivt ute, slik at det å være åpen og lyttende, og ha tillit til at hver enkelt person kan, og vil sitt eget beste, og at det er veldig mange forskjellige måter å leve dette ut på.

A2: (...) og det er jo litt av kjernen i empowerment da, at vi virkelig ønsker ikke å fortelle noen hva vi synes er best for dem.

Ut fra dette tolker jeg det slik at det sier noe om at empowerment skjer i relasjon med en annen, og således er det vanskelig å gjøre det samme eller standardisere en metode for dette. Men man må ha bygget en relasjon til den man skal jobbe med før en empowermentprosess kan starte. Tid er en faktor som spiller inn, og som gjør at empowerment er tidkrevende og skjer gradvis som en prosess, ofte uten at deltakeren gjenkjenner dette, men oppdager at en har gjennomgått en positiv utvikling. Noen av Gramsci og Freires tanker viser en tro på at mennesker har kompetanse og ressurser til å gjøre endring i sine egne liv, og vektlegger at dette skjer i samhandling mellom mennesker, altså sosiale bånd og relasjoner. Dette opplever jeg er vektlagt i intervjustatene, å tro at mennesker kan og vil sitt eget beste, ta på alvor, og være åpne og lyttende til det de har å si. Dette kan lette starten på relasjoner, som kan utløse en begynnelse på en empowermentprosess. Ut fra de teoretiske

empowermentsdefinisjonene, vil de fleste definisjoner vise at samhandling med en annen er avgjørende. I Empo handler det altså om at læring kan skje ved oppdagelser sammen. Bauman og May (2004:36-40) sier at samhandling med andre kan i tillegg ses som en form for sosialisering hvor individer formes. En god ”profesjonell” opptreden er et eksempel på handling som kan styrke en persons selvfølelse og posisjon i en gruppe. En relasjon i den sammenhengen intervjupersonen her snakker om, vil slik jeg tenker forme deltakere over tid. Dette stiller krav til utrusting og selverkjennelse hos den som blir ansatt.

Spørsmålene knyttet til hvordan Empo jobbet konkret i forhold til å skape empowerment, gav ulike svar. Et av svarene som ble gitt, var at det ikke bare var en konkret teori for Empo men at det var mange metodiske måter de ansatte jobbet på. Ved en eklektisk tilnærming valgte de ut fra det de selv vurderer som riktig for dem:

A2: Slik at vi har ikke *en* metode. Vi jobber ut fra, vi velger å ha en empowermentttenkning i *bunn*, og så velger vi forskjellige faglige metoder, fordeler det i staben både i Empo og i Ada , og *braker* det der vi ser det er hensiktsmessig.

Her sies det at empowermentttenkingen er i bunn, mens metodene er ulike. Forståelsen av definisjonen av empowerment som her ble gitt, samt tanken om at mennesket kan og vil sitt eget beste, er utgangspunktet. Metodene eller handlingene i praksis vil variere ut fra en vurdering, fordi i det individuelle møte er tillit viktig. Dette kan ikke skapes ut fra metoder. Samtidig vil Empo sin praksis og intensjon romme tanken om naturlige hjelpere. Dette gjør at Empo er relevant for innvandrere, og har en kunnskapsutvikling eller kunnskaps- og erfaringsdeling i bunn for det de gjør.

En annen tolkning jeg ser kan gjøres, retter seg mot det intervjupersonen sier om å skape empowerment og hva det vil si i praksis. Dette svaret er forholdsvis uklart, og gir ikke noen god innsikt i hvilken forståelse de legger til grunn i begrepet, og hvordan de velger å bruke empowermentforståelsen i praksis. Dette kan derfor være et svar for å unngå forklaringen på hva empowerment handler om for dem, men også at folk kan tolke det slik de vil. Samtidig viser dette det problematiske i begrepet empowerment. Det er et vidtrekkende og uklart begrep som kan brukes i så mange sammenhenger at det ikke lar seg bestemme. I verste fall vil begrepets mangfold kunne undergrave begrepets kritiske del, som er påvirket av Gramsci og Freire, samt den kritiske refleksjon rundt egen verden, hverdag og samfunnet man lever i.

I intervjuene ble det slik jeg tolket det uttrykt empowermentforståelser gjennom beskrivelser av hvordan de tenkte rundt praksis i møte med deltakere. Noen av intervjupersonene la mer vekt på at empowermentsprosesser skjer i fellesskap, der tillit skapes, samt deling av kunnskap, handling og erfaringer som viktig i arbeidet for å skape empowerment. Hvordan en jobber i et slikt fellesskap med så ulike livshistorier avhenger av ansattes måte å handle inn i gruppen, der deltakere har ulike oppfatninger av deres posisjon og rolle. En av de ansatte i gruppeintervjuene sier noe om dette i utdraget:

A4: mhmm. Jeg tenker det å se at når vi jobber slik på Empo, så jobber vi etter en måte der vi tror vi ikke er eksperter.

A4: Men vi deler, det er ikke vi som skal si at de må gjøre slik men ikke slik, det er de som sitter på svarene, de har kunnskaper og *sammen* skal vi få til en felles løsning. Og det er det som vi går ut i fra. Ikke at det er vi som vet best,

Det blir selve møtet i grupper slik de opptrer til en hver tid, der det også er rom for det alminnelige kvinnefellesskap, det å kunne slappe av og bare møte mennesker uten en form for plikt, eller agenda. Slik blir det sagt i gruppeintervjuene:

A2: Men det er nettopp det som er litt tenkningen, du skal også bare være. Men det å bare være, det kan også være en del av en bevisstgjøring, fordi vi legger jo opp til gode samtaler, eller samtaler som kan bli gode, sant, vi legger opp til tema, vi leser aviser sammen, vi gjør ting.

Gruppeintervjuene gir også inntrykk, slik jeg tolker det, av at økt selvtilitt er viktig og kan skje ved bevisstgjøring av styrker, via de aktiviteter som tilbys innen kvinnegrupper:

A4 (...) jeg tenker også at gjennom aktivitetene våre som gruppeaktiviteter, da stimulerer vi hverandre, og vi stimulerer til det slik at, ...man blir bevisst på en måte, at man ”– ja, jeg har interesse, jeg kan noe”. Og da stimulerer man til at man får den selvtilitten at ”jeg kan gjøre noe, og da går jeg videre til å, til å realisere mine drømmer, eller realisere det jeg har, forventet” (...).

Styrken ved Empo blir fellesskapet i kvinnegruppen, der jeg oppfatter det slik at det blir skapt et trygt rom og der erfaringer kan deles, der det at de er kvinner, og ”nye” i landet er et felles utgangspunkt.

A2: slik at i forhold til oss her, så tenker jeg at det å samles i grupper kan jo nettopp bli en styrke, et nettverk som gjør at et tema lettere kan bæres.

A4: mhmm

A2: sånn at, jeg tenker vi gir en positiv erfaring for mange (...)

Flere sitat som sier det samme, viser også hva de tenker kan være viktig for et empowermentarbeid.

A4: Du har det fellesskapet du føler du ikke bare er alene i det,

A3: ja det..

A4: men det er flere andre også, som hjelper hverandre og støtter og backer opp hverandre, og det er veldig viktig

A3: mhmm

A4: Og jeg ser i disse gruppene at, man fokuserer ikke på forskjelligheten, men likheten og det som er *felles*, og det er det er liksom utgangspunktet i å jobbe mot forandring eller hva som kan gjøres.

A3: Det er veldig viktig at de også må føle seg trygge også sant. Når vi føler oss trygge da kan vi øke empowerment også da, det er veldig viktig.

I sitatene som til nå er vist, sies det mye om hvordan de tenker de kan fremme empowerment. Det å være ydmyk og anerkjenne at deltakerne er kompetente i form av kunnskap på eget ståsted og i noen tilfeller har mer kunnskap på spesielle områder, gjør at tilnærmingen i dialogen eller samtalen kan føre til at en finner løsninger i fellesskap. Samtidig vektlegges det trygghet i kvinnefellesskapet som en viktig faktor for at deltakere skal kunne utvikle en empowermentfølelse. Noe av en slik trygghet kan skapes ved at dette ”rommet” ikke skal prestere, men bare være, som gjør at en ikke nødvendigvis må aktivt delta på aktiviteter, som er tenkt å være den praktiske tilnærmingen for å skape empowerment. Den uformelle samtalen med andre kan være

vel så viktig som grunnlag for å starte endringsprosesser. Dette gir utfordringer på hvilke aktiviteter man velger.

Det presiseres i en rekke av intervjuene at Empo rolle ikke er å behandle mennesker i form av terapi, der det er en forventning om at en skal ha et endelig sluttmaal. Dette gjør at kvinnene har en frihet og kan føle en trygghet uten press eller krav om å prestere noe. Empo har ikke mange klare og faste rammer. De ansattes væremåte og kommunikasjonsferdigheter blir dermed viktig.

Empo som tilrettelegger for et treffsted der kvinner kan treffes trekkes frem;

A2: Så utgangspunktet er at vi, vi har jo ikke noen terapeutisk rolle, eller en rolle som helsestasjoner og leger eller andre har. Vår rolle er egentlig mer en *tilrettelegger* for et miljø hvor vi kan treffes og dele erfaringer, og hvor kvinner som A3 selv sier, har gjort seg sine erfaringer som ny i Norge, kan dele det og bidra til en styrking. Og det er heller ikke vår oppgave å, noe med *Bevisstgjøre noen (...)*.

I de neste sitatene tenker jeg det slik at det sies noe om at fellesskapet i likeverdige relasjoner, muliggjør deling av erfaringer. Dette kan gi deltakere et nytt perspektiv, som kan styrke og synliggjøre iboende ressurser som for dem er empowerment. Eksempelvis skjer dette i aktiviteter som tilbys, gjennom å gi oppmerksomhet til den som snakker, kommer denne til syne, vedkommende bli synlig og kan få en følelse av å bli styrket.

A2: (...) noen som kommer her og som er, *ønsker* å ta del eller *ønsker* å få svar på noen spørsmål, så vil vi kunne tilby et fellesskap innenfor de rammene.. som vi mener er en god måte å jobbe på, nemlig empowerment, bli klar over egen ressurser, og dele erfaringer i en likeverdig relasjon.

A2: (...) Det er klart det, altså ved å komme til Empo, og være her hos oss, så vi legger jo opp til temadager, og til diskusjoner, og til for eksempel avislesningsgrupper og leksehjelpsgrupper, og språkgrupper og så videre *i en kvinnegruppe*. Og det er jo fordi vi har en tro at det fellesskapet vil kunne styrke enkeltindividet, og et hvert menneskes bevissthet rundt hva trengs for at jeg skal få det ok *i mitt liv*. Men, men vi diskuterer ofte, og vi ønsker på ingen måte å si til noen at ”-du må gjøre *slik* for å få et godt liv”

En kan også lese ut fra disse sitater at bevisstgjøring ikke er et mål om de ikke vil det selv, eller at det blir som en konsekvens av samtaler. Hva som skal oppdages er ikke

bestemt, det er opp til dem selv. Her kan det tyde på at den kritiske delen i empowerment som Gramsci og Freire sto for ikke er så fremtredende som jeg først antok. Freire mente jo, slik jeg oppfatter det, at all undervisning skulle være frigjørende og endrende i folks liv. Han mente at bevisstgjøring av den sosiale og politiske hverdagen mennesker levde i var viktig. I Empo kan det virke som det blir lagt vekt på et harmonisyn på samfunnet. Man tar sikte på å oppnå en styrking ved "tilpasning" i eller til samfunnet. Dette kan også forklares med at de følger den eklektiske tilnærmingen til empowerment. I intervjupersonene sine uttalelser, kommer empowermentsprosessen dynamikk til syne. Minkler(2005:35-36) sier slik jeg oversetter det, at om empowerment har en dimensjon som skal overføre makt til andre, må den profesjonelle yrkesutøver gi slipp på noe av sin makt, for å gjøre den mer tilgjengelig for andre. Minkler(2005:35) siterer Labonte som skulle ha sagt: ”*Empowerment... is a fascinating dynamic of power given and taken all at once, a dialectic dance between consensus and conflict, professional expertise and lay wisdom, hierarchic institutions and community circles*”.

I den forbindelse tolker jeg det slik at empowermentforståelsen for dem handler om å dele kunnskap, slik at man blir i stand til å ta noen valg. Kunnskapen behøver ikke å være teoretisk men også praktisk, noe som sies i et av gruppeintervjuene:

A2: Vi tenker at empowerment arbeid handler om å dele kunnskaper. For har du kjennskap til samfunnet du lever i, eller den hverdagen du trenger kunnskap om, så har du også makt til å kunne påvirke dette. (...) Så du kan si at alle de tingene vi har startet og holder på med nå, de er kommet som et resultat av det. Og et eksempel på det er jo, selvfølgelig kvinnegruppen som da først var et sted hvor vi mest bare møttes og snakket, og som nå har mye mer,

Sitater fra gruppeintervjuene viser at en kan forstå empowerment ved å ta utgangspunkt i en styrking på individnivå. Men i et fellesskap kan en få ytterligere resultater fordi samhandling og positiv bekreftelse fra andre mennesker som deler erfaringer, kan føre til en økt tro på seg selv.

A2: (...) og viss vi tenker oss litt at empowerment er det motsatte av avmaktsfølelse, som Freire blant andre har sagt, så vil jeg jo si at vi absolutt vil *bidra til* å bygge et nettverk rundt enkelt individer som gjør at de kan komme vekk fra der som gjør at de føler en avmakt.

*

A2: (...) og bare en slik ting som at vi er bevisst språkbruken fordi at det kan være oppbyggende, det kan være oppbyggende å skifte ut negative termer, i ens *egen dialog*, altså i den indre dialogen, med å få frem fokus på de ressursene som er (...) Sånn at å ha fokus på det positive så kan det bidra til noe positivt i enkeltmenneskers prosesser.

*

A4: (...) Det blir som en kjedereaksjon. Først blir man du blir bevisst, du blir motatt på en god måte, du blir hørt, du blir sett og så begynner du liksom å være bevisst de ressurser og egenskaper du har også fra der går du videre til å bli tryggere på deg selv, får den selvtilliten, og så blir det slike kjedereaksjoner som skjer undevegs. Ja men det er som sagt ikke noe vi diskuterer i kvinnegruppen.

I sitatene blir det trukket fram eksempel som at det særlig er aktuelt i forbindelse med å avdekke hindringer for integrering eller ”skjulte barrierer” innvandringskvinnene kan møte, og diskusjoner rundt hva dette kan skyldes eller hvordan det går an å tenke rundt dette.

I denne sammenhengen ser jeg en sterkere grad av innflytelse fra tanker om kritisk bevisstgjøring, samtidig som Freire nevnes. Freires arbeid tar utgangspunkt i en dialogisk problemløsningsprosess som bygger på gjensidig anerkjennelse og respekt mellom lærer og den som lærer, og den som lærer og lærer (Minkler 2005:36). Dette vil kreve en lyttende holdning, samtidig som det Freire omtaler som praxis benyttes.

Selv om begrepet dialog nevnes her, er det slik jeg tolker det, ikke en dialog slik Freire forstår dette, men noe som mer stemmer til indre tanker deltakerne går rundt med, og som eksisterer og påvirker dem i hverdagen. En slik eklektisk tilnærming til empowerment gjør at det blir noe uklart hvilken retning av empowerment Empo støtter seg på, samtidig som empowerment for de ansatte trolig blir vanskeligere å forklare. I følge Starrin(2007:62-68) er språkbruken en del av innholdet i empowerment. Han snakker her om og sammenligner språkbruken i arbeid med mennesker der en kan innta en paternalistisk tankegang, eller en tankegang preget av empowerment. Dette gir ulike måter å kommunisere på, og slik jeg tolker intervjupersonene, blir det i Empo benyttet språk som Starrin(2007:67-68) betegner som delaktighetskapende, og selvtillitskapende. Samtidig sier Ife(2006:245-246) at tanken om at du kan viss du har styrke og vil, overser samfunnets strukturelle realiteter, miljøfaktorer, sosiale begrensninger og

individuelle forskjeller. Dette fører til at en heller styrker konkurranse og utnyttingsadferd, som fort kan føre til skuffelse og nederlag om de ikke klarer å nå sine mål. Dermed kan en tro på språkets makt være noe naiv om man ikke har med det kritiske blikk på den konteksten man befinner seg i.

Det ble trukket fram at Empo hadde samtaleverktøy som ansatte bruker, som var til hjelp i gruppevirksomheter, og som de mente var velegnet for å bidra til å starte prosesser som kan muliggjøre empowerment. Denne beskrivelsen forteller meg at det er selve fokuset på styrker og ressurser i mennesket som er det viktige innen empowermentttenkingen i Empo, altså en spesiell fremheving av deltakernes tause kunnskap. Slik sier en av de ansatte det i et gruppeintervju:

A2: Alle disse tre metodene her, LØFT, ICDP, Dialog, synes vi er gode verktøy for å fremme en empowermentttenkning, fordi at alt legger opp til at man skal fokusere på styrken i enten det er foreldre i veiledningsgruppene eller den du samtaler med eller gir råd til, eller de som er på kurs. Ikke sant, på egne ressurser. Slik at, de formelle metodiske grepene, skal alle kunne forholde seg til en empowermentttenkning i, praksis.

Et annet eksempel de ansatte mente var en illustrasjon på hvordan de drev empowerment, var gruppelederkursene²⁹. Kvinner som deltar på kursene lærer om holdningsendrende arbeid mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap og kombinerer det med gruppeledelsesutdanning, som gir dem kompetanse i å lede grupper. Kvinnene som fullfører dette forplikter seg til å ha egne grupper med temadager, under veiledning fra en av de ansatte innen avdelingen Ada. Slik håper de på at flere og flere kvinner blir gruppeledere og sprer kunnskap til flere og flere innen deres kultur. At gruppelederkursene har betydning for fremming av empowerment er også noe Magnussen(2000:86-104) bekrefter i sin intervjustudie av deltakere i forhold til opplevelser av PMV.

Jeg har i denne delen presentert sentrale sitater knyttet til empowermentbegrepet og de intervjuedes tanker rundt dette. Jeg har sett at det er vanskelig å gi konkrete svar på empowermentttilnærmingen og hva som fremmer dette, da empowermentttilnærmingen i Empo vil varierer fra situasjon til situasjon, og tilpasses slik det passer best. Det er således et bevegelig begrep. Det som er fellestrekk, er at de har tro på at mennesker har

²⁹ Metoden som handler om gruppelederkurs er ble først brukt i Primærmedisinsk verksted, men som Empo har utviklet til sitt eget.

iboende styrker og ressurser. Dette ved å skape et trygt fellesskap med samtaler, deling av kunnskaper, en ydmyk og åpen holdning uten krav til at deltakere må prestere noe. Slik mener de at det blir lagt et grunnlag for empowerment. Andre sentrale poengteringer er at aktiviteter og pedagogiske verktøy kan være med å sette i gang prosessene. Det jeg nå kan se er at det å sette ord på hva empowermentarbeid er i praksis, kan være vanskelig, fordi det vil avhenge av hvordan en forstår begrepet og hva som vektlegges. I Empos tilfelle er det uttalt at de inntar en eklektisk tilnærming og benytter begrepet slik det passer best i den til en hver tid eksisterende praksis. Dette gjør, slik jeg oppfatter det, at de har en forståelse av Kjell Nordstokkes definisjon av begrepet, og har en tro på menneskets iboende styrker og ressurser. Samtidig vil empowermentarbeidets innhold og fokus variere og slik jeg tolker det, trolig kombinere en grunntenking påvirket av et harmoni- og konfliktsyn³⁰ på samfunnet og problemer. Slik som jeg tolker det vil Gramsci og Freire sine tanker i noen tilfelle være aktuelle inspirasjonskilder i det praktiske arbeidet, og i andre sammenhenger være uaktuelle. Dette er noe som viser empowermentbegrepets dynamikk. Det som likevel gjenstår er den klare kritiske tilnærmingen innen empowerment for å bekjempe sider av virkeligheten som skaper undertrykkelse, der en konstruksjon av kunnskap og evne for mer kritisk forståelse av nettet av sosiale og politiske realiteter i deres omgivelser er i fokus, Jf. (Freire and Nordland 1999:18; Lundemark Andersen, Brok et al. 2000:14-15; Lee 2001:34).

7.5 Intervjupersonene sitt forhold og bevissthet til samfunnsarbeid

Jeg ønsket å vite mer om hva ansatte innen Empo tenkte om samfunnsarbeid, og hvordan de forholdt seg til dette. Intervjupersonene sa de ikke forholdt seg til dette, og at det heller ikke var viktig for dem;

A2: Mhmm, Ja altså samfunnsarbeid er jo ikke liksom et begrep som vi i utgangspunktet forholder oss aktivt til, eh, i regi av Empo, i alle fall, det er det ikke(...)

*

A2: Eh, på en måte er det litt en slik akademisk diskusjon tenker jeg, som er veldig spennende, men som i den praktiske hverdagen i og for seg ikke betyr eh,

³⁰ Jamfør s.18-21 i Turunen, P. (2004). Samhällsarbete i Norden: diskurser och praktiker i omvandling. Växjö, Växjö University Press.

I: så mye?

A2: så mye

I: nei

A2: så lenge vi forholder oss til eh, vårt prosjekt og våre deltakere på en måte som er relevant for de, altså,

I: mhmm

A2: Men det er jo veldig gøy ting å diskutere over en kopp kaffe og slikt ellers sant så..

I: mhmm

A2: Men vi forholder oss ikke til det i jobben slikt sett.

Det blir sagt at det ikke er viktig for dem å bli kalt for noe eller definert inn under noe. Det er bare interessant i en teoretisk sammenheng. For dem var det viktigste hva som ble gjort og hva resultatet blir, altså hva som virker.

A2: Men det som er viktig er som hva som hva som faktisk blir utført sant? slik at

I: at det er resultatet?

A2: ja, resultatene sant (...)

A2: Det er ikke det at det i og for seg er et ukjent begrep, altså at, begrepet har vi jo hørt mange ganger, men for oss har det ikke vært viktig å operasjonalisere det på noen måte, men som sagt, interessant sett fra et slikt teoretisk perspektiv det er det jo

I: ja

*

A2: Mens for oss som jobber på en måte der det ikke er viktigst å bli kalt noe, ehh, innenfor enten, om det ikke er viktigst å enten bli kalt samfunnsarbeid, eller sosialt arbeid eller frivillig arbeid eller diakonalt arbeid, eller hva du nå prøver å skille mellom

I: mhmm

A2: så er det mer interessant for oss å se litt altså hvordan det blir en teoretisk eller akademisk problematisering av det.

I: mhmm

A2: for for oss er det helt uproblematisk

I: ja

A2: Sant, så lenge vi føler at vi har god styring på vårt prosjekt

I: ja

*

A4: Men som A2 sa, så er vi ikke opptatt av det, men vi er jo bevisst på at endringer begynner liksom individuelt og så kan det skape store samfunnsendringer

I: mmm

A4: og det som er viktig for oss er at vi har på en måte individet der, og så når vi jobber i grupper, så har vi jo det fellesskapet som er mer kanskje, der ser vi mer at vi jobber i felleskap og etter det så går vi ut i fra fellesskapet og ut i det store samfunnet og kan gjøre endringer der,

I: mmm

A2: men jeg tenker at det er jo, vi er jo ikke så opptatt, hva samfunnsarbeid, om du spør forskjellige folk vil du få forskjellige svar etter hva de mener.

I: mhmm

A4: men det som jeg tenker er mest viktig er at hvordan vi jobber i det fellesskapet vi har her på Empo (...)

I forhold til samfunnsarbeidsbegrepet, sies det at de ikke har valgt å se nærmere på dette til tross for at de har hørt om det. Hva dette skyldes vites ikke, men det sies noe om at de allerede har valgt seg en fungerende metodisk tilnærming basert på empowermentmetode og at dette fungerer godt for dem. Sitatene viser samtidig at det ikke er noe de ønsker å bruke tid på i sin praksis når de allerede har valgt en måte å jobbe på og at dette derfor blir mer aktuelt for akademikere.

Sitatene gir en forståelse av en del utfordringer for teorien i møte med praksis. Det sies at teoretiske inndelinger ikke er så viktig i praksis. Det er hva som gjøres, og hva en oppnår, som er det viktigste. Samtidig er det slik jeg ser det nettopp teori som gir mye av belegget for måten å arbeide med empowerment på. Dette er noe som er viktig å påpeke, da det fort kan bli en "hemske" for videre utvikling innen Empo. Det kan være problematisk å avgrense sitt syn så mye at teorien ikke lengre spiller en rolle annet enn når en selv finner det viktig. Kunnskap om andre perspektiver og arbeidsmåter innen sosialt arbeid vil kunne gi grunnlag for ny innsikt og refleksjon, samtidig som nye begreper for hva som gjøres i praksis, kan gi bedre muligheter for å legitimere arbeidet med ord for omverdenen.

Samtidig kan sitatene vise det som jeg tidligere har skrevet, at Turunen(2004:59-61) påpeker, at samfunnsarbeidsbegrepet nå i mange tilfeller går inn under andre betegnelser. Slik sett kan det være vanskelig å kjenne igjen samfunnsarbeid. Uten tid og ønske om refleksjon rundt andre teoretiske tilnærminger, vil det også være vanskelig å finne samfunnsarbeidsbegrepet som aktuelt å bruke om sin praksis.

7.6 Fellesskap der en både kan være og et sted å lære

Som man har sett har Empos måte å fremme empowermentttenking, et kvinnefellesskap som utgangspunkt. Med dette som utgangspunkt er Empo i tillegg et sted for et sterkt fellesskap, med læringsutbytte. Å skape empowermentprosesser i møtene blir da et mål i seg selv, mens fellesskapet der mennesker møtes, er kjernen. Når en leser teoretiske beskrivelser om samfunnsarbeid, ser en at noe av det mest sentrale handler om hvordan man skaper et sted eller et fellesskap der folk vil delta og der empowerment og handling kan skje. Dette presenteres og diskuteres teoretisk i samfunnsarbeidslitteratur, jf. (Twelvetrees 2008:kap.2-5). Gruppemetodikk og teori trekkes frem, som en viktig del å ha kjennskap til når en jobber i fellesskap. Samtidig ser jeg at personlighet og medmenneskelighet ikke kommer særlig godt frem, eller har særlig fokus. Dette kan være en forskjell mellom samfunnsarbeid og diakonien. Arbeid med mennesker er en tidkrevende prosess, som særlig er viktig å ha i tankene når mennesker som kan oppleve seg marginalisert eller stigmatisert er målgruppen. Planlegging er viktig samtidig som den konkrete praksis, altså hva som gjøres, i noen tilfeller vil ha avgjørende betydning. Empo har ansatt mennesker med erfaringsbasert kunnskap. De fokuserer på møtene med andre mennesker, handling og de aktiviteter som gjøres, mer enn hvilke teoretiske vinklinger som skal legges til grunn. De gir av seg selv som medmennesker og som fagpersoner, samtidig som de kan identifisere seg med, og vise empati i forhold til de utfordringer og spørsmål brukerne måtte ha.

Noen intervjupersoner sier at deltakerne har gitt tilbakemeldinger til dem at de opplever Empo og kvinnegruppen som et sted der de føler seg hjemme og at de opplever det som en familie. Samtidig er det blitt et viktig møtepunkt for dem i hverdagen. Det blir likevel påpekt at opplevelsene varierer med grunnlaget for deltakelse, fordi noen av brukerne i Empo deltar som en del av en avtale med kvalifiseringstiltak innen Bergen

kommune. Slik kan man se at mye avhenger av deres egen deltakelsesvilje og deltakelsespotensiale. Slik omtaler noen av intervjupersonene dette:

A3: (...)sånn altså, For mange kvinner er det et sted der de har et sosialt nettverk også, fordi noen av de har, er enslige mødre med barn, også eller hatt, bodd lenge i Norge uten noen andre. Sant. De synes at de er kjempe godt, eller koselig å være her. Sant, så de føler at det er et trygt sted (...)

*

A4: (...) og det er mange som gir uttrykk for at - når jeg er her så føler jeg meg hjemme, ”-jeg føler slik peace of mind” det er noen som beskriver det slik. Når de er her får de slik ”peace of mind”, det blir på en måte som en stor familie, og vi kommer jo fra land, store familier, eller fra land der familien og sosiale nettverket betyr veldig mye.

A4: Når man er her, så føler du deg som om du kanskje er hjemme på en måte(...).

*

A4: (...) et sted der man kan gå og treffe andre og dele erfaringer, kunnskaper, lære fra andre, det er veldig viktig.

Fellesskapet fremheves som viktig, det blir en møteplass for innvandringskvinner, der de kan føle seg trygge, og de kan lære hverandre å kjenne og bli nære venner.

Fellesskapet er basert på at de er kvinner og at de har innvandrerbakgrunn. Samtidig har mange lite sosialt nettverk. En kan her kanskje si at det danner seg et felleskap ut fra det grunnleggende ønsket om å ”høre til”, eller basert på interesse, der nære relasjoner kan oppstå. En kan her se likhetstrekkene til det som tidligere er blitt skrevet om Tønnies tanker i forbindelse med fellesskapsbegrepet³¹, der nære relasjoner og store familier er noe det moderne samfunnet kan være i ferd med å miste. Slike steder, sier Øvreliid(2007:56-58), kan styrke menneskers sosiale kapital, i form av identitet, tillit, trygghet og nære relasjoner i nettverket til deltakerne nettopp på grunn av at deltakelse i sosiale fellesskap er det organiserende prinsippet. Sosial kapital kan sies å være limet som binder sammen et samfunn eller fellesskap, der mennesker gjør ting for hverandre ut fra en medfølelse og sosial forpliktelse, gjensidighet, solidaritet og fellesskap(Ife and Tesoriero 2006:17-18). Fellesnevner i Empo er kvinner og innvandrerbakgrunn. Dette blir grunnlaget for å samles. Det vil trolig være lettere å føle seg trygge og styrke de

³¹ Se teorikapittel om samfunnsarbeid.

sosiale bånd mellom deltakerne, samt dele av seg selv innenfor en slik ramme. Samtidig får de dekket noe av behovet for å være sammen med andre og mulighet til å utvide sitt sosiale nettverk. Slik jeg leser Bauman og May(2004:59-60) vil jeg anta at de faktorer som her binder sammen, trolig er sterkere enn alle de faktorer som kan splitte. Det er altså fokusering på det de har til felles som er viktig. Dermed vil ikke ulikhetene være i fokus, eller de vil ikke være store nok til at man ønsker å forlate fellesskapet.

Samtidig har Empo regler og grenser. Det er for eksempel ikke tillatt å diskutere religion. En av de ansatte utdyper dette slik:

A4: vi er bevisst hva vi skal starte med, at det skal være for flerkulturelle kvinner. Ikke bare for iranske, sudanske, eller andre forskjellige grupper, og det ser vi at det ikke har vært et stort problem, fordi vi tidlig fra begynnelsen sa at vi ikke skal diskutere religion fordi folk kommer fra forskjellige religioner, og at vi skal respektere hverandre slik vi er, folk har forskjellige bakgrunn og folk har forskjellige tenkemåter. Men *sammen* har vi klart å fungere, og det er veldig bra, vi ønsker ikke å ha grupperinger der det skal være tamilske grupper, iranske grupper sånn, men vi skal være sammen.

Grunnen til en slik regel er slik jeg opplever det å forhindre konflikter som kan svekke fellesskapet og empowermentprosesser. Dette handler om at religiøs overbevisning er svært personlig og en viktig del av identiteten til mange mennesker. Dette er et tema som lett kan skape splid blant mennesker. En innvending som jeg her kan se er at religiøse følelser er noe som kanskje burde være tillatt i og med tiltaket hører inn under en stiftelse som allerede har en klar religiøs forankring. En personlig utvikling i form av empowerment, og en personlig vekst kan for noen være nært knyttet opp til en religiøs utvikling, fordi trosdimensjonen påvirker virkelighetsforståelsen og gir livet en mening for mange mennesker uavhengig av religiøs tilhørighet(Ife and Tesoriero 2006:247-248; Tesoriero 2010:226-227). Innen samfunnsarbeid blir den åndelige dimensjonen vektlagt som viktig å være åpen for. Mange mennesker er spirituelle, selv om den moderne verden i stor grad er sekulær, og har det som en del av sin identitet og som gir dem mening i livet. En personlig egenutvikling består dermed i en sprituell og personlig utvikling(Tesoriero 2010:226-227). Undergraver man dette, står man i fare for å kunne hindre mennesker i sin utvikling. Har man trygghet på sitt eget ståsted, kan respekt fremdeles eksistere i en diskusjon om religion.

Utviklingen av tilbud i Empo starter ut fra kvinnes premisser og initiativ, og alle kan delta. Det er frivillig om man vil komme eller ikke, det samme gjelder om man vil delta på de ulike aktivitetene og tilbudene. Dette er også noe jeg ser vil bidra til å skape trygghet, og styrke de sosiale bånd. Slik sier en av intervjupersonene det:

A2: vi har ikke de tette rammene, (...) Men det er nettopp det som er litt tenkningen, du skal også bare være

*

A2: (...) vi er *både*, det sa vi litt rundt om sist, et sted der det faktisk bare går an å være, det er ikke sikkert at en trenger noe slik spesielt når en kommer hit, utenom at man har lyst til å ha noen å være sammen med, å prate.(...) Mens for andre, så er jo det å komme på Empo et sted der man gjør aktiviteter(...).

*

A2: (...) vi har vært veldig bevisst hele veien på kvinnes premisser, empowerment, inkludering og deltakelse, ha hele Ada som ramme, men la Empo være det stedet hvor vi først og fremst har fokus på det som er deres behov og siden bruker vi synergien i Ada, alle veier til å kunne gi et komplett tilbud.

De ansatte fokuserer på relasjonsbygging. De ønsker å gi en trygghetsfølelse og skape tillit for kvinnene som besøker dem. Kvinnene kommer da lettere tilbake jevnlig for å delta i ulike aktiviteter. Dette gjør, slik jeg oppfatter det, at et miljø for å starte empowermentprosesser kan etableres og vedlikeholdes:

A4: (...) å være et åpent sted, at folk kan komme og være dem de er, det er en begynnelse på å bygge tillit, eller relasjoner. Og det å se og anerkjenne folk, og la folk liksom, at vi prøver å legge forholdene til rette, godt miljø, slik at folk kan komme og bare føle seg hjemme på en måte, og etter hvert ser du at folk begynner å føle seg hjemme, og begynner å bygge tillit, og begynner å åpne seg. Fordi vi først la forholdene til rette, slik at det blir lettere å bygge opp tillit og bygge opp relasjoner.

*

A4: (...) folk skal føle seg frie, fordi det er et sånt frivillig tilbud. Det som er viktig er at folk kommer ikke fordi de blir tvunget til det, men at de føler at det er et sted der de kan være, slik at de kommer frivillig.

Empo er som tidligere vist preget av at det er blitt bygget ”stein på stein” som intervjupersonene uttrykker det. Intervjupersonene forteller at kvinnegruppen grunnlaget for de fleste nye tilbud og kan betraktes som det sentrale i Empo. Det beskrives som et sted for alle kvinner, uavhengig av kultur, formell og uformell kompetanse, der de kan snakke om det meste, med unntak av religion. Slik sier noen av de ansatte:

A2: (...) vi er både et møtested, der folk kan komme, senke skuldrene, slappe av, gjøre litt eller mye, *samtidig* som vi har en helt bevissthet rundt hvor vi ønsker at rammene våre skal være.

*

A2 : (...) vi er jo på en måte mange ting, og for andre som kommer inn og spør oss om hvordan vi driver, så kan det kanskje først virke uoversiktlig, men jeg tenker at for oss som er i det, så er det på en måte så enkelt som at vi har den kjernen med kvinnegruppen, som er et sted hvor alle kan treffes. Det eneste som er på en måte *kravet*, er at det blir ingen konflikter basert på religion og kultur, det vil si, vi legger ikke opp til noen konfronterende diskusjoner på det, det er et fellesskap basert på at man ønsker å være sammen og at vi snakker norsk. Så har vi de ulike temaene som er knyttet til kvinnegruppen, og prosjektene mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse som er mer politiske, som folk velger mer om de har lyst til å være med på *i tillegg*.

En kan, slik jeg tenker det, se at det at de har bygget Empo stein på stein i stor grad etter brukernes behov. I tillegg har åpne premisser, dette gjør at de har ivaretatt brukerne på en god måte. De startet altså der brukerne var, og gjør det fremdeles. Selv om det utad virker noe uklart, mener jeg at intervjuene kan vise noe av likhetstrekkene til det Twelvetrees(2008:7-11) skriver om utfordringen i forbindelse med å starte et samfunnsarbeidsprosjekt, nemlig å starte der folk er, for å bygge relasjoner og nettverk. Dette er noe som jeg ser kan være styrken til Empo. Nettopp et sterkt fokus på fellesskapsutvikling der deltakerne har innflytelse og en reell påvirkning på utviklingen, samt empowermenttenking. Dette er tidkrevende og gjennomtenkte prosesser, noe jeg tenker jeg kan lese ut fra svarene.

En i Empo staben er alltid tilstede i forbindelse med de aktivitetene som tilbys. Dette har noe med at gruppen skal fungere og holde fokus på formålet. En kan også se at det er i slike situasjoner tanken om naturlige hjelpere kommer sterkere frem. De fremstår

som en slags katalysator i gruppen, samtidig som de kan påvirke til at refleksjoner deles. Det fremholdes at det er viktig for språklæringen at det snakkes norsk. Slik kan de naturlige hjelperne også bidra til å hjelpe til i situasjoner der språket ikke strekker til. Slik uttrykker en av intervjupersonene det:

.A4: (...) det som er viktig for oss er at alle de gruppene har minst en av oss der, det kan være frivillig eller en ansatte som sitter med dem.

I: Så det skal alltid være kontakt med en av personalet eller en av.

A4: slik at det er liksom at alle er inkludert og sånn, det er viktig også at vi snakker norsk når vi holder på med disse aktivitetene, og det virker veldig bra. Sånn at folk får øve. Det er kanskje folk som kanskje ikke har snakket norsk lenge, men når de kommer her så får de en arena der de kan snakke sammen med andre og.

*

A4 : (...) så jeg tenker det er viktig å lære språk, men man må ha et sted der man kan praktisere språket

A2: mhmm

A4: Og det er derfor vi er veldig obs på at Empo skal være et slikt sted der man kan komme og klare å snakke språket, altså praktisere språket.

En kan også se et fokus på at det snakkes norsk, også er på grunn av at deltakerne har ulikt morsmål som gjør at de må ha et felles kommunikasjonsspråk. Dette også ut fra en erfaring om at det norske språk ikke praktiseres i dagliglivet om det ikke er helt nødvendig. Slik tilbyr Empo praktisk språktrening, og det blir samtidig et punkt som fellesskapet sammen må forholde seg til. Det kan derfor tenkes at det i fellesskapet gis en trygg ramme for språklæring, og blir også en styrking i ferdigheter.

Mangfoldighetene av Empos tilbud med muligheter for egenutvikling og læring er noe som blir fremhevet som et positivt særpreg som skiller dem fra andre tilbud og foreninger drevet for innvandrerkvinner. Slik uttrykker en av intervjupersonene dette;

A1: Men det som er.. ja men det som er veldig spesielt med Empo er at det finnes mange andre steder som kvinnegrupper sant? Så jeg har vært medlem av mange. Men det som er her er at det ikke bare er et koselig sted, at man skal komme og kose seg og treffe andre, og sitte og ta en kopp te og gå hjem, sant? Som andre. Mange av de

kvinnegruppene andre steder, som de aktivitetene de har, er sånn fest, tur, og sitte sammen og lage mat. Men her har vi både sosialt nettverk, vi har mulighet til å sitte og treffe andre, å snakke og dele erfaringer. Men i tillegg, har vi masse andre aktiviteter som er veldig lærerike sant. Vi har temadager, vi har kurs, vi har, ja. I tillegg har vi det sosialt sammen som turer, fester og fellesskap, Men vi har mye mer, (...) slik jeg har opplevd. Det er ikke bare for å kose seg her. Det er ikke slik, det er ikke slik at man bare kommer hit for å kose seg i noen timer og så dra hjem.

Her sier intervjupersonen at Empo blir annerledes enn mange andre grupper på grunn av sammensetningen. Det er en kvinnegruppe som er tverrkulturell, der det bare går an å være men også å gjøre. Det er et fellesskap som muliggjør personlig utvikling, ved samhandling, diskusjoner, refleksjoner og læring, preget av fravær av konkurranse. Jeg tolker det da slik at i møte med andre mennesker i ulike aktiviteter vil en måtte ta standpunkt til sin egen oppfatning av hvordan ting henger sammen og at denne blir endret gradvis over tid. En oppdager sammen nye muligheter og styrker som ikke ellers ville kommet frem. Ved deltakelse over tid i fellesskapet skjer en selvutvikling uavhengig av om man aktivt deltar på tilbud eller ikke. Dette danner grunnlag for at en kritisk bevissthet kan opparbeides. Dette kan skje basert på de relasjoner og bånd som knyttes.

Jeg har i denne delen presentert mine intervjuutdrag som omhandler Empos fellesskapsfokusering. Dette fordi jeg opplever at Empos kvinnefellesskap er basert på noen fellesnevnerer: være kvinne, å være ny i Norge, og snakke det norske språk. Dette danner grunnlag for at fellesskapet, på tross av ulike personligheter, fungerer. Det blir derfor et interessefellesskap som er basert på behov. Behovet dreier seg om å ha et sosialt nettverk, og møte andre kvinner som deler og forstår deres situasjon. Jeg ser at tanken om naturlige hjelpere spiller en viktig rolle i forbindelse med det som tilbys. Samtidig kommer det frem at fellesskapet fungerer og er sterkt. Dette har blitt nøye bygget opp, basert på en empowermenttankegang. Å starte der kvinnene er, og være lydhøre for deres ønsker, er trolig viktige forklaringer for at fellesskapet har blitt dannet. Men også det å ha ting til felles spiller inn her.

En annen vinkling er å se at Empo fokuserer på hvordan de skal bygge trygghet ved relasjoner, og dette skapes for dem ved handling og væremåte. De har en grunnleggende tillit til at noe kan skje. Stedet skal være for alle innvandringskvinner uavhengig om de vil delta på aktiviteter eller ikke. Det er altså fullt mulig å være der fordi de ønsker å

være sosiale. Dette tenker jeg viser at det er en tro på at en prosess innenfor personlig selvutvikling starter i det mennesket møter andre mennesker. Det blir altså opp til deltakeren å vurdere når de er klare for å delta i tilbudene. Slik blir Empo både ”Et sted å være, og Et sted å lære”.

KAPITTEL 8. AVSLUTTENDE REFLEKSJONER OG KONKLUSJONER

Når denne oppgaven nå nærmer seg en avslutning, hva kan jeg konkludere i forhold til mitt forskningsspørsmål?

Jeg velger å starte med hvordan medarbeiderne på Empo ser på sin egen praksis. De er helt og tydelig klare på at det er empowerment de fokuserer på. Dette til tross for de trolig ikke støtter seg fullt og helt til den kritiske retningen som Freire og Gramsci står for. De har heller ikke den kollektive dimensjonen aktivt innarbeidet, slik at muligheten for kollektiv handling styrkes. Som jeg har vist, er det veldig mange retninger innen empowerment, og Empo jobber helst på et individuelt nivå, der selvutvikling og styrking trolig er det mest sentrale. Samtidig uttales det at de har en eklektisk tilnæringsmåte, det gjør det utfordrende å vurdere.

Mye av deres egne beskrivelser av det de gjør, mener jeg å se deler likhetstrekk med beskrivelser av samfunnsarbeid. De startet som et prosjekt med gjennomtenkt planlegging og forarbeid. De har fellesskapsbygging som en viktig del av sin målsetning, og de har ansatte som kalles naturlige hjelpere. Disse ser ut til å fungere som gode katalysatorer for brukernes egenutvikling, men også som rollemodeller og inspiratorer. Det at ansatte er naturlige hjelpere ser også ut til å bidra til at deltakernes tillit og trygghet i Empo er stor. Sistnevnte kan i stor grad forklares med personlighet og at de deler vesentlige kjennetegn med brukerne, slik jeg ser det. Brukermedvirkning, og brukerinnflytelse, står sterkt i Empo. Brukerne er med på å forme og utvikle tilbud og retningen Empo skal ta. Tilbudene er, som vi har sett ulike, gjerne med kompetanseheving, med den hensikt å styrke mennesker. Slik jeg ser det, er det særlig Empos ressurser, og intensjonen som er rammene eller grensene for hvordan utviklingen i Empo utarter seg fremover.

Religionsdiskusjoner er en uttalt grense for deltakerne i Empo, der det uttales at dette er potensielt konfliktsstoff en skal unngå. Sett i fra mitt ståsted er dette et funn som overrasker meg. Satt på spissen sier de at Empo legger til rette for at mennesker med annen religionstilhørighet kan utøve sin tro, men uten å diskutere dette åpent. Dette er noe underlig, da det kan synes å være en motsigelse. Men det er også merkelig, når Empo tilhører en religiøsforankret stiftelse, med klare verdier og mål. Religion er en del av livet til mange mennesker og ofte er en trosdimensjonen tett vevd sammen i menneskers egenutvikling og styrking. Dette er noe som også nyere samfunnsarbeidslitteratur i større grad har satt fokus på, se;(Ife and Tesoriero 2006:244-250; Tesoriero 2010:224-228). Grunnen til at jeg har valgt å kommentere dette, er at det kan for SKBB og Empo være interessant å reflektere rundt i forhold til sin praksis, og er et mulig utviklingspotensiale for SKBB.

Jeg har i løpet av studien funnet at SKBB er, og trolig vil alltid være, en diakonal stiftelse som først og fremst driver sosialt arbeid. Som jeg har vist, er mandatet for å drive diakoni avhengig av trosdimensjonen. Uten denne vil ikke SKBB kunne eksistere og drive arbeid slik de nå gjør. Dette fører meg til et annet overraskende funn, nemlig at diakonien ikke er noe som er av betydning for Empo sin arbeidshverdag, og at dette ikke ble sett på som relevant for dem i deres arbeidshverdag. Som en del av en organisasjon, med et så tydelig verdidokument, med visjoner og mål, fremstår dette for meg merkelig. Samtidig sies det noe om at diakoni er virkende, selv ubevisst. I dette tilfellet kan det tyde på det siste.

Om dette er representativt for alle tilbudene innen SKBB vites ikke. Det diakonale arbeidet, er tydelig fra SKBBs ledelse og i verdidokumentet, men det fremstår som om det har mindre relevans for de som jobber i praksis i Empo. Om så er tilfellet i andre tiltak innen SKBB, kan det utgjøre en utfordring for denne organisasjonen, noe som kan være av interesse å reflektere rundt.

Empo har slik de ansatte beskriver selv i sin praksis, mye tilfelles med samfunnsarbeid. De har fått til å bygge opp og utvikle et fellesskap basert på behov, interesser, og læring. Samtidig har de skapt trygghet og trivsel.

De ville ved første øyekast kunne plasseres i flere av samfunnsarbeidsinndelingene Popple(1995:54-73) viser, da Empo har mange likheter til det som Popple eksempelvis betegner som: feminist community work, black and anti-racist community work,

community care, og til dels community development. Men, og dette er et stort men. Samfunnsarbeid i form av Community Development har *kritisk bevisstgjøring*, med bevisstgjøring rundt samfunnet og politikk både på individ og gruppenivå som en viktig bestanddel. Tanken ”personal is political”, eller ”political is personal” er beskrivende for dette, nemlig at en klarer å se sin virkelighet i en større sammenheng, og se utfordringer på individnivå i sammenheng med samfunnet. Det er her jeg ser Empo har et utviklingspotensiale. Ut fra mine data, virker det som om at de jobber ut i fra et ”harmonisyn” på samfunnet, og ser sosiale problemer og utfordringer ut i fra dette. Dette i tillegg til den uttalte eklektiske tilnæringsmåten, gjør at en står i fare for å vektlegge en form for empowerment som er mer rettet mot en tilpasning, snarere enn å legge til rette for en kritisk refleksjon rundt sin egen hverdag og hvordan politikken i samfunnet påvirker dem, eller hvordan de kan påvirke samfunnet. Dermed vil det som til en hver tid er det Ledwith(2005:40-41) viser tilknyttet samfunnets hegemoni, kunne påvirke hvordan empowermentarbeidet drives, og slik vil det som jeg tidligere har vært inne på også være stor risiko for at empowerment kan misbrukes som et styringsverktøy ut fra hva som til en hver tid er den politiske situasjon. Brukernes innflytelse på Empos utvikling, har likevel likheter med både samfunnsarbeid, og med hva Freire (1999:111) sier er viktig når han vektlegger at en frigjørende undervisning må utarbeides sammen med folket, og at denne ikke har noen fasit. Dette vil kunne tale for at Empo gjennom sin praksis kan finne andre måter å bevisstgjøre folk på enn hva Freire mener. Altså andre former for empowerment uten at det dermed blir betegnet som samfunnsarbeid.

Diakonibegrepet og diakonalt arbeid har en lengre historie enn samfunnsarbeidsbegrepet, omfavner vidt og er en betegnelse som jeg i min studie kan se kan romme empowerment, og samfunnsarbeid, mye på grunn av at diakoniarbeid er forankret i et kristent fundament som står og faller på trosdimensjonen og mandatet dette gir personer eller organisasjoner. Samfunnsarbeid og diakoni er, som vi kan se i min studie, begreper som har mange fellesverdier, felles mål og metoder. Ser man på sentrale personer innen etablering av samfunnsarbeid som teori og metode, ser man også at de kom fra en religiøs bakgrunn eller hadde opprinnelig et kristent verdigrunnlag. Ser man langt nok tilbake i historien, kan man si at de opprinnelig har samme utgangspunkt, i den verdensvide kirke. Historisk kan man se at det var først da de sekulære utdanningene ble opprettet som et alternativ, at diakonien og sosialt arbeid skilte lag og tok ulike retninger. Diakoni kan slik stå alene som begrep og metode, men

også inneholde samfunnsarbeid, empowerment, sosialt arbeid og lignende som metode i sitt arbeid, og fortsatt kalle det diakoni, eller diakonalt arbeid, som for eksempel ”diakonalt samfunnsarbeid”.

Empowerment kan stå alene både i teori og praksis, og brukes på tvers av faggrenser, og fagpersoner, men er også mer vanlig i dagligtalen blant folk som snakker engelsk. Slik vil empowermentbegrepet alltid måtte defineres grundigere når en bruker det, om man skal kunne gi det felles mening innen fagmiljøer.

Samfunnsarbeid slik jeg har skrevet om i form av Community development, har fellesskapsutvikling som et sentralt element, og må romme empowerment, da i form av kritisk bevisstgjøring i form av Freire og Gramsci sine perspektiver, der praxis, ved refleksjon og handling, samt kritisk politisk bevisstgjøring er i fokus. Den kollektive handlingen for å endre noe, er ikke nødvendigvis et mål i Community development. Her er det egenutviklingen, styrking og motvirking av isolasjon som er viktig.

Utover dette er samfunnsarbeid en arbeidsmåte som består av ulike teorier, metoder, og retninger. Det er imidlertid en vanskelig arbeidsmåte, fordi fagfolk må kunne gi avkall på ”ekspertrollen” som mange yrkesgrupper nyter godt av. Dette krever trygghet, tålmodighet og å tørre å gi avkall på makt. Dette gjør at mange yrkesgrupper som jobber med mennesker kan ta metoden i bruk, men det krever også at de som ønsker aktivt å drive samfunnsarbeid, bør ha kjennskap til teorier verdier og prinsipper innen den samfunnsarbeidsretningen en velger.

Slik jeg ser det nå etter å ha gjort denne studien kan Empo sett i lys av empowerment, samfunnsarbeid og diakoni være ”Diakonalt empowermentstiltak”. De er på god vei til å kunne betegnes å drive samfunnsarbeid, men vil kunne ha noe å gå på når det gjelder kritisk bevisstgjøring og kollektiv handling.

Min oppgave har bare tatt for seg ansattes tanker rundt intensjonen med det de gjør og hvorfor de gir tilbudene. Jeg har ikke fokusert på brukerne av disse tilbudene, noe som kunne være av interesse for andre innenfor sosialfaglige retninger. Jeg har heller ikke fokusert på teorier innenfor deltakelse og sosial kapital i denne forbindelse. Dette er noe jeg tenker kan være grunnlag for videre forskning for studenter innen samfunnsarbeid, men også andre retninger.

Spørsmål som jeg ikke har kunnet svare på med min tilnærming er eksempelvis: Opplever brukerne av SKBB det samme som det ansatte tenker de gjør, eller har som mål å gjøre? Hvilken betydning har det for SKBB at de er en del av den frivillige sektoren, men samtidig mottar kommunal støtte? Kan diakonien slik jeg har forstått det bli lidende? Hvorfor deltar ikke SKBB mer i offentlige samfunnsdebatter, og hvilken innflytelse kan de ha i samfunnet?

REFERANSER

- Aadland, E. (2004). "Og eg ser på deg..." Vitenskapsteori i helse- og sosialfag. Oslo, Universitetsforlaget.
- Adams, R. (2002). Social Work Processes. Social work : themes, issues and critical debates. R. Adams, L. Dominelli and M. Payne. Basingstoke, Palgrave: XX, 410 s.
- Adams, R. (2008). Empowerment, Participation and Social Work. Basingstoke, Hampshire, UK, Palgrave Macmillan.
- Adams, R., L. Dominelli, et al. (2002). Social work : themes, issues and critical debates. Basingstoke, Palgrave.
- Alver, B. G. and Ø. Øyen (1997). Forskningsetikk i forskerhverdag: vurderinger og praksis. [Oslo], Tano Aschehoug.
- Askheim, O. P. (2007). Empowerment - ulike tilnærminger. Empowerment: i teori og praksis
- O. P. Askheim and B. Starrin. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Askheim, O. P. and B. Starrin (2007). Empowerment: i teori og praksis. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Auerbach, C. F. and L. B. Silverstein (2003). Qualitative Data: An Introduction to Coding and Analysis. New York, NY, USA, New York University Press.
- Aukrust, K. (1990). "Prest, prost, enkemann, fattigmann - ": en studie av kirkelig sosialt arbeid i Norge fram mot 1914. [Oslo], Universitetet i Oslo.
- Aukrust, K. and B. Furre (1998). Diakoni og samfunn. Oslo, Norges forskningsråd.
- Bauman, Z. and T. May (2004). Å tenke sosiologisk. Oslo, Abstrakt forlag.
- Bergem, A. (1998). Kristen tro og profesjonell omsorg: om livssyn, tro og teologi i helse- og sosialomsorgen. Oslo, Luther.
- Boal, A. (1996). Politics, education and change. Drama culture and empowerment: the IDEA dialogues. J. O'Toole and K. Donelan. Brisbane, IDEA Publications.
- Botha, H. and I. Øverland (2003). Masteroppgaven: kort og godt. Oslo, Unipub.
- Botnen Eide, S. and S. Sagatun (1998). Er Den norske kirkes diakoni frivillig? Den Lokale velferdsblanding: når offentlige og frivillige skal samarbeide
- P. Repstad. Oslo, Universitetsforl.

- Bracht, N. F. (1999). Health promotion at the community level: new advances. Thousand Oaks, Calif., Sage Publications.
- Craig, G., K. Popple, et al. (2008). Community Development in Theory and practice An International Reader. Nottingham, Spokesman.
- Crow, G. (2005). The art of sociological argument. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- De nasjonale forskningsetiske komiteer. (2006). "FORSKNINGSETISKE RETNINGSLINJER FOR SAMFUNNSVITENSKAP, HUMANIORA, JUSS, OG TEOLOGI." Retrieved 13.12.2008, 2008, from <http://www.etikkom.no/retningslinjer/NESHretningslinjer/NESHretningslinjer/06>.
- Denzin, N. K. and Y. S. Lincoln (2005). The Sage handbook of qualitative research. Thousand Oaks, Calif., Sage.
- Det teologiske menighetsfakultet (2010). "Diakoni/Inkluderende fellesskap." LYS OG LIV 76. Årgang(Nummer.1): 24 s.
- Dietrich, S. (2011). Forståelse av diakonitjenesten i Den norske kirke. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 111-125.
- Dietrich, S. (2011). Systematisk-teologisk grunnlag for diakontjenesten. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 97-110.
- Dietrich, S., K. K. Korslien, et al. (2011). Diakonen - kall og profesjon. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag.
- Døhlie, E. and G. A. Askeland (2006). Internasjonalt sosialt arbeid: innsats på andres arena. Oslo, Universitetsforl.
- Ejrnæs, M., B. Gamst, et al. (2000). Socialt Miljøarbejde i lokalsamfundet. København, Hans Reitzels Forlag A/S.
- Ellingsen, A. (1998). Det er bruk for alle: styrking av folkehelsearbeidet i kommunene : utredning fra et utvalg oppnevnt av Sosial- og helsedepartementet 16. juli 1997 : avgitt til Sosial- og helsedepartementet 17. november 1998. Oslo, Statens forvaltningstjeneste, Statens trykning: 339 s.
- Eriksen, T. H. and J.-K. Breivik (2006). Normalitet. Oslo, Universitetsforlaget.
- Eriksen, T. H. and T. A. Sørheim (2003). Kulturforskjeller i praksis: perspektiver på det flerkulturelle Norge. Oslo, Gyldendal akademisk.

- Everett, E. L. and I. Furseth (2004). Masteroppgaven: hvordan begynne - og fullføre. Oslo, Universitetsforl.
- Fangen, K. (2004). Deltagende observasjon. Bergen, Fagbokforl.
- Fanuelsen, O. (2011). Den diakonale bevegelsen i Tyskland på 1800-tallet. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 81-86.
- FN. (1948). "FNs verdenserklæring om menneskerettigheter." Retrieved 04.04.2011, from <http://www.fn.no/FN-informasjon/Konvensjoner-og-erklæringer/Menneskerettigheter/FNs-verdenserklæring-om-menneskerettigheter>.
- Freire, P. and E. Nordland (1999). De undertryktes pedagogikk. Oslo, Ad notam Gyldendal.
- Gilje, N. and H. Grimen (1995). Samfunnsvitenskapenes forutsetninger: innføring i samfunnsvitenskapenes vitenskapsfilosofi. Oslo, Universitetsforl.
- Gitterman, A. and C. B. Germain (2008). The life model of social work practice: advances in theory & practice. New York, Columbia University Press.
- Goffman, E. (2000). Stigma: om avvikerens sociale identitet. Oslo, Pensumtjenesten.
- Grønmo, S. (2004). Samfunnsvitenskapelige metoder. Bergen, Fagbokforl.
- Halkier, B. (2002). Fokusgrupper. Frederiksberg, Samfundslitteratur & Roskilde Universitetsforlag.
- Halvorsen, K. (2002). Sosiale problemer: en sosiologisk innføring. Bergen, Fagbokforl.
- Halvorsen, K. (2008). Å forske på samfunnet: en innføring i samfunnsvitenskapelig metode. Oslo, Cappelen akademisk forl.
- Heap, K. (2005). Gruppemetode for sosial- og helsearbeidere. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Henriksbø, K. (2006). Et nærmiljøprosjekt for menn i Fridalen menighet: FoU-rapport - våren 2006. Bergen, Høgskolen i Bergen.
- Holter, H. and R. Kalleberg (1996). Kvalitative metoder i samfunnsforskning. Oslo, Universitetsforl.
- Hutchinson, G. S. (2003). Samfunnsarbeid i sosialt arbeid. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Hutchinson, G. S. (2010). Samfunnsarbeid: mobilisering og deltakelse i sosialfaglig arbeid. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Hutchinson, G. S. and S. Oltedal (2003). Modeller i sosialt arbeid. Oslo, Universitetsforl.

- Høgskolen i Oslo. "Prosjekt: Velferdsstaten sett nedenfra." Retrieved 21.06.2011, from <http://www.hio.no/Enheter/Avdeling-for-samfunnsfag-SAM/FoU-ved-Avdeling-for-samfunnsfag/Forskning-og-utvikling/GIV-Gruppe-for-inkluderende-velferd/Prosjektoversikt/Inclusion-through-social-capital-An-experiment-of-activation/Prosjekt-Velferdsstaten-sett-nedenfra>.
- ICDP Norge. "Om ICDP." Retrieved 20.06.2011, from <http://www.icdp.no/om-icdp>.
- Ife, J. and F. Tesoriero (2006). Community development: community-based alternatives in an age of globalisation. Frenchs Forest, Pearson Education Australia.
- Ihle, R. (2008). Søkelys: perspektiver på arbeid med etniske minoriteter i velferdstjenestene. Kristiansand, Høyskoleforl.
- ISW (2006). "International Social Work." International Social Work 49(Number 5).
- Johannessen, A., P. A. Tufte, et al. (2006). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode. Oslo, Abstrakt forlag.
- Kaasa, A. (1989). Samfunnsarbeid: om lokal oppgaveløsning. [Oslo], TANO.
- Karseth, I. (2008). Forkynnelse og sosialt arbeid i en flerkulturell by; En studie av Frelsesarmeens og Kirkens Bymisjons tilnærming til brukere med etnisk minoritetsbakgrunn. Avdeling for samfunnsfag. Oslo, Høgskolen i Oslo: 90.
- Kirkerådet (2008). Plan for diakoni i Den norske kirke. Oslo, Den norske kirke, Kirkerådet.
- Klefbeck, J. and T. Ogden (2003). Nettverk og økologi: problemløsende arbeid med barn og unge. Oslo, Universitetsforl.
- Klyve, A. (2006). Marginalisering og forebygging. Ute - inne: oppsøkende sosialt arbeid med ungdom. B. Erdal. Oslo, Gyldendal akademisk: 374 s.
- Korslien, K. K. and A. Notland (2011). Metodiske overveielser i diakonalt arbeid. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 233-252.
- Kullerud, D. (2005). Kirkens bymisjon: respekt, omsorg, rettferd. Oslo, Aschehoug.
- Kvale, S. and S. Brinkmann (2009). Interviews: learning the craft of qualitative research interviewing. Los Angeles, Calif., Sage.
- Langslet, G. J. "LØFT: Løsningsfokuserertilnærming til å skape en bedre sosial verden." Retrieved 20.06.2011, from <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/kampanjer/familia/familia-32007/diverse-saker/loft-losningsfokusert-tilnarming-til-a-s.html?id=535312>.

- Laursen, T. (2000). Socialt miljøarbejde - historisk set. Socialt Miljøarbejde i lokalsamfundet. M. Ejrnæs, B. Gamst, T. Laursen and L. Uggerhøj. København, Hans Reitzels Forlag A/S: 223s.
- Ledwith, M. (2005). Community development: a critical approach. J. Campling and M. Ledwith. Bristol, UK, Policy Press: xvi, 196 s.
- Lee, J. A. B. (2001). The Empowerment Approach to Social Work Practice : Building the Beloved Community. New York, Columbia University Press.
- Lundemark Andersen, M., P. Brok, et al. (2000). Empowerment på dansk. Frederikshavn, Dafolo.
- Madsen, B., I. Kvaran, et al. (2006). Sosialpedagogikk: integrering og inkludering i det moderne samfunnet. Oslo, Universitetsforlaget.
- Magnussen, G. (2000). Selvtillit, en nøkkel som åpner døren ut til samfunnet: en sosiologisk analyse av møtet mellom innvandrerkvinner og empowerment. Oslo, Universitetet: 1 b. (flere pag.).
- Mayo, M. (2008). Community Development, Contestations, Continuities and Change. Community Development in Theory and practice
An International Reader. G. Craig, K. Popple and M. Shaw. Nottingham, Spokesman: 13-27.
- Mayo, M. and G. Craig (1995). Community Participation and Empowerment: The Human Face of Structural Adjustment or Tools for Democratic Transformation?
Community empowerment: a reader in participation and development
G. Craig and M. Mayo. London, Zed Books: 229 s.
- Miller, S. M., M. Rein, et al. (1995). Community Action in the United States.
Community empowerment: a reader in participation and development
G. Craig and M. Mayo. London, Zed Books: 229 s.
- Minkler, M. (2005). Community organizing and community building for health. New Brunswick, N.J., Rutgers University Press.
- Mortensen, Ø. and E. Fosse (2006). "Empowerment i praksis": evaluering av Kirkens bymisjons nærmiljøarbeid - Ada. Bergen, Universitetet i Bergen, Hemil-senteret.
- Naples, N. A. (1998). Grassroots warriors: activist mothering, community work, and the war on poverty. New York, Routledge.
- Nordstokke, K. (2011). Bibelsk-historisk bakgrunn for diakonitjenesten. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 53-64.

- Nordstokke, K. (2011). Oldkirken. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 65-72.
- Nordstokke, K. (2011). Reformasjonen. Diakonen - kall og profesjon. S. Dietrich, K. K. Korslien and K. Nordstokke. Trondheim, Tapir Akademisk Forlag: 73-80.
- Nylehn, B. (2002). Prosjektorganisering: teori grunnlag og implikasjoner. Bergen, Fagbokforl.
- Oakley, P. (2008). Participation in Development in North- East Brazil. Community Development in Theory and practice
An International Reader. G. Craig, K. Popple and M. Shaw. Nottingham, Spokesman: 82-96.
- Oftestad, A. B. (2003). How to build a diaconal church ; A short introduction to The Biblical Understanding of Diakonia. [Oslo], Diatekst.
- Organ for Det Norske Diakonforbund (2008). "Diakoni, misjon og menighet." Diakonos 81.årgang(Nr.1): 35.
- Payne, M. (2005). Modern Social Work Theory. London, PALGRAVE MACMILLAN.
- Pedersen, H. (2006). Samfunnsarbeid. Ute - inne: oppsøkende sosialt arbeid med ungdom. B. Erdal. Oslo, Gyldendal akademisk: 374 s.
- Pierson, J. (2008). Going local: working in communities and neighbourhoods. New York, Routledge.
- Pitchford, M. and P. Henderson (2008). Making spaces for community development. Bristol, The Policy Press.
- Popple, K. (1995). Analysing community work: its theory and practice. Buckingham, Open University Press.
- Ringdal, K. (2007). Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode. Bergen, Fagbokforl.
- Ronnby, A. (2009). Empowering people by community building. Community work in the nordic countries - New trends. G. S. Hutchinson. Oslo, Universitetsforlaget: 189 s.
- Rønning, R. (2007). Brukermedvirkning og empowerment - gammel vin på nye flasker? Empowerment: i teori og praksis
- O. P. Askheim and B. Starrin. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Schaanning, E. (2000). Modernitetens oppløsning : sentrale skikkelser i etterkrigstidens idèhistorie. Oslo, Spartacus Forlag AS.

- Skatvedt, A. (2002). Fortellinger om kjærlighet: om kommunikasjon i alminnelig samvær mellom behandler og klient. [Oslo], Blå kors forl.: 70 s.
- Skatvedt, A. (2006). "Det vakre i det alminnelige." Sosiologi i dag **1/2006**.
- Skatvedt, A. (2009). Alminnelighetens potensial: en sosiologisk studie av følelser, identitet og terapeutisk endring. [Oslo], Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo. **no. 157**: 430 s.
- Skog, O.-J. (2004). Å forklare sosiale fenomener: en regresjonsbasert tilnærming. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Skog, O.-J. (2006). Skam og skade: noen avvikssosiologiske temaer. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Slettebø, T. (2000). Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid. Oslo, Universitetsforl. **20(2000) nr 2**: S. 75-85.
- Stang, I. (2003). Bemyndigelse: en innføring i begrepet og "empowermenttenkningen" relevans for ansatte i velferdsstaten. Bergen, Fagbokforl.: s. 141-161.
- Starrin, B. (2007). Empowerment som livsinnstilling - kan vi lære noe av Pippi Langstrømpe? Empowerment: i teori og praksis
- O. P. Askheim and B. Starrin. Oslo, Gyldendal akademisk: 59-71.
- Stepney, P. and K. Popple (2008). Social work and the community: a critical context for practice. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Stewart, D. W., D. W. Rook, et al. (2007). Focus groups: theory and practice. Thousand Oaks, SAGE.
- Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen (2007). Årsmelding 2006. Bergen, Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen: 19.
- Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen (2008). VERDIDOKUMENT. Bergen, Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen: 5.
- Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen (2008). Årsmelding 2007. Bergen, Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen: 23.
- Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen (2009). Årsmelding 2008. Bergen, Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen: 23.
- Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen (2010). Årsmelding 2009. Bergen, Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen: 23.
- Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen. (2011). "Hva gjør vi." Retrieved 16.03.2011, 2011, from <http://www.bymisjon.no/Byer/Velkommen/Hva-gjor-vi/>.

- Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Oslo. (2011). "Primærmedisinsk verksted - Senter for helse, dialog og utvikling." Retrieved 20.06.2011, from <http://www.bymisjon.no/Virksomheter/Primarmedisinsk-Verksted/>.
- Store norske leksikon. (2009). "Diakoni." Store norske leksikon Retrieved 14.06.2010, from <http://www.snl.no/diakoni>.
- Storhaugen, O. (2007). Redningsmisjonen i Trondheim 1868-2006: diakonalt arbeid på bygd på Guds ord - et arbeid i den kristne kjærlighets tjeneste. [Melhus], Ola Storhaugen.
- Sundh, K. and P. Turunen (1992). Social mobilisering: om samhällsarbete i Sverige. Stockholm, Publica.
- Svanøe, K. L. (1994). Sosionom i soknediakonstilling: bomskudd eller midt i blinken? K. L. Svanø. Dragvoll, Universitetet i Trondheim, Institutt for sosialt arbeid. **14:** 141 s.
- Svenska kyrkan (2003). Kyrkans kroppsspråk: reflektion om diakonalt arbete. Uppsala, Svenska kyrkan
Nämnden för kyrkolivets utveckling.
- Tesoriero, F. (2010). Community development: community-based alternatives in an age of globalisation. Frenchs Forest, Pearson Education Australia.
- Thesen, J. and K. Malterud. (2001). "'Empowerment' og pasientstyrking - et undervisningsopplegg." Tidsskrift For Den Norske Lægeforening Retrieved 21.04.2008, from http://www.tidsskriftet.no/index.php?seks_id=330818.
- Thorkildsen, D., A. V. Tønnessen, et al. (2006). Kirke, protestantisme og samfunn: festschrift til professor dr. Ingun M. Montgomery. Trondheim, Tapir akademisk forl.
- Thyness, P. A. (2006). Sosialt arbeid, lokal organisering og selvhjelp: en innføring for helse- og sosialarbeidere. Oslo, Universitetsforl.
- Tronvoll, I. M. and E. Marthinsen (2001). Sosialt arbeid: refleksjoner og nyere forskning : et innblikk i feltet ved Institutt for sosialt arbeids 25-års jubileum. Trondheim, Tapir.
- Turunen, P. (2004). Samhällsarbete i Norden: diskurser och praktiker i omvandling. Växsjö, Växsjö University Press.
- Twelvetrees, A. (2002). Community work. London, Palgrave.
- Twelvetrees, A. (2008). Community work. Basingstoke, Palgrave.
- Underlid, K. (1997). Gruppesykologi. Bergen-Sandviken, Fagbokforl.

- Underlid, K. (2005). Fattigdommens psykologi: oppleving av fattigdom i det moderne Noreg. Oslo, Samlaget.
- Universitetet i Oslo, Det teologiske fakultet,. (2011). "Trygve Wyller." Retrieved 26.05.2011, from <http://www.tf.uio.no/personer/vit/faste/twyller/index.html>.
- Vatnedal, S. (2008). Sosialt arbeid i en livssynsorganisasjon. Avdeling for samfunnsfag. Oslo, Høgskolen i Oslo: 80.
- Wahlberg, S. (1998). Samhällsarbete: strategier för ett radikalt och humanistiskt socialt arbete. Stockholm, Norstedts juridik AB.
- Weihe, H.-J. W. (2004). Sosialt arbeid: historie og bakgrunn. Oslo, Gyldendal akademisk.
- Wenaas, J. A. (2001). Diakoni - et annerledes språk. [Oslo], [Kirkerådet].
- Wenaas, J. A. (2008). Plan for diakoni aktualisert for diakonale institusjoner
Et ressursdokument. Oslo, Kirkerådet, Den norske kirke.
- Øvrelid, B. (2007). Empowerment er svaret, men hva er spørsmålet? Empowerment: i teori og praksis
- O. P. Askheim and B. Starrin. Oslo, Gyldendal akademisk: 47-58.

VEDLEGG

Vedlegg 1:

Referansenummer: 21967

Intervjuguide til individuelt intervju.

Huskeliste til meg selv;

- Takke for tid og lyst til å la seg intervju.
- Gjenta informasjon at det er frivillig å delta, og at jeg som student har taushetsplikt.
- Gjenta informasjon om formålet med intervjuene og studien.
- Informere om at intervjuene vil bli tatt opp på lyd, for hjelp til å huske, samt skrive dem ned, slik at de kan bli grunnlag for tolkning. Og at opptakene vil bli slettet så snart intervjuet er skrevet ned eller ved oppgavens slutt.
- Gjenta Informasjon om at det som blir tatt med som grunnlag i oppgaven blir anonymisert så godt som mulig slik at utsagnene blir fremstilt slik at en direkte identifisering av hvem som sier hva ikke blir mulig å gjøre, med mindre dette er ønskelig.
- Ved fortsettelse av intervju; - Oppsummere min forståelse av hva som ble gitt uttrykk for ved forrige intervju, og sjekke ut om dette er i samsvar med hva de ville uttrykke, eventuelt få noen tilføyelser.
- Ved avslutning av intervju; Takke for den tiden jeg fikk, eventuelt; avtale nytt intervju.

Ved siste intervju; Takke for alle intervjuene og oppsummere, samt eventuelt avtale om personen ønsker å motta et eller flere eksemplarer av oppgaven når den er ferdig.

Intervjutema;

Om Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen(SKBB) og tiltaket Empo.

- Hva er SKBB, og dens historie i Bergen, ideologi, visjoner og mål?

- Organisering
- Hva er Empo, og hva er den historiske bakgrunnen for at dette tiltaket ble startet?
Bakgrunn for tiltaket
Formålet
Visjoner
Organisering og praktisk utforming.
Fortell litt om eventuelle teoretiske tenkemåter.
- Hva er dagens intensjon med tilbudene Empo driver?
- Kan du forteller litt om samarbeidspartnere eller instanser dere samarbeider med? Og hva tenker du er viktig, positivt, og utfordringer knyttet til det?
- Hva tenker du/bymisjonen rundt og forbinder med begrepene; Integrering, marginalisering, og hva tenker du Empo kan ha å si for dette? Finnes det noen Fordeler og ulemper?
- Hva tenker dere om bymisjonen og Empo som en mulig påvirker i nærmiljøet, byen? Kan Empo få en politisk betydning? På hvilken måte? Er dette ønskelig? utdyp?
 - *Husk; Still åpne oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles*

Om begrepet misjon/ diakoni

- SKBB er en diakonal stiftelse, Kan du fortelle litt om hva diakoni er/ikke er? Hva tenker du rundt diakoni begrepet, og SKBB som misjon og diakonal stiftelse. Hvordan gir dette utslag i forhold til hvordan dere jobber? Hvordan kan diakonalt arbeid beskrives og eksempler på diakonalt arbeid i praksis?
- Hvordan påvirker dette Empo? Er dette av betydning for den daglige driften av Empo? Gjør dette Empo til noe unikt i forhold til integreringstematikken? Utdyp?
- Hvilke muligheter og begrensinger mener du at det gir? Gir det noen konsekvenser?

- Hva mener du SKBB som misjon, og diakonal stiftelse skiller seg ut, og særpreges av, sammenlignet med lignende organisasjoner og kommunale tiltak? Hvilke muligheter og begrensinger?
- Oss – de andre tankegangen, og marginaliseringsbegrepet møter en til stadighet i et samfunn, hvordan påvirker det tiltakene til Bymisjonen og Empo? Eventuelt; hva mener du er det som er grunnen til det?
- Hva tenker du er diakoniens styrke og hva er begrensingene til diakonien?
 - *Husk; Still åpne oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles*

Om begrepet og tenkemåter rundt Empowerment?

- Kan du si noe om hva du og bymisjonen tenker ved empowerment begrepet, og dens betydning i SKBB og Empo? Teorier etc. utdyp.
- Hva tenker du om maktbegrepet? Hvilke måter innvirker dette på Bymisjonen, Empo, Empo sine tilbud, og empowerment?
- Har du noe kjennskap til den brasilianske pedagogen Paulo Freire? Hvilken betydning har Paulo Freires tanker om ”Bevisstgjøring” og ”frigjøring” for SKBB og Empo sine tiltak?
- Hva tenker du er viktig for at empowerment skal skje?
- Hvordan kan dette gjøres på en god måte i gruppesammenheng, og generelt?
 - *Husk; Still åpne oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles.*

Om begrepet Samfunnsarbeid?

- Hvilke tanker gjør du rundt begrepet samfunnsarbeid? Forhold til dette begrepet etc. Om nei; Hva tenker du rundt dette begrepet, og hva tror du er en årsak til at dette er ukjent?
Eventuelt; Hvordan tenker dere Empo kunne plasseres inn i denne betegnelsen? Om ja eller nei. Hva er årsakene til det?
- Hvordan betegner du dagens tilbud bymisjonen driver? Kan det også betegnes som samfunnsarbeid? Kan du utdype?

- Hvilken rolle kan bymisjonen ha i samfunnet i fremtiden? samfunnsmessig, Politisk, religiøst etc.

- Hva tenker du er forskjellene og/eller likhetene mellom sosialt arbeid, diakoni og samfunnsarbeid?
 - *Husk; Still **åpne** oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles*

Avsluttende tema

- Eventuelt,

- Er det noe Jeg har glemt å spørre dere om? Noe annet dere vil fortelle, eller vil fremheve?

Vedlegg 2:

Referansenummer; 21967

Intervjuguide til gruppeintervju.

Huskeliste til meg selv;

- Takke for at de kunne stille opp.
- Gjenta informasjon at det er frivillig å delta, og at jeg som student har taushetsplikt.
- Gjenta informasjon om formålet med intervjuene og studien.
- Informere om at intervjuene vil bli tatt opp på lyd, for hjelp til å huske, samt skrive dem ned, slik at de kan bli grunnlag for tolkning. Og at opptakene vil bli slettet så snart intervjuet er skrevet ned, eller ved oppgavens slutt.
- Gjenta Informasjon om at det som blir tatt med som grunnlag i oppgaven blir anonymisert så godt som mulig slik at utsagnene blir fremstilt slik at en direkte identifisering av hvem som sier hva ikke blir mulig å gjøre, med mindre dette er ønskelig.
- Ved fortsettelse av intervju; - Oppsummere min forståelse av hva som ble gitt uttrykk for ved forrige intervju, og sjekke ut om dette er i samsvar med hva de ville uttrykke, eventuelt få noen tilføyelser.
- Ved avslutning av gruppeintervjuene; Takke for den tiden de kunne stille opp på.
Avtale nytt møte

Ved siste intervju; Takke for alle intervjuene og oppsummere, samt eventuelt avtale om de ønsker å motta et eller flere eksemplarer av oppgaven når den er ferdig.

Intervjutema;

Om Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen(SKBB) og tiltaket Empo.

- Hva er SKBB, og dens visjoner og mål?
- Organisering

- Hva er Empo, og hva er den historiske bakgrunnen for at dette tiltaket ble startet?
Bakgrunn for tiltaket
Formålet
Visjoner
Organisering og praktisk utforming.
Fortell litt om eventuelle teoretiske tenkemåter.
Fortell litt om bakgrunnen til deres. , studiebakgrunn, Yrkesbakgrunn, yrkeserfaring etc.
- Kan dere fortelle om de tilbud Empo tilbyr og meningen, metoder og målet med disse?
- Hva tenker dere rundt gruppeaktiviteter og gruppesammensetning? Finnes det noen fordeler/Ulemper? Hvilke erfaringer er gjort?
- Hva forbinder dere og tenker dere rundt begrepet katalysatorrolle? Er dette noe som er kjent? Hva mener dere er viktig, formålet med en slik rolle? Hvilke fordeler og utfordringer mener dere denne rollen har? Er dette noe tiltaket er bevisst i praksis?
- Kan dere si noe rundt samarbeidspartnere eller instanser dere samarbeider med?
- Hva tenker dere rundt og forbinder med begrepene; Integrering, marginalisering, og hva tenker dere Empo kan ha å si for dette? Finnes det noen Fordeler og ulemper?
- Hva tenker dere rundt språkets betydning i forhold til kommunikasjon, for integrering og marginalisering? Og hvilket fokus har dette i Empo? Hvilke fordeler ulemper finnes det?
- Hva tenker dere om Empo som en mulig påvirker i nærmiljøet, byen? Kan Empo få en politisk betydning? Er dette ønskelig? utdyp?
 - *Husk; Still åpne oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles*

Om begrepet diakoni

- SKBB er en diakonal stiftelse, hva tenker dere rundt diakoni begrepet, og SKBB som diakonal stiftelse?
- Hvordan påvirker dette Empo? Er dette av betydning for den daglige driften av Empo? Gjør dette Empo til noe unikt i forhold til integreringstematikken? Utdyp?

- Hvilke muligheter og begrensinger anser dere at det gir? Gir det noen konsekvenser?
 - *Husk; Still åpne oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles*

Om Begrepet og tenkemåter rundt Empowerment?

- Kan dere si noe om hva dere tenker ved empowerment begrepet, og dens betydning i Empo? Teorier etc. utdyp.
- Hva tenker dere om maktbegrepet? Hvilken måte innvirker dette på Empo sine tilbud og empo og empowerment?
- Har dere noe kjennskap til den brasilianske pedagogen Paulo Freire? Hvis ja; Hvilken rolle har Paulo Freires tanker om "Bevisstgjøring" og "frigjøring" for Empo sine tiltak?
- Hva tenker dere er viktig for at empowerment skal skje?
- Hvordan kan dette gjøres på en god måte i gruppesammenheng?
 - *Husk; Still åpne oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles*

Om begrepet Samfunnsarbeid?

- Hvilke tanker gjør dere rundt begrepet samfunnsarbeid? Forhold til dette begrepet etc. Om nei; Hva tenker dere rundt dette begrepet, og hva tror dere er en årsak til at dette er ukjent?
Eventuelt; Hvordan tenker dere Empo kunne plasseres inn i denne betegnelsen? Om ja eller nei. Hva er årsakene til det?
 - *Husk; Still åpne oppfølgingsspørsmål ved svar som blir uklart for meg, eller der jeg anser det er naturlig at oppfølgingsspørsmål stilles*

Avsluttende tema

- Eventuelt,

- Er det noe jeg har glemt å spørre dere om? Noe annet dere vil fortelle, eller vil fremheve?

Vedlegg 3:

Referansenummer; 21967

Forespørsel om å delta på intervju i forbindelse med masteroppgave.

Hei.

Mitt navn er Ivar Choi Espedalen. Jeg er en masterstudent i faget samfunnsarbeid ved Høgskolen i Bergen, og skal nå begynne min avsluttende oppgave.

Jeg skal i den forbindelse skrive om tiltaket Empo, med det formål å få frem kunnskap som kan belyse, og gi en forståelse av samfunnsarbeid som fag og metode.

Jeg ønsker i den forbindelse å foreta intervjuer/gruppeintervjuer med dere ansatte, der formålet er å få mer kunnskap om Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen, og tiltaket Empo, og se dette i lys av samfunnsarbeidsbegrepet.

Spørsmålene og temaene vil dreie seg om bakgrunn, formålet, ideologien, diakoni/misjon, arbeidsmetoder og arbeidsteorier, og hvordan dere ansatte tenker om empowerment og samfunnsarbeid. Det vil også stilles spørsmål omhandlet tanker rundt tilbudene innenfor Empo, og Bymisjonen i Bergen. Visjoner, tanker for fremtiden, og samfunnet, er også noe spørsmålene vil omhandle.

Studien vil ikke konsentrere seg om tredjepersonsopplysninger, som opplysninger om spesifikke enkeltindivider som deltar i tilbudene til Empo, da dette ikke er i fokus for min oppgave.

Intervjuene vil gi et viktig bidrag til min masteroppgave, og vil samtidig være et kunnskapsbidrag til en forståelse av Kirkens Bymisjon i Bergen sitt tiltak Empo.

Det kan også være et kunnskapsbidrag til samfunnsarbeidsbegrepet og samfunnsarbeid som metode.

Jeg vil benytte meg av lydopptaker som hjelpemiddel under samtalene og intervjuene, dette da det vil hjelpe meg i et analysearbeid i etterkant.

Jeg har som forsker taushetsplikt, og intervjuene vil bli behandlet konfidensielt. Alle data vil bli anonymisert så godt som mulig og fortolket av meg. Alle data vil anonymiseres i den ferdige masteroppgaven.

Lydopptakene vil bli transkribert til pc, og oppbevart på en pc med passordbeskyttet tilgang. Lydopptakene vil bli slettet når transkriberingen gjort, eller ved oppgavens slutt, som trolig senest blir desember 2010.

Intervjuene er frivillig å delta på, og du kan trekke deg når som helst uten å måtte begrunne det.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste A/S.

Hvis det er noe du lurer på kan du ringe meg på telefonnummer 900 34 911, eller sende meg en e-post til ivar.choi.espedalen@gmail.com

Min veileder for studien er Professor Kjell Underlid.

Adresse;

Høgskolen i Bergen,

Institutt for vernepleie og sosialt arbeid

Haugeveien 28, 5005 Bergen

Tlf. 55 58 78 62

E-post: kjell.underlid@hib.no

Med vennlig hilsen

Ivar Choi Espedalen

Håkonsgaten 18, 5015 Bergen

Samtykkeerklæring;

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon, og er villig til å delta i studien.

Dato:

.....

Signatur:

.....

Vedlegg 4:

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Høgskoleplassen 28
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47 55 58 21 11
Fax: +47 55 58 06 50
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Orgnr: 984 671 027

Vårrefer: 2009-2009

Vårref: 21907/2/AH

Dato: 10.05.2009

Deres ref:

TILRÅDING AV BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 10.05.2009. Meldingen gjelder prosjektet:

21967	<i>Hvilken betydning og på hvilken måte er Tempo sans tiltak med på å gi en forståelse av samfunnsarbeid?</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Høgskolen i Bergen, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Kjell Underlid</i>
Studert	<i>Ivar Choi Espedalen</i>

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

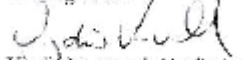
Personvernombudets tilrådning forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i melde skjemaet, korrespondanse med ombudet, eventuelle kommentarer samt personopplysningsloven/-helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvern/forske_srad/skjema.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://www.nsd.uib.no/personvern/prosjektoversikt.jsp>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 31.12.2010, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Vigdis Namtvedt Kvalheim

Åsne Halskau

Kontaktperson: Åsne Halskau tlf: 55 58 89 26
Vedlegg: Prosjektvurdering
Kopi: Ivar Choi Espedalen, Håkonsgate 18, 5015 BERGEN

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

21957

Prosjektet omhandler hvilken måte Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen sitt tiltak Empo, er med på å gi en forståelse av hva samfunnsarbeid kan være. Utvalget består av ansatte i Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen sitt tiltak Empo, samt ledere for Stiftelsen Kirkens Bymisjon i Bergen – totalt 5 til 10 personer. Det vil gjennomføres personlig intervju og gruppeintervju.

Førstegangskontakt ble opprettet gjennom avdelingslederen som Empo tilhører. Personvernombudet anbefaler at informasjonsskriv sendes ut av ledelsen i Stiftelsen Kirkens Bymisjon, og at de som er villig til å delta melder direkte tilbake til masterstudent om det.

Personvernombudet finner at behandlingen kan hjemles i personopplysningsloven (§§ 8 første alternativ og 9 a) (samtykke). Det tas høyde for at det vil kunne registreres sensitive personopplysninger om etnisk bakgrunn og religiøs tilhørighet, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8, a).

Personvernombudet har mottatt informasjonsskriv og finner det tilfredsstillende forutsatt at det presiseres at alle data vil anonymiseres "i den ferdige masteroppgaven" (se det fjerde siste avsnittet på første side av informasjonsskriv). Slik avsnittet står nå kan man få inntrykk av at datamaterialet er anonymt under prosjektperioden. Personvernombudet ber om at revisjonen informasjonsskriv etterendes for utvalget kontaktes.

Prosjektslutt er angitt til 31.12.2010. Senest ved prosjektslutt må selve datamaterialet slettes eller anonymiseres. Anonymisering innebærer for det første at lydfilen slettes. For det andre at det skriftlige materialet anonymiseres ved at eventuelle indirekte identifiserbare opplysninger som framgår av intervjuuskriptene slettes eller omskrives på en slik måte at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes.

Vedlegg 5:

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Harald I. Arntsen gate 29
N-5007 Bergen
Norway
Tel: +47 55 58 21 17
Fax: +47 55 58 46 50
nsd@nsd.uio.no
www.nsd.uio.no
Org.nr. 985 32 1854

Kjell Underlid
Institutt for vernepleie og sosialt arbeid
Høgskolen i Bergen
Haugeveien 28
5005 BERGEN

Vår dato: 24.12.2010

Vår ref: 21967 IS/RF

Deres dato:

Deres ref:

ENDRINGSMELDING

Vi viser til endringsmelding mottatt 19.12.2010 for prosjektet:

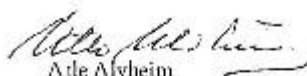
21967 *Hvilken betydning og på hvilken måte er Timpo som tiltak med på å gi en forståelse av samfunnsarbeid?*

Vi har registrert at dato for prosjektslutt endres fra 31.12.2010 til 31.05.2011.

Vi forutsetter at prosjektet for øvrig er uendret og viser i den anledning til vår tidligere vurdering, i brev datert 03.06.2009.

Ta gjerne kontakt dersom noe er uklart.

Vennlig hilsen

Aude Alfvheim

Juni Skjold Lexau

Kontaktperson: Juni Skjold Lexau tlf: 55 58 36 01

✓ Kopi: Ivar Choi Espedalen, Håkonsгатen 18, 5015 BERGEN